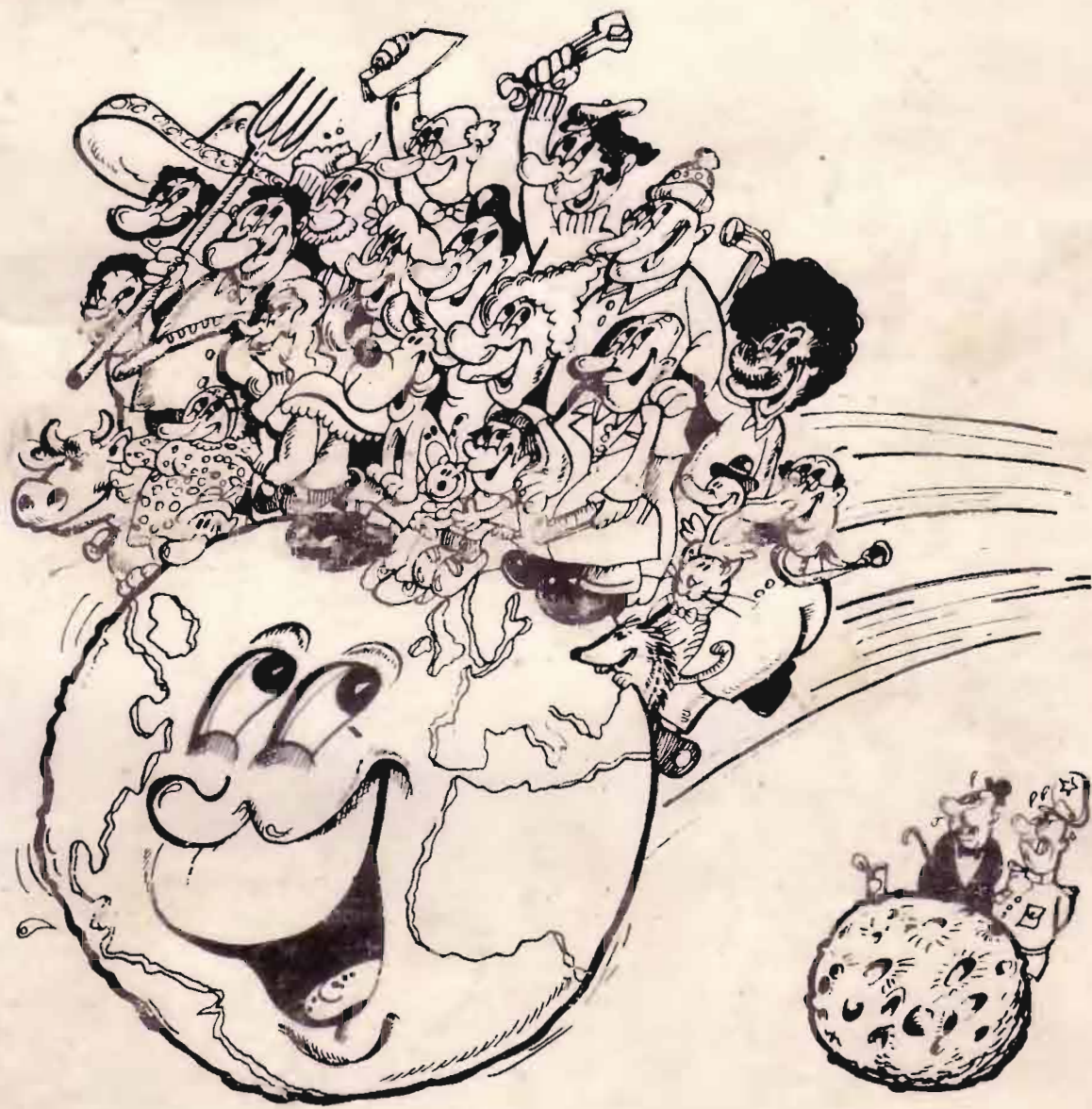

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ
ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ
**ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ**

ελευθερος τυπος

Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ – Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ

**ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ**

Μετάφραση: Νίκος Β. Ἀλεξίου

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

ΤΙΤΛΟΣ: Αύθορμητισμός καί Ὁργάνωση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νίκος Β. Ἀλεξίου

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ: Φωτόγραμμα Ε.Π.Ε.

Κεραμεικοῦ 23 τηλ. 5245.846

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: «Ἐλεύθερος Τύπος» Κωλέττη 29 ΑΘΗΝΑ

© γιά τήν Ἑλληνική μετάφραση
ἐκδόσεις «Ἑρευνα»

Εἰσαγωγή

Λίγες λέξεις ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ τόσο ἄσχημα στήν πολιτική, ὅσο ἡ λέξη «αύθορμητισμός». Ἡ τελευταία χρησιμοποιεῖται συχνά γιά νά ὑποδηλώσει κάτι πού φαίνεται νά συμβαίνει δίχως φανερά αἰτία, δίχως ν' ἀποτελεῖ κατάφωρα τό ἀποτέλεσμα προηγούμενης προετοιμασίας. Μέ τήν ἔννοια «ένός ἀποτελέσματος δίχως μιᾶ αἰτία», δέν ὑπάρχει ἴσως τίποτα τέτοιο σάν τόν «αύθορμητισμό», εἴτε στή ζωή εἴτε στήν πολιτική. Ἡ ἀνθρώπινη συμπεριφορά ἐπηρεάζεται πάντοτε ἀπ' τήν προηγούμενη ἐμπειρία. Ἄν ἓνα ἄτομο δέ ξέρει συνειδητά γιὰτί ἐνεργεῖ μ' ἓνα συγκεκριμένο τρόπο, αὐτό σέ καμιά περίπτωση δέ σημαίνει ὅτι δέν ὑπάρχουν αἰτίες πίσω ἀπ' ὅτι κάνει. Τό μόνο πού σημαίνει εἶναι ὅτι οἱ αἰτίες τοῦ διαφεύγουν.

Ὁ Μάρραιη Μπούκτσιν δέ χρησιμοποιεῖ τή λέξη αύθορμητισμός μ' αὐτόν τό χυδαῖο κι ἀπερίσκεπτο τρόπο. Εἶναι σημαντικό νά τονίσουμε αὐτό τό βασικό σημεῖο σ' αὐτή τή σύντομη εἰσαγωγή στό δοκίμιό του (πού δημοσιεύτηκε γιά πρώτη φορά στό περιοδικό «Ἀπελευθέρωση», στίς ἀρχές τοῦ 1972). Μέ τά ἴδια τά λόγια τοῦ Μπούκτσιν « Ὁ αύθορμητισμός δέν εἶναι μιᾶ ἀπλή παρόρμηση» Δέ συνεπάγεται μιᾶ «ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αἶσθημα». Ὁ αύθορμητισμός ἀποτελεῖ συμπεριφορά, αἶσθημα καί σκέψη, πού εἶναι ἐλεύθερες ἀπό ἐξωτερικούς ἐξαναγκασμούς, ἀπό ἐπιβεβλημένους περιορισμούς... Δέν εἶναι μιᾶ ἀνεξέλεγκτη ἀναθυμίαση πάθους καί δράσης. Στό μέτρο πού τό ἄτομο ἀπαλλάσσεται ἀπ' τά δεσμά τῆς κυριαρ-

χίας, πού έχουν καταπνίξει τήν αὐτενέργειά του, ἐνεργεῖ, αἰσθάνεται καί σκέπτεται αὐθόρμητα».

Ὁ Μπούκτσιν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τή λέξη «αὐθόρμητισμός», ὅπως ἐμεῖς θά χρησιμοποιούσαμε τή λέξη «αὐτονομία». Αὐτόνομος σημαίνει στήν κυριολεξία «κάποιος πού δημιουργεῖ τούς δικούς του νόμους» κι ὁ ὁποῖος ἐπομένως, σά συνέπεια, «ἐνεργεῖ γιά λογαριασμό τῶν δικῶν του συμφερόντων». Στήν ὑποστήριξη τοῦ αὐθόρμητισμοῦ, κατανοημένου μ' αὐτή τήν ἔννοια, δέν ἔχουμε καμιά σημαντική διαφωνία μέ τόν Μπούκτσιν. Οἱ δικές μας ἀπόψεις, πάνω σ' αὐτό τό θέμα, ἀναπτύσσονται πιο ἐκτεταμένα στό δελτίο μας «Ἡ SOLIDARITY κι οἱ Νεοναρώντικοι».

Ἡ ἀπόλυτη αὐτονομία ἔχει τόσο ὀργανωτικές ὅσο κι ἰδεολογικές συνέπειες. Ὁ Μπούκτσιν ἀσχολεῖται σέ βάθος καί μέ τίς δυό. Δείχνει πῶς «ὁ αὐθόρμητισμός δέν ἀποκλείει τήν ὀργάνωση καί τή διάρθρωση», ξεσκεπάζοντας ἔτσι μιὰ πολύ διαδομένη λενινιστική διαστρέβλωση τῆς ἀντιεξουσιαστικῆς ὑπόθεσης¹. Ὁ Μπούκτσιν τονίζει ὅτι ὁ αὐθόρμητισμός, μέ τήν ἔννοια πού χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο, «γεννάει συνήθως ἀντιϊεραρχικές μορφές ὀργάνωσης».

Θά προχωρούσαμε ἴσως παραπέρα, γιά νά τονίσουμε ὅτι καμιά συλλογική αὐτονομία δέν ἔχει νόημα, ἂν δέν ἔχει ὀργανωτικό ἀντίκτυπο. Ἡ αὐτόνομη δράση καί ζωή – εἴτε στό χώρο τῆς πρακτικῆς, εἴτε στό χώρο τῶν ιδεῶν – εἶναι ἀδύνατη μέσα σέ ἱεραρχικά δομημένες ὀργανώσεις. Ὅπως σημειώνει ὁ Μπούκτσιν «ἡ τραγωδία τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος εἶναι ὅτι ἀντιτάσσει τήν ὀργάνωση στόν αὐθόρμητισμό καί προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσει τήν κοινωνική διαδικασία μέσα στόν πολιτικό κι ὀργανωτικό μηχανισμό».

Τό κύριο βάρος, ὅμως, τοῦ δοκίμιου τοῦ Μπούκτσιν, στρέφεται στήν ἀνάγκη γιά ἰδεολογική αὐτονομία, γιά συντριβή ὅλων τῶν ἰδεολογικῶν δεσμῶν τοῦ παρελθόντος, γιά ἐξάλειψη τῆς σύγχυσης πού ἐξακολουθεῖ νά κυριαρχεῖ σ' ἓνα τόσο μεγάλο μέρος τῆς σκέψης τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ μεγαλύτερή του διόραση εἶναι ἡ ἀνάλυσή του γιά τήν ἀνάγκη νά ἐξαλειφθεῖ ἡ κυριαρχία σ' ὅλες τῆς τίς μορφές, ὅχι ἀπλῶς ἡ ὑλική ἐκμετάλλευση.

Τονίζει «τήν πλατιά διαδομένη διάβρωση τῆς ἐξουσίας σάν τέτοιας – μέσα στήν οἰκογένεια, στά σχολεῖα, στούς ἐπαγ-

γελματικούς καί τεχνικούς χώρους, στήν Ἐκκλησία, στό Στρατό κι οὐσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν ἱεραρχική ἐξουσία καί κάθε σχέση πού σημαδεύεται ἀπ' τήν κυριαρχία». Μεταφέρει ὁλόκληρη τή συζήτηση σέ τομεῖς πού βασικά ἀγνοοῦνται ἀπ' τήν ἀριστερά καί δέ δειλιάζει ν' ἀμφισβητήσῃ πολλές ἀπ' τίς πιο θεμελιακές τῆς ὑποθέσεις. Ἀναφορικά μ' αὐτό, τό κείμενό του ἀποτελεῖ μιὰ ὑπεράσπιση τῆς πίστεως του σ' ἓνα δημιουργικό, συνειδητό καί λογικό αὐθόρμητισμό. «Ἡ συνείδηση», μᾶς λέει, «ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὑλικό κόσμο κι ἐπηρεάζει σ' ἓνα αὐξανόμενο βαθμό, τήν πορεία τῆς ὑλικῆς πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τή σφαῖρα τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητας, εἶναι ἱκανή νά προσφέρει στή φύση καί στήν κοινωνία μιὰ ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό».

Ἄν ἡ μάζα τοῦ πληθυσμοῦ πρόκειται νά γίνει τό δημιουργικό ὑποκείμενο τῆς ἱστορίας – κι ὄχι ἀπλά ἓνα ἀδρανές ἀντικείμενο ὑποχρεωμένο νά κάνει ὀρισμένα πράγματα ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν τῆς ὑπαρξῆς του – αὐτό τό μήνυμα θά πρέπει νά ἐξεταστεῖ σοβαρά κι οἱ συνέπειές του θά πρέπει ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενο σκέψης. Γιά ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, ὅποια ἡλικία κι ἂν ἔχουν, δέν ὑποφέρουν ἀπό μιὰ δογματική στεירותητα, οἱ ἀπόψεις τοῦ Μπούκτσιν ἀποτελοῦν μιὰ σημαντική συνεισφορά σέ μιὰ συνεχιζομένη διαμάχη.

SOLIDARITY (Λονδίνο, Δεκέμβρης '75)

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

1

Είναι τρομερά είρωνικό τό ότι τό σοσιαλιστικό κίνημα, απέχοντας πολύ άπ' τό νά βρίσκεται στήν «πρωτοπορία» τών σύγχρονων κοινωνικών καί πολιτιστικών εξελίξεων, άργοδιαβαίνει πίσω τους σχεδόν σέ κάθε λεπτομέρεια. 'Η έπιφανειακή κατανόηση τής άντικουλτούρας άπό μέρους αύτου του κινήματος, ή άναιμική του έρμηνεία γιά τήν άπελευθέρωση τών γυναικών, ή άδιαφορία του γιά τήν οικολογία κι ή άπό μέρους του άγνοια άκόμα καί νέων ρευμάτων πού κινούνται μέσα στά έργαστάσια (ιδιαίτερα άνάμεσα στους νεαρούς έργάτες), φαίνεται όλο καί πιο τραγελαφική όταν αντιπαρατίθεται στήν ύπεραπλουστευμένη «ταξική άνάλυση» του, στή ροπή του γιά ιεραρχική όργάνωση καί στήν τελετουργική του επίκληση «στρατηγικών» καί «τακτικών» πού ήταν ήδη άνεπαρκείς έδώ καί μία γενιά.

'Ο σύγχρονος σοσιαλισμός έχει δείξει μόνο τήν πιο περιορισμένη επίγνωση του γεγονότος ότι εκατομμύρια άνθρωποι έπανακαθορίζουν σιγά-σιγά τό ίδιο ακριβώς τό νόημα τής έλευθερίας. 'Επεκτείνουν τήν ιδέα τους γιά τήν ανθρώπινη άπελευθέρωση σέ διαστάσεις πού θά φαίνονταν άθεράπευτα χιμαιρικές σέ περασμένες εποχές. 'Ολοένα καί μεγαλύτεροι αριθμοί ανθρώπων άντιλαμβάνονται ότι ή κοινωνία έχει αναπτύξει μία τεχνολογία πού θά μπορούσε νά εξαφανίσει άπόλυτα τήν υλική σπάνη καί νά περιορίσει τό μόχθο σέ σημείο πού νάναι σχεδόν άνύπαρκτος. 'Αντιμετωπίζοντας τίς δυνατότητες μιās άταξικής κοινωνίας μετά τήν εποχή τής σπάνης καί του έκμηδενισμού τών ιεραρχικών σχέσεων, προσπαθούν ένορατικά ν' άσχοληθούν μέ τά προβλήματα του κομμουνισμού, όχι του σοσιαλισμού². Προσπαθούν ένορατικά νά εξαλείψουν τήν κυριαρχία σ'όλες της τίς μορφές όχι άπλώς τήν υλική έκμετάλλευση. 'Από κεϊ πηγάζει ή πλατιά διαδομένη διάβρωση τής έξουσίας σάν τέτοιας – μέσα στήν οικογένεια, στά σχολεία, στους επαγγελματικούς καί τεχνικούς χώρους, στήν 'Εκκλησία, στό Στρατό

κι ούσιαστικά σέ κάθε θεσμό πού στηρίζει τήν ιεραρχική έξουσία καί κάθε σχέση πού σημαδεύεται άπ' τήν κυριαρχία. 'Από κεϊ, επίσης, πηγάζει ή έντονα προσωπική φύση τής εξέγερσης πού διαποτίζει διαμέσου τής κοινωνίας τίς πολύ ύποκειμενικές, ύπαρξιακές καί πολιτιστικές της ιδιοτήτες. 'Η εξέγερση έπηρεάζει τήν καθημερινή ζωή, πρωτου άκόμα έπηρέασει φανερά τίς γενικώτερες πλευρές τής κοινωνικής ζωής κι ύπονομεύσει τή σταθερή άφοσίωση του άτόμου στο σύστημα, πρωτου άκόμα καταστρέψει τά άφηρημένα πολιτικά κι ήθικά δόγματα του συστήματος.

Σ' αυτά τά βαθειά έδραιωμένα άπελευθερωτικά ρεύματα, πού είναι τόσο πλούσια σέ ύπαρξιακό περιεχόμενο, τό σοσιαλιστικό κίνημα συνεχίζει ν' αντιπαραθέτει τίς περιοριστικές φόρμουλες ενός ιδιαίτερου συμφέροντος τής «έργατικής τάξης», τήν άρχαϊκή έννοια μιās «προλεταριακής δικτατορίας» καί τήν επικίνδυνη άντίληψη ενός συγκεντρωτικού ιεραρχικού κόμματος. 'Αν τό σοσιαλιστικό κίνημα είναι σήμερα άψυχο, αυτό όφείλεται στο ότι έχει χάσει κάθε έπαφή μέ τή ζωή.

2

Διανύουμε τήν ολοκλήρωση του ιστορικού κύκλου. 'Αντιμετωπίζουμε ξανά τά προβλήματα μιās νέας όργανικής κοινωνίας σ' ένα νέο επίπεδο τής ιστορίας καί τής τεχνολογικής ανάπτυξης – μία όργανική κοινωνία στήν όποία μπορούν νά θεραπευτούν καί νά ξεπεραστούν οι άντιθέσεις, στήν κοινωνία, άνάμεσα στήν κοινωνία καί τή φύση καί μέσα στήν ανθρώπινη ψυχή, πού δημιουργήθηκαν άπό χιλιάδες χρόνια ανάπτυξης τής ιεραρχίας. 'Η ιεραρχική κοινωνία πραγματοποίησε τό καταστροφικό «θαύμα» τής μετατροπής τών ανθρώπινων όντων σέ άπλά όργανα τής παραγωγής, σέ αντικείμενα πού εξισώνονται μέ εργαλεία καί μηχανές καθορίζοντας έτσι τόν ίδιο ακριβώς τόν άνθρωπισμό τους άπ' τήν νομή τους σ' ένα παγκόσμιο σύστημα σπάνης, κυριαρχίας καί, στον καπιταλισμό, έμπορευματικής άνταλλαγής. 'Ακόμα καί νωρίτερα, πριν άπ' τήν εμφάνιση τής κυριαρχίας άνθρώπου πάνω σέ άνθρωπο, ή ιεραρχική κοινωνία όδήγησε τίς γυναίκες σέ καθολική ύποταγή άπέναντι στον άντρα, ανοίγοντας μία σφαίρα κυριαρχίας γιά τήν κυ-

ριαρχία, κυριαρχίας στην πιο αντικειμενικοποιημένη της μορφή. 'Η κυριαρχία άφου διείσδυσε μέσα στα ίδια ακριβώς τά άδυστα της προσωπικότητάς μας, μάς έχει μετατρέψει σε φορείς μιάς αρχαϊκής αιωνόβιας κληρονομιάς που διαμορφώνει τη γλώσσα, τούς τρόπους και γενικά την ίδια ακριβώς τη στάση που παίρνουμε στην καθημερινή ζωή. "Ολες οι μετέπειτα επαναστάσεις ύπηρξαν υπερβολικά «όλύμπιες» για να επηρεάσουν αυτές τις απόκρυφες και φαινομενικά επίγειες πλευρές της ζωής, άπ' όπου πηγάζει ή ιδεολογική φύση των δήθεν στόχων τους για την έλευθερία κι ή στενότητα της άπελευθερωτικής τους όπτικής.

Αντίθετα, ό στόχος της νέας ανάπτυξης που όδηγει στον κομμουνισμό, είναι τό επίτευγμα μιάς κοινωνίας βασισμένης στην αυτόδιεύθυνση, στην όποία κάθε άτομο συμμετέχει πλέρια, άμεσα και μέσα σε άπόλυτη ισότητα, στην δίχως ενδιάμεσους διαχείριση της συλλογικής ιδιοκτησίας. Είδωμένη άπ' τη σκοπιά της ανθρώπινης πλευράς της, μιά τέτοια συλλογικότητα δέ μπορεί νά ναι τίποτα λιγώτερο άπ' την εκπλήρωση του άπελευθερωμένου έγώ, του έλεύθερου ύποκειμένου άπογυμνωμένου άπ' όλες του τις ιδιότητες σαν αντικείμενου, του έαυτού που μπορεί να συγκεκριμενοποιήσει τη διαχείριση της συλλογικότητας, σαν ένα άύθεντικό τρόπο αυτόδιεύθυνσης. 'Η θεραπεία πρόοδος την όποία πραγματοποίησε τό κίνημα της αντικουλτούρας, σε βάρος του σοσιαλιστικού κινήματος, επιβεβαιώνεται ακριβώς από ένα περσοναλισμό που βλέπει στους άπρόσωπους στόχους, ακόμα και στους κανόνες της γλώσσας, των χειρονομιών, της συμπεριφοράς και του ντυσίματος, τη διαιώνιση της κυριαρχίας, στίς πιο ύπουλες κι άσυνείδητες μορφές της. "Όσο αλλοιωμένο κι αν είναι άπ' τη γενική άνελευθερία που μάς περιβάλλει, τό κίνημα της αντικουλτούρας έχει έπομένως επανακαθορίσει, συγκεκριμένα την άκίνδυνη τώρα λέξη «επανάσταση» μ' ένα πραγματικά επαναστατικό τρόπο, σά μιά πρακτική που ύπονομεύει τις απόκρυφες άφαιρέσεις και θεωρίες.

Τό να ταυτίζει κανείς τά αιτήματα του αναδυόμενου έαυτού μέ τόν «άστικό άτομισμό», άποτελεί μιά τραγελαφική διαστρέβλωση των πιο θεμελιακών στόχων της άπελευθέρωσης. 'Ο καπιταλισμός δέν παράγει άτομα, παράγει έγωπαθείς άτομιστές. Τό να διαστρεβλώνουμε τά αιτήματα του αναδυόμενου

έαυτού για μιά κοινωνία βασισμένη στην αυτόδιεύθυνση και να ύποβιβάζουμε τά αιτήματα του επαναστατικού ύποκειμένου σε μιά οίκονομιστική αντίληψη της «έλευθερίας», είναι σά να επιδιώκουμε τόν «χυδαίο κομμουνισμό», που τόσο σωστά άπέριψε ό νεαρός Μάρξ στα χειρόγραφα του 1844. Τό αίτημα των άντιεξουσιαστών κομμουνιστών για μιά κοινωνία βασισμένη στην αυτόδιεύθυνση, επιβεβαιώνει τό δικαίωμα κάθε άτομου ν' άποκτήσει τόν έλεγχο πάνω στην καθημερινή του ζωή, να κάνει κάθε μέρα όσο τό δυνατό πιο χαρούμενη και θαυμάσια. 'Η άπόρριψη άυτού του αιτήματος άπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα για χάρη των άφηρημένων συμφερόντων της «Κοινωνίας», της «Ιστορίας», του «Προλεταριάτου» και πιο χαρακτηριστικά, του «Κόμματος», άφομοιώνει κι ένισχύει την άστική αντίθεση άνάμεσα στο άτομο και τό σύνολο, για χάρη των συμφερόντων της γραφειοκρατικής χειραγώγησης, της άπόκρουσης της επιθυμίας και της ύποταγής του άτόμου και του συνόλου στα συμφέροντα του Κράτους.

3

Δέν μπορεί να ύπάρξει καμιά κοινωνία που να βασίζεται στην αυτόδιεύθυνση δίχως άυτενέργεια. Πραγματικά, ή επανάσταση άποτελεί την άυτενέργεια στην πιο αναπτυγμένη της μορφή: άμεση δράση ή όποία προεκτείνεται στο σημείο όπου οι δρόμοι, ή γή και τά έργοστάσια άπαλλοτριώνονται άπ' τούς αυτόνομους ανθρώπους. Μέχρι να φτάσουμε σ' αυτό τό είδος της συνείδησης, ή τελευταία, τούλάχιστον στο κοινωνικό επίπεδο, παραμένει μαζική συνείδηση, τό αντικείμενο χειραγώγησης διάφορων έλίτ. "Εστω και γι' αυτό τό λόγο μόνο, οι γνήσιοι επαναστάτες πρέπει να αναγνωρίσουν πως ή πιο αναπτυγμένη μορφή ταξικής συνείδησης είναι ή άυτοσυνείδηση: ή έξατομίκευση των «μαζών» σε συνειδητά όντα που μπορούν να πάρουν τόν άμεσο, δίχως μεσολάβηση, έλεγχο της κοινωνίας και της προσωπικής τους ζωής. "Εστω και γι' αυτό τό λόγο μόνο, έπίσης, οι γνήσιοι επαναστάτες πρέπει ν' αναγνωρίσουν ότι ή μόνη πραγματική «κατάκτηση της έξουσίας» άπ' τις «μάζες» είναι ή κατάληψη της έξουσίας: της έξουσίας ανθρώπου πάνω

σέ άνθρωπο, τῆς πόλης πάνω στήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους πάνω στήν κοινότητα καί τοῦ μυαλοῦ πάνω στήν αἴσθηση.

4

Στό φῶς αὐτῶν τῶν αἰτημάτων γιά μιά κοινωνία βασι-
σμένη στήν αὐτοδιεύθυνση, πού θά ἐπιτευχθεῖ μέ τήν αὐτενέρ-
γεια καί θά τραφεῖ μέ τήν αὐτοσυνείδηση, εἶναι πού πρέπει νά
ἐξετάσουμε τή σχέση τοῦ αὐθορμητισμοῦ μέ τήν ὀργάνωση. Σέ
κάθε ἰσχυρισμό ὅτι οἱ «μάζες» χρειάζονται «πρωτοποριακή
ἡγεσία», εἶναι ἔμφυτη ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἐπανάσταση εἶναι
περισσότερο ἓνα πρόβλημα «στρατηγικῆς» καί «τακτικῆς» παρά
μιά κοινωνική διαδικασία³, ὅτι οἱ μάζες δέν μποροῦν νά δη-
μιουργήσουν τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς,
ἀλλά πρέπει νά βασιστοῦν στήν κρατική ἐξουσία – μιά «προλε-
ταριακή δικτατορία» – γιά νά ὀργανώσουν τήν ἐπανάσταση καί
νά ξεριζώσουν τήν ἀντεπανάσταση. Ἡ κάθε μιά ἀπ' αὐτές τίς
ἀντιλήψεις διαίψευεται ἀπ' τήν ἱστορία, ἀκόμα κι ἀπό κείνες
συγκεκριμένα τίς ἐπαναστάσεις πού ἀντικατέστησαν τήν κυ-
ριαρχία μιᾶς τάξης μέ μιᾶς ἄλλης. Εἴτε στραφεῖ κανεῖς στή Με-
γάλη Γαλλική Ἐπανάσταση, πού ἐγίνε πρὶν ἀπὸ δυό αἰῶνες,
στὶς ἐξεγέρσεις τοῦ 1848, στήν Παρισινή Κομμούνα, στὶς Ρώσικες
Ἐπαναστάσεις τοῦ 1905 καί τοῦ Μάρτη 1917, στή Γερμανική
Ἐπανάσταση τοῦ 1918, στήν Ἰσπανική Ἐπανάσταση τοῦ 1934
καί 1936, ἢ στήν Οὐγγρική Ἐπανάσταση τοῦ 1956, ἀνακαλύπτει
μιά κοινωνική διαδικασία, μερικές φορές πολύ παρατεταμένη,
πού κατέληξε στήν ἀνατροπή τῶν κατεστημένων θεσμῶν δίχως
τήν καθοδήγηση κομμάτων «πρωτοπορίας» (πραγματικά ὅπου
ὑπῆρχαν αὐτά τὰ κόμματα ξεπεράστηκαν, συνήθως, ἀπ' τὰ
γεγονότα). Ἀνακαλύπτει κανεῖς ὅτι οἱ «μάζες» δημιούργησαν
τούς δικούς τους ἀπελευθερωτικούς θεσμούς, εἴτε πρόκειται
γιά τούς Παρισινούς τομεῖς τοῦ 1793-1794, τίς λέσχες καί τίς πο-
λιτοφυλακές τοῦ 1848 καί τοῦ 1871, ἢ γιά τίς ἐργοστασιακές
ἐπιτροπές, τὰ ἐργατικά συμβούλια, τίς λαϊκές συνελεύσεις καί
τίς ἐπιτροπές δράσης τῶν μετέπειτα ἐπαναστατικῶν ἀναταρα-
χῶν.

Θ' ἀποτελοῦσε μιά χυδαία ἀπλοποίηση αὐτῶν τῶν γεγονό-

των τό νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ἡ ἀντεπανάσταση ὕψωσε τό κε-
φάλι καί θριάμβευσε, ὅπου τό κατόρθωσε, ἐπειδὴ ἀπλῶς οἱ
«μάζες» ἦταν ἀνίκανες ν' αὐτοσυντονιστοῦν καί στεροῦνταν τήν
«ἡγεσία» ἐνός καλὰ πειθαρχημένου συγκεντρωτικοῦ κόμματος.
Φθάνουμε ἐδῶ σ' ἓνα ἀπ' τὰ πιό ἀμφισβητούμενα προβλήματα
τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, ἓνα πρόβλημα πού δέν ἔχει
ποτέ κατανοηθεῖ ἱκανοποιητικά ἀπ' τό σοσιαλιστικό κίνημα. Τό
ὅτι εἴτε δέν ὑπῆρξε συντονισμός εἴτε ἀπέτυχε – τό ὅτι ἡ ἀποτε-
λεσματική ἀντεπανάσταση ἦταν ὄντως ἀκόμα καί δυνατή – θί-
γει ἓνα πιό θεμελιακό θέμα ἀπ' ὅτι τό ἀπλό πρόβλημα τῆς «τε-
χνικῆς διεύθυνσης». Ὅπου ἀπέτυχαν διάφορες προχωρημένες,
βασικά πρόωρες, ἐπαναστάσεις, αὐτό ὀφειλόταν πρωταρχικά
στό ὅτι οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές δέν εἶχαν καμιά ὑλική βάση γιά
νά ἐδραιώσουν τό γενικό συμφέρον τῆς κοινωνίας, γιά χάρη
τοῦ ὁποῖου διεκδικοῦσαν ἓνα ἱστορικό αἶτημα τὰ πιό ριζοσπα-
στικά στοιχεῖα. Ὅποιο κι ἂν ἦταν τό σύνθημα αὐτοῦ τοῦ γενι-
κοῦ συμφέροντος «Ἐλευθερία, Ἰσότητα, Ἀδελφότητα» ἢ Ζωή,
Ἐλευθερία κι ἀναζήτηση τῆς Εὐτυχίας», παραμένει ἡ ὠμή ἀλή-
θεια ὅτι δέν ὑπῆρχαν οἱ τεχνολογικές προϋποθέσεις γιά τήν
ἐδραίωση αὐτοῦ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος μέ τή μορφή μιᾶς
ἀρμονικῆς κοινωνίας. Τό ὅτι τό γενικό συμφέρον χωρίστηκε ξα-
νά, στή διάρκεια τῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας, σέ ἰδιαίτερα,
ἀνταγωνιστικά συμφέροντα, τό ὅτι ὀδήγησε ἀπ' τήν εὐφορία
τῆς «συνδιαλλαγῆς», (ὅπως μαρτυροῦν τὰ μεγάλα ἐθνικά πανη-
γύρια, πού ἀκολούθησαν τήν πτώση τῆς Βαστίλλης), στόν
ἐφιάλητ τοῦ ταξικοῦ πολέμου, τῆς τρομοκρατίας καί τῆς ἀντε-
πανάστασης – πρέπει νά ἐξηγηθεῖ πρωταρχικά, ἀπ' τὰ ὑλικά
ὅρια τῆς κοινωνικῆς προόδου κι ὄχι ἀπ' τὰ τεχνικά προβλή-
ματα τοῦ πολιτικοῦ συντονισμοῦ.

Οἱ μεγάλες ἀστικές ἐπαναστάσεις πέτυχαν κοινωνικά ἀκόμα
καί κεῖ πού φαίνονταν ν' ἀποτυχαίνουν «τεχνικά» (δηλαδή, νά
χάνουν δύναμη σέ σχέση μέ τούς ριζοσπαστικούς «ὄνειροπό-
λους τρομοκράτες») γιατί ἦταν ἀπόλυτα ἐπαρκεῖς γιά τήν ἐποχή
τους. Οὔτε ὁ στρατός, οὔτε οἱ θεσμοί τῆς δεσποτικῆς κοινω-
νίας μποροῦσαν ν' ἀντέξουν στά κτυπήματά τους. Στὶς ἀπαρ-
χές τους, τουλάχιστον, οἱ ἐπαναστάσεις αὐτές ἐμφανίστηκαν
σάν ἔκφραση τῆς «γενικῆς θέλησης», συνενώνοντας οὐσιαστικά
ὅλες τίς τάξεις ἐναντία στὶς ἀριστοκρατίες καί τίς μοναρχίες τῆς
ἐποχῆς τους κι ἀκόμα καί στρέφοντας ἓνα μέρος τῆς ἀριστο-

κρατίας έναντίον της. Αντίθετα, όλες οι «προλεταριακές επαναστάσεις» έχουν αποτύχει γιατί οι τεχνολογικές προϋποθέσεις ήταν ανεπαρκείς για την υλική έδραίωση μιᾶς «γενικής θέλησης», τή μόνη βάση πάνω στην οποία μπορεί ο εξουσιαζόμενος νά εξαλείψει τελικά την εξουσία. Έτσι η Ρώσικη Έπανάσταση απέτυχε κοινωνικά παρόλο που φαινόταν νά πετυχαίνει «τεχνικά», – παρά τούς Λενινιστικούς, Τροτσκιστικούς και Σταλινικούς μύθους που υποστηρίζουν τό αντίθετο – και τό ίδιο ακριβώς ισχύει και για τίς «σοσιαλιστικές επαναστάσεις» τῆς Ἀσίας και τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς. Όταν ἡ «προλεταριακή επανάσταση» κι ἡ ἐποχή της ἀνταποκρίνονται ἡ μιὰ στήν ἄλλη – κι ἀκριβώς ἐπειδή ἀνταποκρίνονται ἡ μιὰ στήν ἄλλη – ἡ επανάσταση δέ θά ναι πιά «προλεταριακή», τό ἔργο τῶν συγκεκριμένων ἐκείνων δημιουργημάτων τῆς ἀστικής κοινωνίας, τῆς ἐργασιακῆς της πειθαρχίας, τῆς βιομηχανικῆς της ἱεραρχίας και τῶν ἀξιών της. Ἡ επανάσταση θά ναι μιὰ λαϊκή επανάσταση μέ τήν πιό αὐθεντική ἐννοια τῆς λέξης.⁴

5

Τό ὅτι ἀπέτυχαν τελικά οἱ περασμένες επαναστάσεις τῶν ριζοσπαστικῶν στοιχείων δέν ὀφείλεται στήν ἔλλειψη ὀργάνωσης, ἀλλά μάλλον στό ὅτι οἱ προηγούμενες κοινωνίες ἦταν ὀργανωμένα συστήματα τῆς ἔλλειψης. Στήν ἐποχή μας, τήν περίοδο τῆς τελικῆς, γενικευμένης επανάστασης, τό γενικό συμφέρον τῆς κοινωνίας μπορεί νά ἐδραιωθεῖ, πραγματικά κι ἄμεσα, ἀπό μιὰ τεχνολογία που διαδέχθηκε τήν ἐποχή τῆς σπάνης, μέσα σέ μιὰ υλική ἀφθονία γιά ὅλους, ἀκόμα και μέ τήν ἐξαφάνιση τοῦ μόχθου σάν ὑποκείμενου χαρακτηριστικοῦ τῆς ἀνθρώπινης κατάστασης. Μέ τό μοχλό μιᾶς ἀπαράμιλλης υλικῆς ἀφθονίας, ἡ επανάσταση μπορεί νά εξαλείψει τίς πιό θεμελιακές προϋποθέσεις τῆς ἀντεπανάστασης – τή σπάνη, που τρέφει τό προνόμιο και τή λογική τῆς κυριαρχίας. Δέ χρειάζεται πιά νά «τρέμει» ὅποιοσδήποτε τομέας τῆς κοινωνίας, μπροστά στήν προοπτική μιᾶς κομμουνιστικῆς επανάστασης κι αὐτό θά πρέπει νά γίνει φανερό σ' ὅλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶναι προετοιμασμένοι τουλάχιστον ν' ἀκούσουν.⁵

Μέ τόν καιρό, τά πλαίσια που ἀνοίξαν αὐτές οἱ ποιοτικές νέες δυνατότητες θά ὀδηγήσουν σέ μιὰ θαυμαστή ἀπλοποίηση τοῦ ἱστορικοῦ «κοινωνικοῦ προβλήματος». Ὅπως παρατήρησε ὁ Τζόζεφ Βέμπερ στή Μεγάλη Οὐτοπία, αὐτή ἡ επανάσταση – ἡ πιό καθολική και πιό σφαιρική που μπορεί νά συμβεῖ – θά ἐμφανιστεῖ σάν τό «ἐπόμενο πρακτικό βῆμα», σάν ἡ ἄμεση πράξη που συνεπάγεται ἡ κοινωνική ἀνοικοδόμηση. Καί στήν πραγματικότητα, ἡ ἀντικουλτούρα καταλαμβάνει σταδιακά, ὄχι μόνο ὑποκειμενικά ἀλλά ἐπίσης και μέ τίς πιό συγκεκριμένες και πρακτικές μορφές τους, μιὰ τεράστια πληθώρα θεμάτων που βαρύνουν ἄμεσα τό οὐτοπικό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, θέματα τά ὅποια πρίν ἀκριβώς ἀπό μιὰ γενιά θά μπορούσαν νά διατυπωθοῦν (ἂν διατυπώνονταν κἂν) μόνο σάν τά πιό ἐσωτερικά προβλήματα τῆς θεωρίας. Τό νά ἐπανεξετάσουμε αὐτά τά θέματα και ν' ἀναλογιστοῦμε τήν ἱλιγγιώδη ταχύτητα μέ τήν ὅποια ἐμφανίστηκαν μέσα σέ λιγότερο ἀπό μιὰ δεκαετία, εἶναι ἀπλῶς ἐκπληκτικό και πραγματικά, δίχως προηγούμενο μέσα στήν ἱστορία. Μόνο τά βασικότερα χρειάζεται ν' ἀναφερθοῦν: ἡ αὐτονομία τοῦ ἐγώ και τό δικαίωμα τῆς αὐτοπραγμάτωσης, ἡ ἐπίκληση τοῦ ἔρωτα, ὁ αἰσθησιασμός κι ἡ ἀπρόσκοπτη ἔκφραση τοῦ σώματος, ἡ αὐθόρμητη ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων, ἡ ἀπο-ἄλλοτρίωση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ἡ δημιουργία κοινοτήτων και κομμουνῶν, τό εὐπρόσιτο σέ ὅλους τῶν μέσων γιά τήν ἐπιβίωση, ἡ ἀπόρριψη τοῦ ἐπίπλαστου ἐμπορευματοικοῦ κόσμου και τῶν εὐκαιριῶν γιά σταδιοδρομία που προσφέρει, ἡ ἐφαρμογή τῆς ἀλληλοβοήθειας, ἡ ἀπόκτηση τῶν δεξιοτήτων και τῶν ἀντιτεχνολογιῶν, ἕνας νέος σεβασμός γιά τή ζωή και τήν ἰσορροπία τῆς φύσης, ἡ ἀντικατάσταση τῆς ἠθικῆς τῆς ἐργασίας ἀπό μιὰ ἐργασία γεμάτη νόημα και τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἡδονῆς. Ἕνας πραγματικά πρακτικός ἐπανακαθορισμός τῆς ἐλευθερίας που σπάνια προσέγγισαν στή σφαῖρα τῆς σκέψης, ἕνας Φουριέ, ἕνας Μάρξ ἡ ἕνας Μπακούνιν.

Αὐτό που πρέπει νά τονιστεῖ εἶναι πῶς εἴμαστε μάρτυρες ἑνός νέου Διαφωτισμοῦ (ὁ ὅποιος εἶναι πιό ἐκτεταμένος ἀκόμα κι ἀπ' τό μισό αἰῶνα τοῦ Διαφωτισμοῦ, που προηγήθηκε τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, που ἀμφισβητεῖ σταδιακά ὄχι μόνο τήν ἐξουσία τῶν κατεστημένων θεσμῶν κι ἀξιών ἀλλά και τήν ἐξουσία καθεαυτή. Διαποτίζοντας τήν ἰντελλιγέντσια, τίς μεσαῖες τάξεις, τή νεολαία κι ὅλα τά κοινωνικά στρώματα γενι-

κότερα, ο Διαφωτισμός αυτός υπονομεύει σιγά-σιγά την πατριαρχική οικογένεια, τό σχολείο σαν ένα οργανωμένο σύστημα καταπιεστικής κοινωνικοποίησης, τούς κρατικούς θεσμούς και την εργοστασιακή ιεραρχία. Διαβρώνει την ήθική της εργασίας, τη λατρεία της ιδιοκτησίας και τη δομή της ένοχης και της παραίτησης που αρνιέται, έσωτερικά, σε κάθε άτομο την απόλυτη πραγμάτωση των δυνατοτήτων κι απολαύσεών του. Πραγματικά, δεν είναι πιά μόνο ο καπιταλισμός που στέκεται στο έδωλο της ιστορίας, αλλά κι η συσσωρευμένη κληρονομιά της κυριαρχίας, ή όποια έχει αστυνομέψει τό άτομο «έκ των ένδον» γιά χιλιάδες χρόνια, τά «άρχέτυπα» της κυριαρχίας, όπως ήταν, που εκπροσωπούν τό Κράτος μέσα στή ζωή του άσυνειδήτου μας.

Η τεράστια δυσκολία που προκύπτει γιά την κατανόηση αυτού του Διαφωτισμού, έγκειται στό ότι δεν μπορεί νά γίνει όρατή μέ συμβατικές αναλύσεις. Ό νέος Διαφωτισμός δεν αλλάζει απλώς τη συνείδηση, μιά αλλαγή που είναι συχνά πολύ επιφανειακή, δίχως την ύπαρξη κι άλλων αλλαγών. Οί συνηθισμένες αλλαγές της συνείδησης, που σημάδεψαν προηγούμενες περιόδους ριζοσπαστικοποίησης, μπορούσαν νά θεωρηθούν έλαφριά, σαν απλές θεωρίες, γνώμες ή μιά έγκεφαλική σοφία, που συχνά χύνεται μέ άνεση έξω απ' τη ροή της καθημερινής ζωής. Η σημασία του νέου Διαφωτισμού, όμως, είναι ότι μεταβάλλει τόν μηχανισμό του άσυνειδήτου του ατόμου, πρωτοῦ άκόμα μπορέσει νά έκφραστεί συνειδητά σά μιά κοινωνική θεωρία ή μιά προσήλωση σε πολιτικές πεποιθήσεις.

Είδωμένη απ' τη σκοπιά μιās τυπικής σοσιαλιστικής ανάλυσης – μιά ανάλυση που κατευθύνεται σχεδόν αποκλειστικά στή «συνείδηση» και στερεΐται σχεδόν όλότελα ψυχολογική διορατικότητα – ο νέος Διαφωτισμός φαίνεται νά αποδίδει μόνο τά πιό πενιχρά «πολιτικά» αποτελέσματα. Είναι φανερό ότι ή αντικουλτούρα δεν έχει γεννήσει κανένα «μαζικό» ριζοσπαστικό κόμμα και καμιά φανερή πολιτική αλλαγή. Είδωμένη όμως απ' τη σκοπιά μιās κομμουνιστικής ανάλυσης – μιά ανάλυση που ασχολείται μέ την άσυνειδήτη κληρονομιά της κυριαρχίας – ο νέος Διαφωτισμός καταστρέφει σιγά-σιγά την υποταγή του ατόμου σε θεσμούς, έξουσίες κι αξίες, που έχουν διαστρεβλώσει κάθε άγώνα του ανθρώπου γιά την κατάκτηση της έλευθερίας. Αυτές οί κατάφωρες αλλαγές έχουν την τάση νά συμβαίνουν

σχεδόν άνεπαίσθητα, όπως λογουχάρη ανάμεσα στους εργάτες οί όποιοι, στό συγκεκριμένο χώρο της καθημερινής ζωής, αναμινύονται σε σαμποτάζ, εργάζονται αδιάφορα, άπουσιάζουν σχεδόν συστηματικά, άντιστέκονται στήν έξουσία σχεδόν σε κάθε της μορφή, χρησιμοποιούν ναρκωτικά κι άποκτούν διάφορα άλλόκοτα χαρακτηριστικά κι όμως, στόν άφηρημένο χώρο της πολιτικής και της κοινωνικής φιλοσοφίας επιδοκιμάζουν τίς πιό συμβατικές ήθικολογίες του συστήματος. Ό έκρηκτικός χαρακτήρας της επανάστασης, ή ξαφνική της εμφάνιση κι ή απόλυτη άδυναμία πρόβλεψής της, μπορούν νά εξηγηθούν μόνο σαν ξέσπασμα αυτών των άσυνειδήτων αλλαγών μέσα στή συνείδηση, σαν έκτόνωση της έντασης ανάμεσα στίς άσυνειδήτες επιθυμίες και τίς συνειδητά υποστηριζόμενες απόψεις μέ τη μορφή μιās άπροκάλυπτης σύγκρουσης μέ την τωρινή κοινωνική τάξη. Η διάβρωση των άσυνειδήτων περιορισμών που όρθώνονται μπροστά σ' αυτές τίς επιθυμίες κι ή πλήρεια έκφραση των επιθυμιών που κρύβονται μέσα στό άσυνείδητο του ατόμου, είναι μιά προϋπόθεση γιά την εγκαθίδρυση μιās άπελευθερωμένης κοινωνίας. Υπάρχει μιά λογική μέ την όποια μπορούμε νά ποῦμε ότι ή άπόπειρα αλλαγής της συνείδησης άποτελεί έναν άγώνα γιά την κατάκτηση του άσυνειδήτου, τόσο απ' την άποψη των περιορισμών που καταπνίγουν τίς επιθυμίες όσο και των επιθυμιών που περιορίζονται.

Τό πρόβλημα δεν είναι σήμερα αν ο αύθορμητισμός είναι «καλός» ή «κακός», «έπιθυμητός» ή «άνεπιθύμητος». Ό αύθορμητισμός άποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της ίδιας άκριβώς της διαλεκτικής, της αύτοσυνείδησης και της αύτο-άποαλλοτρίωσης, που εξαλείφει τούς υποκειμενικούς περιορισμούς οί όποιοι έχουν έδραιωθεί απ' τη σημερινή τάξη. Τό ν' αρνιόμαστε τό βάσιμο του αύθορμητισμού είναι σά ν' αρνιόμαστε την πιό άπελευθερωτική διαλεκτική που υπάρχει σήμερα. Σαν τέτοια, θά πρέπει νά πάρουμε σά δοσμένο ότι υπάρχει γιά λογαριασμό της.

Ό όρος πρέπει νά καθοριστεί γιά νά μήν εξαφανιστεί τό

περιεχόμενό του μέσα σέ σημασιολογικούς δικολαθισμούς. 'Ο αὐθορμητισμός δέν εἶναι ἀπλῶς μιά παρόρμηση, ὅπως δὴποτε ὅχι στήν πιό ἀναπτυγμένη καί πραγματικά ἀνθρώπινη μορφή του κι ἡ τελευταία εἶναι ἡ μόνη μορφή πού ἀξίζει νά συζητηθεῖ. Οὔτε συνεπάγεται ὁ αὐθορμητισμός μιά ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά κι αἶσθημα. 'Ο αὐθορμητισμός ἀποτελεῖ συμπεριφορά, αἶσθημα καί σκέψη, πού εἶναι ἐλεύθερες ἀπό ἐξωτερικούς ἐξαναγκασμούς, ἀπό ἐπιθεβλημένους περιορισμούς. Εἶναι μιά αὐτορυθμιζόμενη, ἐσωτερικά ἐλεγχόμενη, συμπεριφορά, αἶσθημα καί σκέψη, ὅχι μιά ἀνεξέλεγκτη ἀναθυμίαση πάθους καί δράσης. 'Απ' τή σκοπιά τοῦ ἀντιεξουσιαστικοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ αὐθορμητισμός συνεπάγεται τήν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου νά ἐπιβάλλει αὐτοπειθαρχία καί νά διατυπώνει βάσιμες κατευθυντήριες ἀρχές γιά τήν κοινωνική δράση. Στό μέτρο πού ἀπαλλάσσεται ἀπ' τά δεσμά τῆς κυριαρχίας, πού ἔχουν καταπνίξει τήν αὐτενέργειά του, ἐνεργεῖ, αἰσθάνεται καί σκέπτεται αὐθόρμητα. Θά μπορούσαμε παρόμοια νά ἐξαλείψουμε τή λέξη «αὐτο» ἀπό τήν «αὐτενέργεια» καί τήν «αὐτοκυβέρνηση», καθώς ἀπομακρύνουμε τήν ἔννοια τοῦ αὐθορμητισμοῦ ἀπ' τήν ἀπό μέρους μας κατανόηση τοῦ Νέου Διαφωτισμοῦ, τῆς ἐπανάστασης καί τοῦ κομμουνισμοῦ. 'Αν ὑπάρχει, σήμερα, μιά ἐπιτακτική ἀνάγκη γιά μιά κομμουνιστική συνείδηση μέσα στό ἐπαναστατικό κίνημα, τότε δέν μπορούμε ποτέ νά ἐλπίζουμε ὅτι θά τήν ἀποκτήσουμε δίχως τόν αὐθορμητισμό.

'Ο αὐθορμητισμός δέν ἀποκλείει τήν ὀργάνωση καί τή δομή. 'Αντίθετα, γεννάει συνήθως μὴ ἱεραρχικές μορφές ὀργάνωσης, μορφές πού εἶναι πραγματικά ὀργανικές αὐτοδημιουργούμενες καί βασισμένες στὸν ἐθελοντισμό. Τό μόνο σοβαρό πρόβλημα πού προκύπτει σέ σχέση μέ τόν αὐθορμητισμό, ἔγκειται στό ἂν εἶναι πληροφορημένος ἢ ὄχι. 'Όπως ἔχω ὑποστηρίξει ἄλλοῦ, ὁ αὐθορμητισμός ἐνός παιδιοῦ σέ μιά ἀπελευθερωμένη κοινωνία δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τόν αὐθορμητισμό ἐνός νέου, ἢ ἐκεῖνος τοῦ νέου δέ θά εἶναι ἴδιος μέ τόν αὐθορμητισμό ἐνός ἐνήλικου· ὁ καθένας θά ναι ἀπλῶς πιό πληροφορημένος, πιό γνώστης καί πιό ἐμπειρος ἀπ' τόν νεώτερό του.⁶ Οἱ ἐπαναστάτες ἐπιδιώκουν ἴσως σήμερα νά προωθήσουν τή διαδικασία πληροφόρησης, ἀλλ' ἂν προσπαθήσουν νά τήν καπελλώσουν ἢ νά τήν καταστρέψουν συγκροτώντας ἱεραρχικά κινήματα, θά διαστρεβλώσουν τήν ἴδια ἀκριβῶς τή διαδικασία τῆς αὐτοπρα-

γμάτωσης, ἡ ὁποία θά γεννήσει τήν αὐτενέργεια καί μιά κοινωνία βασισμένη πάνω στήν αὐτοδιεύθυνση.

'Οχι λιγότερο σοβαρό γιά ὁποιοδήποτε ἐπαναστατικό κίνημα εἶναι τό γεγονός ὅτι μόνον ἂν εἶναι αὐθόρμητη μιά ἐπανάσταση, μπορούμε νά μαστε βέβαιοι ὅτι ἔχουν ὠριμάσει οἱ «ἀναγκαῖες συνθήκες» γιά τήν ἐπανάσταση κι ἔχουν μεταμορφωθεῖ σέ «κατάλληλες συνθήκες». 'Ενας ξεσηκωμός πού θάχε σχεδιαστεῖ ἀπό μιά ἐλίτ εἶναι σήμερα σχεδόν βέβαιο ὅτι θά κατέληγε στήν καταστροφή. 'Η κρατική ἐξουσία μέ τήν ὁποία βρισκόμαστε ἀντιμέτωποι εἶναι τόσο φοβερή, ὁ ἐξοπλισμός της εἶναι τόσο καταστροφικός, ὥστε ἂν ἡ δομή της παραμένει ἀνέπαφη, ἡ ἀποτελεσματικότητά της εἶναι ὑπερβολικά ἀκαταμάχητη γιά νά ἐξαφανιστεῖ μέ μιά πάλη στήν ὁποία ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας εἶναι ὁ ὄπλις. Τό σύστημα πρέπει νά καταρρεύσει, ὅχι νά πολεμήσει καί θά καταρρεύσει μόνον ὅταν οἱ θεομοῖ του ἔχουν τόσο διαβρωθεῖ ἀπ' τό Νέο Διαφωτισμό κι ἡ δύναμή του τόσο ὑπονομευθεῖ, φυσικά κι ἠθικά, ὥστε μιά ἐπαναστατική σύγκρουση νά ναι περισσότερο συμβολική παρά πραγματική. Πότε ἀκριβῶς ἢ πῶς θά ἔρθῃ αὕτη ἡ «μαγική» στιγμή, πού εἶναι τόσο χαρακτηριστική γιά τήν ἐπανάσταση, εἶναι κάτι πού δέν μπορεῖ νά προβλεφεῖ. 'Αλλά ὅταν, λογουχάρη, μιά τοπική ἀπεργία, ἡ ὁποία ἀγνοεῖται συνήθως κάτω ἀπό «ὀμαλές» συνθήκες, μπορεῖ νά προκαλέσει μιά ἐπαναστατική γενική ἀπεργία, τότε θά ξέρουμε ὅτι οἱ συνθήκες ἔχουν ὠριμάσει – κι αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ μόνον ὅταν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία ἀφεθεῖ νά βρεῖ τό δικό της ἐπίπεδο ἐπαναστατικῆς σύγκρουσης.⁷

Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἡ ἐπανάσταση σήμερα ἀποτελεῖ μιά πράξη συνείδησης μέ τήν πιό πλατιά ἔννοια καί συνεπάγεται μιά ἀπομυθοποίηση τῆς πραγματικότητας πού ἐξαφανίζει ὅλα τά ἰδεολογικά της στολίδια· δέν εἶναι ἀρκετό νά ποῦμε ὅτι ἡ «συνείδηση ἀκολουθεῖ τό εἶναι». Τό ν' ἀντιμετωπίζουμε τήν ἀνάπτυξη τῆς συνείδησης, ἀπλῶς σάν ὑποκειμενική ἀντανάκλαση τῆς ἀνάπτυξης τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς, τό νά λέμε,

ὅπως κάνει ὁ Μάρξ, σέ μεγαλύτερη ἡλικία, ὅτι ἡ ἠθική, ἡ θρησκεία κι ἡ φιλοσοφία ἀποτελοῦν τίς «ἰδεολογικές ἀντανεκλάσεις καί τούς ἀπόηχους» τῆς πραγματικότητας κι ὅτι «δέν ἔχουν ἱστορία, οὔτε ἀνάπτυξη» ἀπό μόνες τους, εἶναι σά νά ρυθμίζεις τή διαμόρφωση τῆς ἰδεολογίας καί ν' ἀρνιέσαι ἔτσι στή συνείδηση ὅποιαδήποτε αὐθεντική βάση γιά νά ξεπεράσει τόν κόσμο ὅπως εἶναι δοσμένος.⁸ Ἐδῶ, κι ἡ ἴδια ἡ κομμουνιστική συνείδηση γίνεται ἕνας «ἀπόηχος» τῆς πραγματικότητας. Τό «γιατί» στήν ἐξήγηση αὐτῆς τῆς συνείδησης ὑποβιβάζεται στό «πῶς» μ' ἕνα τυπικό ὀργανικό τρόπο· τά ὑποκειμενικά στοιχεῖα πού συμμετέχουν στή μεταμόρφωση τῆς συνείδησης γίνονται ὁλότελα ἐξαντικειμενοποιημένα. Ἡ ὑποκειμενικότητα παύει ν' ἀποτελεῖ ἕνα πεδίο καθεαυτό, μέ συνέπεια τήν ἀποτυχία τοῦ μαρξισμοῦ νά δημιουργήσει μιὰ δική του ἐπαναστατική ψυχολογία καί τήν ἀνικανότητα τῶν Μαρξιστῶν νά καταλάβουν τό Νέο Διαφωτισμό πού μεταμορφώνει τήν ὑποκειμενικότητα σ' ὅλες τῆς τίς διαστάσεις.

Ἡ κλασσική δυτική φιλοσοφία στήν πλατειά της, ἂν καί συχνά μυθοποιημένη, ἔννοια γιά τό «πνεῦμα», ἀναγνώρισε ὅτι ὁ λόγος «ὑποτάσσει» τόν ὕλικό κόσμο σ' ἕνα αὐξανόμενο βαθμό – ἢ, διατυπωμένο μέ μιὰ πιό «ὑλιστική» ἔννοια, ὅτι ἡ ὕλη γίνεται λογική κι ὁ λόγος δημιουργεῖ τό δικό του «ἐγκέφαλο», πού ἐπιβάλλεται πάνω στή φυσική καί κοινωνική ἱστορία. Ὁ λόγος εἶναι σέ τελευταία ἀνάλυση ἡ φύση κι ἡ κοινωνία ἀποκτάει συνείδηση. Μ' αὐτή τήν ἔννοια, δέν εἶναι ἀρκετό νά ποῦμε ὅτι «ἡ συνείδηση ἀκολουθεῖ τό εἶναι», ἀλλά μᾶλλον ὅτι τό εἶναι ἀναπτύσσεται πρὸς τήν κατεύθυνση τῆς συνείδησης· ὅτι ἡ συνείδηση ἔχει τή δική της ἱστορία μέσα στόν ὕλικό κόσμο κι ἀποκτάει ὁλοένα καί μεγαλύτερη ἐπιρροή πάνω στήν πορεία τῆς ὕλικης πραγματικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἱκανή νά ξεπεράσει τό βασίλειο τῆς τυφλῆς ἀναγκαιότητας, εἶναι ἱκανή νά δώσει στή φύση καί τήν κοινωνία μιὰ ὀρθολογική κατεύθυνση καί σκοπό.

Αὐτή ἡ πλατύτερη ἐρμηνεία τῆς σχέσης ἀνάμεσα στή συνείδηση καί τό εἶναι δέν ἀποτελεῖ μιὰ ἀπόμακρη φιλοσοφική ἀφαίρεση. Ἀντίθετα, εἶναι ἐξαιρετικά πρακτική. Ἀναπτυγμένη ὡς τήν τελική της λογική συνέπεια, αὐτή ἡ ἐρμηνεία ἀπαιτεῖ μιὰ θεμελιακή ἀναθεώρηση τῆς παραδοσιακῆς ἔννοιας τῆς ἐπαναστατικῆς συνείδησης σάν ταξική συνείδηση. Ἄν τό προλετα-

ριάτο, λογουχάρη, θεωρεῖται ἀπλῶς σάν τό προϊόν τοῦ πραγματικοῦ τοῦ εἶναι – σάν τό ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης τῶν ἀστῶν κι ἕνα δημιούργημα τοῦ ἐργοστασιακοῦ συστήματος – ὑποβιβάζεται ἀπ' τήν ἀποψη τῆς ἴδιας ἀκριβῶς τῆς οὐσίας του σέ μιὰ κατηγορία τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ Μάρξ, δέ μᾶς ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία σχετικά μέ αὐτή τήν ἔννοια. Σάν ἡ τάξη πού ἀποκτηνώνεται ὁλότελα, τό προλεταριάτο ξεπερνάει τήν ἀποκτηνωμένη του κατάσταση κι ἔρχεται νά ἐνσωματώσει τήν ἀνθρώπινη ὁλότητα «διαμέσου τῆς ἐπείγουσας, ὅχι πιά μεταμορφωμένης, ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης...» Συνακόλουθα:

«Τό πρόβλημα δέν εἶναι τί ὁ α' ἢ ὁ β' προλετάριος, ἢ κι ὁλόκληρο τό προλεταριάτο, θεωρεῖ αὐτή τή στιγμή σάν σκοπούς του. Τό πρόβλημα εἶναι τί εἶναι τό προλεταριάτο καί τί θάναί ὑποχρεωμένο νά κάνει σύμφωνα μέ τό εἶναι του. (Ἡ ἔμφαση τῶν λέξεων ἀνήκει στόν Μάρξ καί προσφέρει ἕνα εὐστοχο σχολιασμό τῆς ἀπο-ὑποκειμενοποίησης τοῦ προλεταριάτου). Ἀφήνω κατά μέρος τό ἐπιχείρημα πού προσφέρει αὐτή ἡ φόρμουλα γιά μιὰ ἐλιτίστικη ὀργάνωση. Πρὸς τό παρόν, εἶναι σημαντικό νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Μάρξ, ἀκολουθώντας τήν παράδοση τῆς κλασσικῆς ἀστικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἐξαντικειμενοποιεῖ ὁλότελα τό προλεταριάτο καί τό ἐξαφανίζει σάν πραγματικό ὑποκείμενο. Ἡ ἐξέγερση τοῦ προλεταριάτου, ἀκόμα κι ὁ ἐξανθρωπισμός του, παύει νά εἶναι ἕνα φαινόμενο καί γίνεται μᾶλλον μία λειτουργία ἀμειλικτῶν οἰκονομικῶν νόμων κι «ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ οὐσία τοῦ προλεταριάτου σάν προλεταριάτο εἶναι ὁ μὴ ἀνθρωπισμός του, ἡ φύση τῆς δημιουργίας του σάν προϊόν «ἀπόλυτα ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης». Ἡ ὑποκειμενικότητά του ἐμπίπτει στήν κατηγορία τῆς ἀδήριτης ἀναγκαιότητας, πού ἐξηγεῖται μέ βάση τόν οἰκονομικό νόμο. Ἡ ψυχολογία τοῦ προλεταριάτου εἶναι οὐσιαστικά πολιτική οἰκονομία.

Τό ἀληθινό προλεταριάτο ἀντιστέκεται σ' αὐτό τόν ὑποβιβασμό τῆς ὑποκειμενικότητάς του σέ προϊόν ἀνάγκης καί ζεῖ ὁλοένα καί περισσότερο μέσα στό βασίλειο τῆς ἐπιθυμίας, τῆς δυνατότητας. Σάν τέτοιο, γίνεται ὅλο καί πιό ὀρθολογικό μέ τήν κλασσική, ὅχι τή λειτουργική ἔννοια τοῦ ὅρου. Ὁ ἐργάτης ἀντιστέκεται σταθερά στήν ἐργασιακή ἠθική γιατί ἔχει γίνει παράλογη, ἀναφορικά μέ τίς δυνατότητες πού ὑπάρχουν γιά τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς μὴ-ἱεραρχικῆς κοινωνίας. Ὁ ἐργάτης, μ'

αυτή την έννοια, ξεπερνάει τη φύση της δημιουργία του και γίνεται υποκείμενο, όχι αντικείμενο, σ' ένα αύξανόμενο βαθμό, ένας μή-προλετάριος. 'Η 'Επιθυμία όχι απλώς ή ανάγκη, ή δυνατότητα όχι απλώς ή αναγκαιότητα, υπεισέρχονται μέσα στην αυτο-συγκρότηση και την αυτενέργειά του. 'Ο εργάτης αρχίζει ν' απαλλάσσεται απ' την ιδιότητά του σαν εργάτη, απ' την ύπαρξή του σαν ένα απλό ταξικό είναι, σαν ένα αντικείμενο των οικονομικών δυνάμεων, σαν απλό «είναι» και γίνεται ολοένα και πιο διαθέσιμος στο Νέο Διαφωτισμό.

Καθώς η ανθρώπινη ουσία του προλεταριάτου αρχίζει ν' αντικαθιστά την εργοστασιακή του ουσία, ο εργάτης μπορεί τώρα να προσεγγιστεί τόσο εύκολα έξω απ' τό εργοστάσιο, όσο και μέσα σ' αυτό. 'Η πλευρά του εργάτη σά γυναίκα ή άντρα, σά γονιοῦ, σά νέου, σαν κάτοικου της πόλης, σά θύματος της φθοράς του περιβάλλοντος, σαν όνειροπόλου (ο κατάλογος είναι σχεδόν ατέλειωτος) έρχεται σταθερά στο προσκήνιο σ' ένα αύξανόμενο βαθμό. Οί τοίχοι του εργοστασίου αρχίζουν να διαπερνούνται απ' την αντικουλτούρα σ' ένα βαθμό πού αρχίζει ν' ανταγωνίζεται τά εργατικά, «προλεταριακά» ενδιαφέροντα κι αξίες.

Καμιά «εργατική ομάδα» δέν μπορεί νά γίνει αληθινά επαναστατική, αν δέν ασχοληθεί μέ τίς ανθρώπινες επιδιώξεις κάθε εργάτη ατομικά, αν δέν βοηθήσει νά απο-άλλοτριωθεί τό προσωπικό περιβάλλον των εργατών και ν' αρχίσει νά ξεπερνάει τό εργοστασιακό περιβάλλον τους. 'Η εργατική τάξη γίνεται επαναστατική όχι παρά τόν έαυτό της αλλά εξαιτίας του έαυτού της, κυριολεκτικά σαν αποτέλεσμα του άφυπνιζόμενου έαυτού της.⁹

8

Οί επαναστάτες έχουν την ευθύνη νά βοηθήσουν άλλους γιά νά γίνουν επαναστάτες, όχι γιά νά «κάνουν» επαναστάσεις. Κι αυτή ή ενέργεια αρχίζει μόνον όταν ο κάθε επαναστάτης αναλαμβάνει νά αναμορφώσει τόν έαυτό του ή τόν έαυτό της. Είναι φανερό ότι ένα τέτοιο καθήκον δέν μπορεί ν' αναληφθεί όταν υπάρχει προσωπικό κενό· προϋποθέτει υπαρκτικές σχέ-

σεις μέ άλλους κι αγάπη κι αμοιβαία υποστήριξη ανάμεσά τους. Αυτή ή αντίληψη της επαναστατικής όργάνωσης αποτελεί τη βάση της αναρχικής συγγενικής, ιδεολογικά, ομάδας (affinity group). Τά μέλη μιās συγγενικής ομάδας θεωρούν τούς έαυτούς τους σαν αδελφούς κι αδελφές, των οποίων οί δραστηριότητες κι οί δομές είναι, μέ τά λόγια του Τζότζεφ Βέμπερ, «όλοφάνερες σέ όλους». Τέτοιες ομάδες λειτουργούν σαν καταλύτες μέσα στίς κοινωνικές καταστάσεις, όχι σαν έλίτ· επιδιώκουν ν' αναπτύξουν τη συνείδηση και τούς αγώνες των μεγαλύτερων κοινοτήτων μέσα στίς όποιες λειτουργούν, όχι ν' αναλάβουν ήγετικές θέσεις.

Παραδοσιακά, ή επαναστατική δραστηριότητα υπήρξε διαποτισμένη απ' τά κίνητρα της «δυστυχίας» της «απάρνησης» και της «θυσίας», κίνητρα πού βασικά αντανakλoύσαν την έννοχή των διανοουμενίστικων πυρήνων των επαναστατικών κινήμάτων. 'Αποτελεί όμως ειρωνεία τό ότι στο μέτρο πού υπάρχουν ακόμα αυτά τά κίνητρα, αντανakλoύν τίς ίδιες ακριβώς αντιανθρώπινες πλευρές της κατεστημένης τάξης πού επιδιώκουν νά καταργήσουν οί «μάζες».

Τό επαναστατικό κίνημα (αν μπορεί νά όνομαστέι έτσι σήμερα) τείνει έτσι, ακόμα περισσότερο απ' ότι ή ιδεολογία, ν' αποτελέσει «απόηχο» της επικρατούσας πραγματικότητας – κι ακόμα χειρότερα, νά υποβάλλει τίς «μάζες» στη δυστυχία, θυσία κι άρνηση μέ τά ίδια τους τά χέρια και σαν επακόλουθο της επανάστασης. Σέ αντίθεση μ' αυτή την όλοτελα νέα έκδοχή της «δημοκρατικής άρετής», οί αναρχικές συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν όχι μόνο την όρθολογική αλλά και την αισθησιακή και την αισθητική πλευρά της επανάστασης. 'Επιβεβαιώνουν ότι ή επανάσταση δέν αποτελεί μόνο μιá επίθεση ενάντια στην κατεστημένη τάξη αλλά επίσης κι ένα πανηγύρι μέσα στους δρομους. 'Η επανάσταση είναι επιθυμία μεταφερμένη στον κοινωνικό στίβο και γενικευμένη. Αυτό όμως δέν πραγματοποιείται δίχως μεγάλους κινδύνους, τραγωδίες και πόνο, αλλά αυτοί είναι οί κίνδυνοι, οί τραγωδίες και ο πόνος της γέννας και μιās νέας ζωής, όχι της συντριβής και του θανάτου. Οί συγγενικές ομάδες επιβεβαιώνουν ότι μόνο ένα επαναστατικό κίνημα πού υποστηρίζει αυτές τίς απόψεις, μπορεί νά δημιουργήσει τη λεγόμενη «επαναστατική προπαγάνδα», στην οποία μπορεί ν' ανταποκριθεί ή νέα λαϊκή ευαισθησία – μιá «προπα-

γάνδα» που είναι τέχνη με την έννοια ενός Ντωμιέ, ενός Τζών Μίλτον κι ενός Τζών Λέννον. Πραγματικά, ή αλήθεια σήμερα μπορεί να υπάρχει μόνο σαν τέχνη κι ή τέχνη μόνο σαν αλήθεια.¹⁰

Η ανάπτυξη ενός επαναστατικού κινήματος συνεπάγεται τό γέμισμα της Αμερικής με τέτοιες συγγενικές ομάδες, με κομμούνες και κολλεκτίβες στίς πόλεις, στην επαρχία, στα σχολεία και στα εργοστάσια. Αυτές οι ομάδες θα' ναι στενά συνδεδεμένα, αποκεντρωμένα σώματα που θ' ασχολούνται μ' όλες τις πλευρές της ζωής και της εμπειρίας. Κάθε ομάδα θα' ναι πολύ πειραματική, ανανεωτική και προσανατολισμένη προς την κατεύθυνση της αλλαγής τόσο του τρόπου ζωής όσο και της συνείδησης- ή κάθε μία θάταν έτοιμη συγκροτημένη ώστε να μπορούσε να διαλυθεί εύκολα μέσα στους επαναστατικούς θεσμούς που δημιουργήθηκαν απ' τό λαό και να εξαφανιστεί σαν ένα ιδιαίτερο κοινωνικό συμφέρον. Τέλος, κάθε μία θα προσπαθούσε ν' αντικατοπτρίσει όσο καλύτερα μπορεί τις απελευθερωμένες φόρμες του μέλλοντος, όχι τό δοσμένο κόσμο που αντικατοπτρίζεται απ' την παραδοσιακή "αριστερά". Κάθε μία ούσιαστικά, θα σχηματιζόταν σαν ένα ενεργητικό κέντρο για την μεταμόρφωση της κοινωνίας και για τόν αποικισμό του παρόντος απ' τό μέλλον.

Τέτοιες ομάδες θα συνδέονταν ανάμεσα τους, θα σχημάτιζαν ομοσπονδίες και θα καθιέρωναν την επικοινωνία σε περιφερειακό κι εθνικό επίπεδο, όταν πρόβαλλε ή ανάγκη, δίχως να παραιτηθούν απ' την αυτονομία ή τή μοναδικότητα τους. Θάταν οργανικές ομάδες που ξεπρόβαλλαν μέσα απ' τά ζωντανά προβλήματα και τις επιθυμίες κι όχι τεχνητές ομάδες τις όποιες ωθούσαν μέσα στίς κοινωνικές καταστάσεις διάφορες ελίτ. Ούτε θά ανέχονταν μία οργάνωση πυρήνων της οποίας ό μοναδικός δεσμός είναι ή "προγραμματική συμφωνία" κι υπακοή στα ηγετικά στελέχη και σ' ανωτέρα σώματα.

Θά μπορούσαμε ίσως κάλλιστα να ρωτήσουμε αν μία «μαζική οργάνωση» μπορεί νάναι επαναστατική σέ μία περίοδο που δέν είναι ακόμα ώριμη για μία κομμουνιστική επανάσταση. Η αντίφαση γίνεται κατάφωρη μόλις ζευγαρώσουμε τή λέξη "μάζα" με την "κομμουνιστική επανάσταση".(11) Έχουν βέβαια οικοδομηθεί μαζικά κινήματα στ' όνομα του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού στη διάρκεια μή επαναστατικών περιόδων.

αλλά πήραν μαζικές διαστάσεις μόνον αλλοιώνοντας τις έννοιες του σοσιαλισμού, του κομμουνισμού και της επανάστασης.

Αλλά κείνο πούναι ακόμα χειρότερο έγκειται από ότι όχι μόνο προδίνουν τά Ιδανικά που διακηρύσσουν, αλλοιώνοντας τα, αλλά και γίνονται επίσης εμπόδιο από δρόμο της επανάστασης. Απέχοντας πολύ απ' τό να διαμορφώνουν τή μοίρα της κοινωνίας, γίνονται τά δημιουργήματα της ίδιας ακριβώς της κοινωνίας που παριστάνουν ότι αντίτιθενται.

Ό πειρασμός να γεφυρωθεί τό κενό ανάμεσα στη δοσμένη κοινωνία και τό μέλλον είναι σύμφυτα απατηλός. Η επανάσταση αποτελεί μία ρήξη όχι μόνο με την κατεστημένη τάξη αλλά και με τή νοοτροπία που την τρέφει. Οι εργάτες, οι φοιτητές, οί αγρότες, οι διανοούμενοι, όλα πραγματικά τά δυνάμει επαναστατικά στρώματα, έρχονται κυριολεκτικά σέ ρήξη με τόν εαυτό τους, όταν μπαίνουν μέσα στην επαναστατική κίνηση, όχι μόνο με την αφηρημένη Ιδεολογία της κοινωνίας. Καί πρωτού να φθάσουν & αυτήν τή ρήξη δέν είναι επαναστάτες. Ένα αυτοσχέδιο «επαναστατικό· κίνημα που επιχειρεί να ταυτίσει αυτά τά στρώματα με «μεταβατικά προγράμματα» και τά παρόμοια, θά κερδίσει την υποστήριξη τους χρησιμοποιώντας λαθεμένη λογική. Τό κίνημα, με τή σειρά του, θά διαμορφωθεί από ανθρώπους που μάταια προσπάθησε ν' αφομοιώσει κι όχι οί άνθρωποι απ' τό κίνημα. Είναι δοσμένο ότι ό αριθμός των ανθρώπων που είναι επαναστάτες είναι σήμερα μηδαμινός κι είναι, επιπλέον, δοσμένο ότι ή μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων είναι σήμερα απασχολημένη με τά προβλήματα της επιβίωσης, όχι της ζωής. Αλλά ακριβώς αυτή ή απασχόληση με τά προβλήματα της επιβίωσης και τις αξίες καθώς επίσης και τις ανάγκες που την προωθούν, είναι εκείνη που τούς εμποδίζει να στραφούν στα προβλήματα της ζωής κι ύστερα στην επαναστατική δράση. Η ρήξη με την υπάρχουσα τάξη θά έρθει μόνον όταν τά προβλήματα της ζωής διαβρώσουν κι αφομοιώσουν τά προβλήματα της επιβίωσης - όταν ή ζωή γίνεται σήμερα κατανοητή σαν προϋπόθεση για την επιβίωση κι όχι με την απόρριψη των προβλημάτων της ζωής για να αντιμετωπιστούν τά προβλήματα της επιβίωσης π.χ. να επιτευχθεί ή οικόδομηση μιας «μαζικής» οργάνωσης αποτελούμενης μόνον από «μάζες».

Η επανάσταση είναι μία μαγική στιγμή όχι μόνον επειδή

δέν μπορεί νά προβλεφτεί· είναι μιά μαγική στιγμή γιατί μπορεί επίσης νά προξενήσει μέσα στή συνείδηση, μέσα σέ διάστημα βδομάδων, ακόμα καί μερῶν, μιά ανυπακοή πού βρίσκεται βαθιά κρυμμένη μέσα στό άσυνείδητο. Ἀλλά ἡ ἐπανάσταση πρέπει νά εἰδωθεῖ σάν κάτι περισσότερο ἀπό ἀπλή «στιγμή»· εἶναι μιά πολύπλοκη διαλεκτική ακόμα καί μέσα στά δικά της πλαίσια. Μιά ἐπανάσταση τῆς πλειοψηφίας δέ σημαίνει ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ πρέπει ἀναγκαστικά νά μπεῖ τήν ἴδια στιγμή μέσα στήν ἐπαναστατική κίνηση. Ἀρχικά, οἱ ἄνθρωποι πού κινητοποιοῦνται μπορεί νά ναι μιά μειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ – ὅπως δὴποτε μιά ἀξιόλογη, δημοφιλής, αὐθόρμητη μειοψηφία κι ὄχι μιά μικρή, «καλά πειθαρχημένη», συγκεντρωτική καί κινητοποιημένη ἐλίτ. Ἡ συναίνεση τῆς πλειοψηφίας μπορεί νά φανερωθεῖ ἀπλά ἀπ' τό γεγονὸς ὅτι δέν ὑπερασπίζει πιά τήν κατεστημένη τάξη. Μπορεῖ νά «ἐνεργήσει», ἀρνούμενη νά ἐνεργήσει γιά νά ὑποστηρίξει τούς κυρίαρχους θεσμούς – μιά στάση «περίμενε καί θά δοῦμε», γιά νά καθορίσει ἄν, ἀρνούμενη στήν ἀρχουσα τάξη τήν ὑπακοή της, ἡ τελευταία καθίσταται ἀνίσχυρη. Μόνον ἀφοῦ ἐλέγξει τήν κατάσταση μέ τήν παθητικότητά της, μπορεί νά περάσει στήν ἐνεργό δράση – καί τότε τό κάνει μέ μιά ταχύτητα καί σέ μιά ἔκταση πού ἐξαφανίζει μέσα σέ μιά ἀπίστευτα σύντομη χρονική περίοδο θεσμούς, σχέσεις, στάσεις κι ἀξίες, πού πέρασαν αἰῶνες γιά νά διαμορφωθοῦν.

Στήν Ἀμερική, ὁποιοδήποτε ὁργανωμένο «ἐπαναστατικό» κίνημα θά λειτουργοῦσε ἔχοντας διεστρεβλωμένους στόχους, θάταν ἄπειρα χειρότερο ἀπ' ὅτι ἄν δέν ὑπῆρχε κανένα κίνημα. Ἦδη ἡ «ἀριστερά» ἔχει προξενήσει τρομερή ζημιὰ στήν ἀντικουλτούρα, στό κίνημα ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας καί στό φοιτητικό κίνημα. Μέ τίς ἄπλετες φιλοδοξίες της, τήν ἀπάνθρωπη συμπεριφορά καί τίς χειραγωγικές της πρακτικές, ἡ «ἀριστερά» ἔχει συντελέσει φοβερά στήν ἐξαχρείωση πού ἐπικρατεῖ σήμερα. Πραγματικά, ἡ ἀριστερά (κι ἰδιαίτερα οἱ ἐξουσιαστικές μορφές της) θά μπορούσε κάλλιστα σέ μιά μελλοντική

ἐπαναστατική κατάσταση, νά δημιουργήσει προβλήματα πού εἶναι πιό φοβερά ἀπό κείνα πού δημιουργεῖ ἡ ἀστική τάξη, δηλαδή, ἄν ἡ ἐπαναστατική διαδικασία δέν κατορθώσει νά μεταμορφώσει τούς «ἐπαναστάτες» κι ὑπάρχουν πολλά πού χρειάζονται μεταμόρφωση – ὄχι μόνο στίς κοινωνικές ἀπόψεις καί στίς προσωπικές στάσεις, ἀλλά καί στόν ἴδιο ἀκριβῶς τόν τρόπο πού ἐρμηνεύουν τήν ἐμπειρία οἱ «ἐπαναστάτες» (ἰδιαίτερα οἱ ἀρσενικοί «ἐπαναστάτες»).

Ὁ «ἐπαναστάτης», ὄχι λιγότερο ἀπ' τίς «μάζες», ἐνσωματώνει στάσεις πού ἀντανάκλουν μιά ἐμφυτα κυριαρχική ὀπτική ἀπέναντι στόν ἐξωτερικό κόσμο. Ὁ δυτικός τρόπος σκέψης καθορίζει παραδοσιακά τόν ἑαυτό μέ ἀνταγωνιστικούς ὁρους, σέ μιά μήτρα ἀντίθεσης ἀνάμεσα στά ἀντικείμενα καί τά ὑποκείμενα πού βρίσκονται ἔξω ἀπ' τό «ἐγώ». Ὁ ἑαυτός δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἐγώ πού μπορεί νά διαχωρισθεῖ ἀπ' τούς ἐξωτερικούς «ἄλλους», εἶναι ἓνα ἐγώ πού ἐπιδιώκει νά ἐξουσιάσει αὐτούς τούς ἄλλους καί νά τούς ὑποτάξει. Ἡ σχέση ὑποκείμενο-ἀντικείμενο καθορίζει τήν ὑποκειμενικότητα σά μιά λειτουργία τῆς κυριαρχίας, τήν κυριαρχία τῶν ἀντικειμένων καί τόν ὑποβιβασμό τῶν ἄλλων ὑποκειμένων σέ ἀντικείμενα. Ὁ δυτικός ἀτομισμός, στίς ἀρσενικές του βέβαια μορφές, εἶναι ἓνας ἀτομισμός ἰδιοποίησης καί χειραγώγησης στόν ἴδιο του ἀκριβῶς τόν αὐτοκαθορισμό καί καθορισμό τῶν σχέσεων. Αὐτός ὁ αὐτοκαθορισμός κι ὁ σχετικός καθορισμός μπορεί νά ναι ἐνεργητικός σέ μερικά ἄτομα, παθητικός σέ ἄλλα, ἢ ν' ἀποκαλυφθεῖ ἀκριβῶς στήν ἀμοιβαία κατανομή τῶν ρόλων πού βασίζονται σ' ἓναν κυρίαρχο καί κυριαρχούμενο ἑαυτό, ἀλλά ἡ κυριαρχία διαποτίζει σχεδόν ὁλοκληρωτικά τόν κυρίαρχο τρόπο ἀντίληψης τῆς πραγματικότητας.

Οὐσιαστικά, σχεδόν κάθε τάση τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ ἐνισχύει αὐτόν τόν τρόπο ἀντίληψης – ὄχι μόνο τήν ἀστική καί τήν Ἑβραιοχριστιανική της τάση ἀλλά ἐπίσης καί τήν Μαρξιστική. Ὁ καθορισμός τῆς ἐργασιακῆς διαδικασίας ἀπ' τόν Μάρξ σάν τρόπος αὐτοκαθορισμοῦ, μιά ἀντίληψη πού δανείζεται ἀπ' τόν Χέγκελ, εἶναι σαφῶς ἰδιοποιητικός καί δυνάμει ἐκμεταλευτικός. Ὁ ἄνθρωπος διαμορφώνεται ἀλλάζοντας τόν κόσμο· τόν ἰδιοποιεῖται, τόν ἀναπλάθει σύμφωνα μέ τίς «ἀνάγκες» του κι ἔτσι προβάλλει, ὑλοποιεῖ κι ἐπιβεβαιώνει τόν ἑαυτό του στ' ἀντικείμενα τῆς ἴδιας του τῆς ἐργασίας. Αὕτη ἡ ἀντίληψη τοῦ

ανθρώπινου αυτόκαθορισμού αποτελεί τήν αφετηρία ολόκληρης της θεωρίας του Μάρξ για τον ιστορικό υλισμό. «Οι άνθρωποι μπορούν να διακριθούν απ' τα ζώα χάρη στη συνείδηση, στη θρησκεία ή οτιδήποτε άλλο θέλετε», παρατηρεί ο Μάρξ σέ μία περίφημη παράγραφο απ' τή Γερμανική Ίδεολογία. «Αρχίζουν να διαχωρίζουν τον έαυτό τους απ' τα ζώα, μόλις αρχίζουν να παράγουν τά μέσα για τήν επιβίωσή τους... Όπως τ' άτομα εκφράζουν τή ζωή τους, έτσι κι είναι. Αυτό πού είναι, έπομένως, συμπίπτει μέ τήν παραγωγή τους, τόσο αναφορικά μέ τό τί παράγουν όσο και μέ τό πώς παράγουν. Έτσι ή φύση τών ατόμων εξαρτιέται απ' τίς υλικές συνθήκες πού καθορίζουν τήν παραγωγή τους».

Στή «Φαινομενολογία του Πνεύματος» του Χέγκελ, τό θέμα της εργασίας αντιμετωπίζεται μέσα στά πλαίσια της σχέσης αφεντικού/δούλου. Τό υποκείμενο, έδω, γίνεται ένα αντικείμενο μέ τή διπλή έννοια ότι ένας άλλος έαυτός (ο δούλος) αντικειμενοποιείται κι υποβιβάζεται συνακόλουθα σ' ένα μέσο παραγωγής. Η εργασία του δούλου, όμως, γίνεται ή βάση για μία αυτόνομη συνείδηση κι άτομισμό. Διαμέσου της εργασίας ή «συνείδηση του δούλου βρίσκει τον έαυτό της... Ο Χέγκελ παρατηρεί. «Η εργασία είναι επιθυμία περιορισμένη κι ελεγχόμενη, εξαφάνιση πού καθυστερεί κι αναβάλλεται, μέ άλλα λόγια, ή εργασία πλάθει και διαμορφώνει τά πράγματα». Η δραστηριότητα του «δοσίματος μορφής και σχήματος», αποτελεί τήν «καθαρή αύθυπαρξία της συνείδησης (του δούλου), πού στή δουλειά πού κάνει εξωτερικεύεται και περνάει στήν κατάσταση της μονιμότητας. Η συνείδηση πού μοχθεί κι υπηρετεί ανάλογα, αποκτάει μ' αυτά τά μέσα τήν άμεση σύλληψη εκείνου του ανεξάρτητου είναι σαν έαυτού».

Ο Χέγκελ μεταμορφώνει τή φυλάκιση της εργασίας μέσα στή σχέση αφεντικού/δούλου – δηλαδή, μέσα στά πλαίσια της κυριαρχίας – μέ τή διαλεκτική πού ακολουθεί αυτή τή «στιγμή». Τελικά, ο διαχωρισμός ανάμεσα σέ υποκείμενο κι αντικείμενο, εάν ανταγωνισμός, αναιρείται, αν και σά λόγος εκπληρωμένος μέσα στήν ολότητα της αλήθειας, στήν Απόλυτη Ίδέα. Ο Μάρξ δέν προχωρεί πέρα απ' τό σημείο της σχέσης αφεντικού/δούλου. Τό σημείο ακινητοποιείται και γίνεται πιο βαθύ μέσα στή Μαρξιστική θεωρία της ταξικής πάλης – ένα βαθύ μειονέκτημα, κατά τή γνώμη μου, πού άρνιέται στή συνείδηση

τήν ιστορία μιās αναδυόμενης διαλεκτικής – κι ο διαχωρισμός ανάμεσα σέ υποκείμενο κι αντικείμενο δέ ρυθμίζεται ποτέ απόλυτα. Παρόλες τίς έρμηνείες για τον «Φοϋερμπαχικό φυσιοκρατισμό» του νεαρού Μάρξ, ή ανθρωπότητα, κατά τή γνώμη του Μάρξ, ξεπερνάει άμφίθυμα τήν κυριαρχία, εξουσιάζοντας τή φύση. Η φύση υποβιβάζεται σέ «δούλο», σά νάταν, μιās άρμονικής κοινωνίας κι ο έαυτός δέν καταργεί τό Προμηθεϊκό του περιεχόμενο.¹² Έτσι, τό θέμα της κυριαρχίας βρίσκεται ακόμα σέ λανθάνουσα κατάσταση μέσα στήν έρμηνεία του κομμουνισμού απ' τον Μάρξ, ή φύση παραμένει ακόμα αντικείμενο της ανθρώπινης κυριαρχίας. Είδωμένη έτσι, ή Μαρξιστική αντίληψη της φύσης – ολότελα ξέχωρα απ' τίς πιο άμφίθυμες έννοιες του νεαρού Μάρξ – φθείρει τό συμβιβασμό υποκειμένου κι αντικειμένου, πού πρόκειται νά πραγματοποιηθεί από μία έναρμονισμένη κοινωνία.

Τό ότι υπάρχουν «αντικείμενα» κι ότι πρέπει νά «χειραγωγούνται» είναι μία κατάφωρη προϋπόθεση για τήν ανθρώπινη επιβίωση, πού καμιά κοινωνία, όσο έναρμονισμένη κι αν είναι, δέν μπορεί νά ξεπεράσει. Άλλά τό αν τά «αντικείμενα» υπάρχουν άπλως σαν αντικείμενα ή αν ή «χειραγώγησή τους παραμένει άπλως χειραγώγηση – ή, πραγματικά, αν ή εργασία, σέ διάκριση απ' τήν τέχνη και τό παιχνίδι, αποτελεί τον πρωταρχικό τρόπο αυτόκαθορισμού – είναι μία σφετεριστική σχέση πού καθορίζεται από μία έγωϊστική αντίληψη της ανάγκης.¹³ Στο μέτρο πού ή ανάγκη του έαυτού υπάρχει άποκλειστικά για τον έαυτό της, δίχως νά παίρνει υπόψη τήν άκεραιότητα (ή εκείνο πού θά άποκαλούσε ίσως ο Χέγκελ «υποκειμενικότητα») του άλλου, ο άλλος παραμένει άπλό αντικείμενο του έαυτού κι ο χειρισμός αυτού του αντικειμένου γίνεται άπλως σφετερισμός. Άλλά στο μέτρο πού ο άλλος θεωρείται σά σκοπός αυτός καθεαυτός κι ή ανάγκη καθορίζεται απ' τήν άποψη της άμοιβαίας υποστήριξης, ο έαυτός κι ο άλλος υπεισέρχονται σέ μία συμπληρωματική σχέση. Αυτή ή σχέση βρίσκει τήν πιο έναρμονισμένη της μορφή στο άυθεντικό παιχνίδι.¹⁴ Η συμπληρωματικότητα, σέ διάκριση απ' τήν κυριαρχία – ακόμα κι απ' τίς πιο ήπιες μορφές συμβατικών σχέσεων κι άλληλοβοήθειας, πού έχουν χαρακτηριστεί σαν «άμοιβαιότητα» – προϋποθέτει ένα νέο άνιμισμό (Σ.τ.Μ λατρεία τών ψυχών) πού σέβεται τον άλλο για δική του ίκανοποίηση κι ανταποκρίνεται ενεργητικά μέ τή

μορφή μιᾶς δημιουργικῆς, ἀγαπημένης κι ἐδραιωμένης συμβίωσης. Ἡ ἐξάρτηση ὕπάρχει πάντοτε. Τό πῶς ὑπάρχει καί γιατί ὑπάρχει, ὅμως, παραμένει κρίσιμο γιά μιᾶ κατανόηση ὁποιασδήποτε διάκρισης ἀνάμεσα στήν κυριαρχία καί τή συμπληρωματικότητα. Τά παιδιά θά ἐξαρτῶνται πάντοτε ἀπ' τοὺς ἐνήλικους γιά νά ικανοποιήσουν τίς πιό στοιχειώδεις φυσιολογικές τους ἀνάγκες κι οἱ νεώτεροι θά χρειάζονται πάντοτε τή βοήθεια τῶν μεγαλύτερων γιά τήν ἀπόκτηση γνώσης καί τή σιγουριά πού ἐξασφαλίζει ἡ πείρα. Παρόμοια, οἱ περασμένης ἡλικίας γενιές, θά ἐξαρτιῶνται ἀπ' τίς νεώτερες γιά τήν ἀναπαραγωγή τῆς κοινωνίας καί γιά τό ἐρέθισμα τῆς πείρας πού προέρχεται ἀπ' τήν ἔρευνα καί τίς νέες ἀπόψεις. Στήν ἱεραρχική κοινωνία, ἡ ἐξάρτηση γεννᾷ συνήθως τήν ὑποταγή καί τήν ἄρνηση τῆς ἀτομικότητας τῶν ἄλλων. Διαφορές στήν ἡλικία, στό φύλο, στόν τρόπο δουλειᾶς, στό ἐπίπεδο γνώσης, στίς πνευματικές, καλλιτεχνικές καί συναισθηματικές κλίσεις, στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση – ἓνα τεράστιο πεδίο διαφοροποίησης, πού θά μπορούσε νά γεννήσει ἓνα συντηρούμενο σύστημα ἀμοιβαίων σχέσεων κι ἀλληλεξαρτήσεων – ξανασυναρμολογοῦνται ὅλες ἀντικειμενικά ἀπ' τή σκοπιά τῆς διαταγῆς καί τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀνωτερότητας καί τῆς κατωτερότητας, τῶν δικαιωμάτων καί τῶν καθηκόντων, τῶν προνομίων καί τῶν στερήσεων. Ἡ ἱεραρχική ὁργάνωση τῶν φαινομένων δέ συμβαίνει μόνο στόν κοινωνικό κόσμο, ἀλλά βρίσκει τό ἀντίστοιχό της στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο γίνονται αἰσθητά ἐσωτερικά τά διάφορα φαινόμενα, ἀνεξάρτητα ἀν εἶναι κοινωνικά, φυσικά ἢ προσωπικά. Ὁ ἑαυτός στήν ἱεραρχική κοινωνία ὄχι μόνο ζεῖ, ἐνεργεῖ κι ἐπικοινωνεῖ ἱεραρχικά, ἀλλά καί σκέπτεται κι αἰσθάνεται ἱεραρχικά, ὁργανώνοντας τήν τεράστια ποικιλίαν τῶν δεδομένων τῆς αἰσθησης, τῆς μνήμης, τῶν ἀξιῶν, τῶν παθῶν καί τῶν σκέψεων, ἀκολουθώντας ἱεραρχικές γραμμές. Οἱ διαφορές ἀνάμεσα στά πράγματα, τοὺς ἀνθρώπους καί τίς σχέσεις δέν ὑπάρχουν σάν αὐτοσκοποί, εἶναι ὁργανωμένες ἱεραρχικά μέσα στό ἴδιο τό μυαλό καί στρέφονται ἀνταγωνιστικά ἢ μιᾶ ἐνάντια στήν ἄλλη, σέ ποικίλους βαθμούς κυριαρχίας κι ὑπακοῆς ἀκόμα, κι ὅταν θά μπορούσαν νά συμπληρῶνουν ἢ μιᾶ τήν ἄλλη μέσα στήν κυρίαρχη πραγματικότητα.

Ἡ στάση τῆς πρώτης ὁργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας, τουλάχιστον στήν πιό ἐναρμονισμένη της μορφή, παρέμεινε βα-

σικά ἐλεύθερη ἀπό ἱεραρχικούς τρόπους ἀντίληψης· πάντως εἶναι πραγματικά ἀμφισβητήσιμο τό ἂν ἡ ἀνθρωπότητα θά μπορούσε ν' ἀναδυθεῖ ἀπ' τή ζωϊκή κατάσταση, δίχως ἓνα σύστημα κοινωνικῶν ἀμοιβαιοτήτων, πού ἀποζημίωναν γιά τοὺς φυσικούς περιορισμούς ἐνός ἀδύναμου ἀνθρωποπίθηκου, κυνηγοῦ τῆς σαβάνας. Σ' ἓνα μεγάλο βαθμό, αὐτή ἡ πρώϊμη, μή ἱεραρχική στάση εἶχε ἀποκτήσει μυστικιστικό χαρακτήρα· ὄχι μόνο τά φυτά καί τά ζῶα, ἀλλά κι ὁ ἄνεμος κι οἱ πέτρες θεωροῦνταν σάν ἔμψυχα. Τό καθένα, ὅμως, θεωροῦνταν σάν τό πνευματικοποιημένο στοιχεῖο ἐνός συνόλου, στό ὁποῖο οἱ ἀνθρώποι συμμετεῖχαν σάν ἓνας ἀνάμεσα σέ πολλούς, οὔτε πάνω, οὔτε κάτω ἀπ' τοὺς ἄλλους. Ἰδανικά, αὐτή ἡ στάση ἦταν βασικά ἐξισωτική κι ἀντανακλούσε τήν ἐξισωτική φύση τῆς κοινότητας. Ἄν δεχθοῦμε τήν ἀνάλυση τῆς γραμματικῆς τῶν Ἰνδιάνων Βιντοῦ, πού ἔγινε ἀπ' τήν Ντόροθι Λή, ἡ ἀπουσία κάθε μορφῆς κυριαρχίας παρατηροῦνταν ἀκόμα καί στή γλώσσα. Ἔτσι μιᾶ μητέρα Βιντοῦ δέν «ἐπαιρνε» τό παιδί της στή σκιά, ἀλλά «πῆγαινε» μαζί μέ τό παιδί της στή σκιά. Καμιᾶ ἱεραρχία δέν ἐπιβαλλόταν στόν φυσικό κόσμο, τουλάχιστον πρὶν ν' ἀρχίσει νά γίνεται ἱεραρχική ἢ ἀνθρώπινη κοινότητα. Ἀπὸ κεῖ καί πέρα κι ἡ ἴδια ἡ ἐμπειρία ἔγινε ἱεραρχική σ' ἓνα αὐξανόμενο βαθμό, ἀντανακλώντας τίς ρήξεις πού ὑπονόμευσαν τήν ἐνότητα τῆς πρώτης ὁργανικῆς ἀνθρώπινης κοινότητας. Ἡ ἐμφάνιση τῆς πατριαρχίας, τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν πόλεων καί τοῦ συνακόλουθου ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στήν πόλη καί τήν ἐπαρχία, τοῦ κράτους καί τελικά τῶν διακρίσεων ἀνάμεσα στήν χειρονακτική καί τήν πνευματική ἐργασία, πού δίχασαν ἐσωτερικά τό ἄτομο, ὑπονόμεψαν ὁλότελα αὐτή τή στάση.

Ἡ ἀστική κοινωνία, μειώνοντας ὅλους τοὺς κοινωνικούς δεσμούς σ' ἓνα ἐμπορευματικό δεσμό κι ὑποβιβάζοντας ὅλη τήν παραγωγική δραστηριότητα σέ «παραγωγή γιά τήν παραγωγή», ὁδήγησε τήν ἱεραρχική στάση σ' ἓνα ἀπόλυτο ἀνταγωνισμό μέ τόν φυσικό κόσμο. Παρόλο πού εἶναι βέβαια σωστό νά λέμε πῶς αὐτή ἡ στάση κι οἱ διάφοροι τρόποι ἐργασίας πού γέννησε, πραγματοποίησε ἐπίσης ἀπίστευτες προόδους στήν τεχνολογία, τό γεγονός παραμένει ὅτι αὐτές οἱ πρόοδοι ἐπιτεύχθηκαν μέ τό νά μεταφερθεῖ ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στήν ἀνθρωπότητα καί τή φύση σ' ἓνα σημεῖο ὅπου τό φυσικό θεμέλιο γιά τή ζωή ταλαντεύεται μέ ἀστάθεια. Οἱ θεομοί πού ἐμφανίστηκαν

μαζί με την ιεραρχική κοινωνία, επιπλέον, έχουν τώρα φθάσει στα ιστορικά τους όρια. "Αν και μόλις οι κοινωνικοί παράγοντες προώθησαν την τεχνολογική πρόοδο, έχουν τώρα γίνει οι πιο πιεστικές δυνάμεις στις οποίες οφείλεται ή οικολογική αστάθεια. "Η πατριαρχική οικογένεια, το ταξικό σύστημα, ή πόλη και το κράτος καταρρέουν μέσα στα πλαίσια του δικού τους παιχνιδιού και, πράγμα ακόμα χειρότερο, γίνονται οι πηγές μαζικής κοινωνικής αποσύνθεσης και σύγκρουσης. "Όπως έχω δείξει αλλού, τα παραγωγικά μέσα έχουν γίνει υπερβολικά δύσκολα για να χρησιμοποιηθούν σε μέσα κυριαρχίας. "Η ίδια ή κυριαρχία ήταν που έπρεπε να εξαφανιστεί και μαζί της ή ιστορική κληρονομιά που διακονίζει την ιεραρχική στάση απέναντι στην εμπειρία.

10

Η εμφάνιση της οικολογίας σαν κοινωνικό ζήτημα, μάς θυμίζει το βαθμό στον οποίο επιστρέφουμε ξανά στα προβλήματα μιας οργανικής κοινωνίας, μιας κοινωνίας στην οποία θεραπεύονται οι διαχωρισμοί μέσα στην κοινωνία κι ανάμεσα στην κοινωνία και τη φύση. Σε καμιά περίπτωση δεν είναι τυχαίο το ότι ή αντικουλτούρα στρέφεται για να εμπνευστεί στην 'Ινδιάνικη και την 'Ασιατική στάση απέναντι στην εμπειρία. Οι αρχαϊκοί μύθοι, φιλοσοφίες και θρησκείες ενός πιο έννοποιημένου, οργανικού κόσμου ξαναζωντανεύουν σήμερα μόνον επειδή τα θέματα που αντιμετώπιζαν είναι ξανά ζωντανά. Τα δύο άκρα της ιστορικής ανάπτυξης ενώνονται με τη λέξη «κομμουνισμός»: το πρώτο, μία τεχνολογικά πρωτόγονη κοινωνία που συνέχιζε να ζει με σεβασμό και φόβο για τη φύση· το δεύτερο: μία τεχνολογικά υπερσύγχρονη ούτοπία που μπορούσε να ζει σε σχέση με τη φύση και να φέρει τη συνείδησή της στην υπηρεσία της ζωής. "Επιπλέον, ή πρώτη ζούσε μέσα σ' ένα κοινωνικό δίκτυο άκαμπτα καθορισμένων αμοιβαιοτήτων, που βασίζονταν στη συνήθεια και στην επιτακτική ανάγκη· ή δεύτερη μπορούσε να ζει μέσα σ' ένα ελεύθερο σύστημα συμπληρωματικών σχέσεων, βασισμένων στη λογική και την επιθυμία. Κι οι δύο είναι χωρισμένες απ' την τεράστια ανάπτυξη της τεχνολο-

γίας, μία ανάπτυξη που ανοίγει τη δυνατότητα ενός ξεπεράσματος του βασιλείου της αναγκαιότητας.

Τό ότι τό σοσιαλιστικό κίνημα απέτυχε ολότελα να δεί τις συνέπειες των κομμουνιστικών προβλημάτων που εμφανίζονται τώρα, επιβεβαιώνεται απ' τη στάση του απέναντι στην οικολογία: μία στάση που, όταν δε σημαδεύεται από προσβλητική ειρωνεία, σπάνια ξεπερνάει τη μικροσκοπανδοθηρία. Μιλάω εδώ για την οικολογία, όχι για την περιβαλλοντολογία. "Η περιβαλλοντολογία ασχολείται με τη χρησιμότητα του ανθρώπινου περιβαλλοντος, ένα παθητικό περιβάλλον που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι, κοντολογής, ένα σύνολο πραγμάτων που ονομάζονται «φυσικοί πόροι» κι «άστικοί πόροι». Παρμένα καθεαυτά, τα περιβαλλοντολογικά προβλήματα δεν απαιτούν τη χρησιμοποίηση μεγαλύτερης σοφίας απ' ότι οι λειτουργικοί τρόποι σκέψης και μέθοδοι που χρησιμοποιούνται απ' τους πολεοδόμους, τους μηχανικούς, τους γιατρούς, τους δικηγόρους – και τους σοσιαλιστές. "Η οικολογία, αντίθετα, είναι μία έντεχνη επιστήμη ή επιστημονική τέχνη και στην καλύτερη περίπτωση μία μορφή ποίησης που συνδυάζει επιστήμη και τέχνη σε μία μοναδική σύνθεση.¹⁵ Πάνω απ' όλα, είναι μία στάση που έρμηνεύει όλες τις αλληλεξαρτήσεις (κοινωνικές και ψυχολογικές καθώς επίσης και φυσικές) μή ιεραρχικά. "Η οικολογία αρνιέται πως ή φύση μπορεί να έρμηνευτεί από μία ιεραρχική σκοπιά. "Επιπλέον, επιβεβαιώνει ότι ή διαφοροποίηση κι ή αϋθόρμητη ανάπτυξη αποτελούν αϋτοσκοπούς. Διατυπωμένο με τους όρους της «οικοσυστηματικής προσέγγισης» της οικολογίας, αυτό σημαίνει ότι κάθε μορφή ζωής έχει μία μοναδική θέση μέσα στην ισορροπία της φύσης κι ότι ή απόσπασή της απ' τό οικοσύστημα θά μπορούσε να βάλλει σε κίνδυνο τη σταθερότητα του συνόλου. "Ο φυσικός κόσμος, αφημένος βασικά στον έαυτό του, συνεπάγεται τον άποικισμό του πλανήτη με ακόμα πιο διαφοροποιημένες μορφές ζωής κι αϋξανόμενα πολύπλοκες αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στα είδη με τη μορφή δικτύων κι αλυσίδων διατροφής. "Η οικολογία δέ γνωρίζει κανένα «βασιλιά των θηρίων»· όλες οι ζωϊκές μορφές έχουν τη δική τους θέση μέσα στη βιόσφαιρα, που γίνεται όλοένα και πιο διαφοροποιημένη μέσα στην πορεία της βιολογικής εξέλιξης. Κάθε οικοσύστημα πρέπει να είδωθει σε μία μοναδική ολότητα διαφοροποιημένων μορφών ζωής. Οι άνθρωποι, επίσης, ανήκουν στο

σύνολο, αλλά μόνο σαν ένα μέρος του συνόλου. Μπορούν να επέμβουν σ' αυτή την ολότητα ακόμα και να προσπαθήσουν να τη διευθύνουν συνειδητά, δοσμένου ότι το κάνουν για χάρη τους καθώς επίσης και για χάρη της κοινωνίας, αλλά αν προσπαθήσουν να την «έξουσιάζουν» δηλαδή, να την λεηλατήσουν, ρισκάρουν την πιθανότητα να υπονομεύσουν αυτή καθώς και το φυσικό θεμέλιο της κοινωνικής ζωής.

Η διαλεκτική φύση της οικολογικής στάσης, μία στάση που τονίζει τη διαφοροποίηση, την εσωτερική ανάπτυξη και την ένότητα μέσα στην ποικιλία, πρέπει να είναι φανερή σ' οποιονδήποτε είναι εξοικειωμένος με τα γραπτά του Χέγκελ. Ακόμα κι η γλώσσα της οικολογίας και της διαλεκτικής φιλοσοφίας συμπίπτουν σ' ένα σημαντικό βαθμό. Είναι ειρωνεία, πώς η οικολογία υλοποιεί σήμερα πιο πολύ το όραμα του Μάρξ, για την έπιστήμη σά διαλεκτική, απ' ότι οποιαδήποτε άλλη έπιστήμη, συμπεριλαμβανομένου και του αγαπημένου του πεδίου, της πολιτικής οίκονομίας. Θα μπορούσε να είπωθεϊ ότι η οικολογία απολαμβάνει αυτή την μοναδική περιωπή γιατί προσφέρει τή βάση, τόσο κοινωνικά όσο και βιολογικά, για μία συντριπτική κριτική της ιεραρχικής κοινωνίας σά σύνολο, ενώ προσφέρει επίσης τις κατευθυντήριες αρχές για μία βιώσιμη, έναρμονισμένη μελλοντική ούτοπία. Γιατί ακριβώς η οικολογία είναι εκείνη που επικυρώνει μ' έπιστημονικό τρόπο την ανάγκη για κοινωνική αποκέντρωση, βασισμένη σέ νέες μορφές τεχνολογίας και νέες μορφές κοινότητας, που θά είναι κι οί δυό προσαρμοσμένες έντεχνα στό οίκουσύστημα, στό όποιο είναι τοποθετημένες. Στην πραγματικότητα, είναι απόλυτα βάσιμο να πούμε ότι η μορφή της συγγενικής ομάδας κι ακόμα και τό παραδοσιακό ίδανικό του ολοκληρωμένου άτομου, θά μπορούσαν, να θεωρηθούν σαν οικολογικές έννοιες. Όποιος κι αν είναι ό τομέας στόν όποιο εφαρμόζεται, η οικολογική στάση βλέπει την ένότητα μέσα στην πολυπλοκότητα σά μία όλιστική (Σ.Τ.Μ αναφερόμενη στίς όργανικές και λειτουργικές σχέσεις ανάμεσα στά μέρη και τό σύνολο), δυναμική ολότητα ή όποια τείνει να ένσωματώσει άρμονικά τά διαφοραποιημένα της μέρη κι όχι σά μία συνισταμένη ούδέτερων στοιχείων που συνυπάρχουν.

Δέν είναι μόνο ή βλακεία που έμποδίζει τό σοσιαλιστικό κίνημα να καταλάβει την οικολογική στάση. Για να μιλήσουμε δίχως περιστροφές, ό Μαρξισμός δέν είναι πιά έπαρκής για να

καταλάβει τό κομμουνιστικό όραμα που μόλις τώρα ξεπροβάλλει. Τό σοσιαλιστικό κίνημα, μέ τή σειρά του, έχει υιοθετήσει κι έξογκώσει τά πιο περιοριστικά χαρακτηριστικά των έργων του Μάρξ, δίχως να καταλαβαίνει τις πλούσιες ιδέες που περιέχουν. Αυτό που αποτελεί τόν τρόπο λειτουργίας αυτού του κινήματος δέν είναι τό όραμα του Μάρξ για μία άνθρωπότητα ένσωματωμένη έσωτερικά και μέ τή φύση, αλλά οί ειδικές έννοιες κι οί άμφιθυμίες που παραμόρφωναν τό όραμά του κι ή λανθάνουσα λειτουργικότητα που τό νόθευε.

11

Η Ιστορία έχει παίξει τό δόλιο της παιχνίδι μέ μās. Έχει μετατρέψει τις χθεσινές αλήθειες σέ σημερινά ψέμματα, γεννώντας όχι νέες άναιρέσεις, αλλά δημιουργώντας ένα νέο επίπεδο κοινωνικής δυνατότητας. Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι υπάρχει ένας χώρος κυριαρχίας που είναι πλατύτερος απ' τό χώρο της υλικής έκμετάλλευσης. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι, ποτισμένο μέσα στό παρελθόν, χρησιμοποιεί τις μεθόδους της κυριαρχίας για να προσπαθήσει να μās «έλευθερώσει» απ' την υλική έκμετάλλευση.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι ή πιο άναπτυγμένη μορφή ταξικής συνείδησης είναι ή αυτοσυνείδηση. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι αντιθέτει την ταξική συνείδηση στην αυτοσυνείδηση κι άπορρίπτει την άνάδυση του έαυτού σαν «άτομισμό» – έναν έαυτό που μπορούσε να γεννήσει την πιο άναπτυγμένη μορφή συλλογικότητας, μία συλλογικότητα βασισμένη στην αυτοδιεύθυνση.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι ό άυθορμητισμός γεννάει τις δικές του άπελευθερωμένες μορφές κοινωνικής όργάνωσης. Η τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι αντιθέτει την όργάνωση στόν άυθορμητισμό και προσπαθεί ν' άφομοιώσει την κοινωνική διαδικασία στόν πολιτικό κι όργανωτικό μηχανισμό.

Αρχίζουμε να βλέπουμε ότι τό γενικό συμφέρον μπορεί τώρα να διατηρηθεϊ, μετά από μία επανάσταση, μέ μία τεχνολογία της έποχής που διαδέχεται την έποχή της σπάνης. Η

τραγωδία του σοσιαλιστικού κινήματος είναι ότι υποστηρίζει τό ιδιαίτερο συμφέρον του προλεταριάτου ενάντια στο αναδυόμενο γενικό συμφέρον των εξουσιαζόμενων σά σύνολο – όλα τά εξουσιαζόμενα στρώματα, φύλα, ηλικίες κι εθνικές ομάδες.

Πρέπει ν' αρχίσουμε νά κόβουμε τούς δεσμούς μας μέ τό καθιερωμένο, μέ τό κοινωνικό σύστημα πού βρίσκεται μπροστά στά μάτια μας καί νά προσπαθήσουμε νά δοῦμε ότι βρισκόμαστε κατά κάποιο τρόπο μέσα σέ μιά διαδικασία πού έχει πίσω της μιά μακρόχρονη ιστορία καί μπροστά της ένα μεγάλο μέλλον. Σέ λίγο μεγαλύτερο διάστημα από 5 χρόνια, έχουμε δεῖ νά αποσυντίθενται καθιερωμένες αλήθειες κι αξίες σέ μιά έκταση καί μέ μιά ταχύτητα πού θά φαινόταν ὁλότελα ασύλληπτη στους ανθρώπους πρίν από μιά δεκαετία. Κι ὅμως, ἴσως νάμαστε μόνο στήν ἀρχή μιάς διαδικασίας αποσύνθεσης τῆς ὁποίας τά πιό αποκαλυπτικά αποτελέσματα δέν ἔχουν ἀκόμα ἐμφανιστεῖ. Αὐτή εἶναι μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ένα τεράστιο ιστορικό ρεῦμα πού οἰκοδομεῖ, συχνά δίχως νά φαίνεται, μέσα στά ἔγκατα τοῦ ὑποσυνείδητου καί τοῦ ὁποίου οἱ στόχοι ἐπεκτείνονται συνεχῶς μαζί μέ τήν ἴδια τήν ἀνάπτυξη. Περισσότερο παρά ποτέ, τώρα ξέρουμε ένα γεγονός, ἀπ' τήν ἐμπειρία τήν ὁποία ζήσαμε, τό ὁποῖο δέν μπορεῖ νά παγιώσει κανέναν θεωρητικό τόμο: ἡ συνείδηση μπορεῖ ν' ἀλλάξει γρήγορα, μέ μιά ταχύτητα πού εἶναι ὄντως ἱκανή νά σαστίσει τόν παρατηρητή. Σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή, ένας χρόνος, ἢ ἀκόμα καί μερικοί μῆνες, μπορεῖ νά ἐπιφέρουν ἀλλαγές στή λαϊκή συνείδηση καί διάθεση πού φυσιολογικά θ' ἀπαιτοῦσαν δεκαετίες γιά νά ἐπιτευχθοῦν.

Καί πρέπει νά ξέρουμε τί θέλουμε γιά νά μή στραφοῦμε σέ μέσα πού νοθεύουν τούς στόχους μας. Ὁ κομμουνισμός βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ένα σοσιαλιστικό συνοθύλευμα «σταδίων» καί «μεταβάσεων» πού θά μᾶς βυθίσουν ἀπλῶς σ' ένα κόσμο πού προσπαθοῦμε νά ξεπεράσουμε. Μιά μή-ιεραρχική κοινωνία, αὐτοδιευθυνόμενη κι ἐλεύθερη ἀπ' τήν κυριαρχία σ' ὅλες της τίς μορφές, βρίσκεται σήμερα στήν ἡμερήσια διάταξη τῆς κοινωνίας κι ὄχι ένα ἱεραρχικό σύστημα τυλιγμένο σέ μιά κόκκινη σημαία. Ἡ διαλεκτική πού ἐπιδιώκουμε δέν εἶναι μιά Προμηθεϊκή θέληση πού προϋποθέτει ἀνταγωνιστικά τό «ἄλλο», οὔτε μιά παθητικότητα πού προσεγγίζει κοιμισμένα τά φαινόμενα. Οὔτε εἶναι ἡ εὐτυχία κι ἡ

γαλήνη ενός αἰώνιου στάτους κβό. Ἡ ζωή μᾶς προσκαλεῖ ὅταν εἴμαστε προετοιμασμένοι νά δεχτοῦμε ὅλες τίς ἀπαγορευμένες ἐμπειρίες πού δέν ἐμποδίζουν τήν ἐπιβίωση. Ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἡ αἴσθησις τῆς ἀνθρώπινης δυνατότητας πού ἐμφανίζεται μαζί μέ τή ζωή κι ἡ ἡδονή εἶναι ἡ ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς δυνατότητας. Ἐπομένως ἡ διαλεκτική τήν ὁποία ζητᾶμε εἶναι ένα ἀδιάκοπο ἀλλά ἥπιο ξεπέραςμα πού βρίσκει τήν πιό ἀνθρώπινή του ἐκφραση στό παιχνίδι καί τήν τέχνη. Ὁ αὐτοκαθορισμός μας θά προέλθει ἀπ' ένα ἐξανθρωπισμένο «ἄλλο» τέχνης καί παιχνιδιού, ὄχι τό ἀποκτηνωμένο «ἄλλο» τοῦ μόχθου καί τῆς κυριαρχίας.

Πρέπει πάντοτε ν' ἀναζητοῦμε τό νέο, τίς δυνατότητες πού ὠριμάζουν μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ κόσμου καί τά νέα ὁράματα πού ἀποκαλύπτονται μαζί τους. Μιά στάση πού παύει νά ψάχνει γιά ὅτι εἶναι νέο καί πιθανό σ' ὄνομα τοῦ «ρεαλισμοῦ», ἔχει χάσει ἤδη τήν ἐπαφή μέ τό παρόν, γιατί τό παρόν ἐξαρτιέται πάντοτε ἀπ' τό μέλλον. Ἡ ἀληθινή ἀνάπτυξη εἶναι σωρευτική ὄχι διαδοχική, ἀποτελεῖ ἐξέλιξη ὄχι διαδοχή. Τό νέο ἐνσωματώνει πάντοτε τό παρόν καί τό παρελθόν, ἀλλά τό κάνει μέ νέους τρόπους καί πιό κατάλληλα, ἀντιμετωπίζοντάς τα σά μέρη ενός μεγαλύτερου συνόλου.

ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΑΝΤΙΜΑΖΑ: ΟΙ ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Οι περισσότερες μπροσοῦρες ασχολοῦνται μέ τό περιεχόμενο καί προβλήματα. Αὐτή ἐδῶ ἀναφέρεται στίς μεθόδους καί στήν ὀργάνωση. Μήν τή διαβάσετε κι ἀναρωτηθεῖτε «γιατί πράγμα μιλᾶνε αὐτοί;», στό μέτρο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, τά μέσα ἀγιάζουν τά μέσα.

1. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη

Γιατί εἶναι σημαντικό νά ξέρουμε τή διαφορά ἀνάμεσα στή μάζα καί τήν τάξη; Οἱ συγκυρίες δείχνουν ὅτι δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει καμιά συνειδητή ἐπαναστατική πρακτική, δίχως νά κά-
νουμε αὐτή τή διάκριση. Δέν παίζουμε μέ τά λόγια. Κοιτάξτε. Ὅλοι ζοῦμε σέ μιά μαζική κοινωνία. Δέν ἀκολουθήσαμε τυχαία αὐτό τό δρόμο. Ἡ μάζα εἶναι μιά εἰδική μορφή κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Ὁ λόγος εἶναι φανερός. Ἡ κατανάλωση ὀργανώνεται ἀπ' τίς μεγάλες ἐταιρεῖες. Τά προϊόντα τους καθορίζουν τή μάζα. Ἡ μάζα δέν ἀποτελεῖ καμιά κοινοτοπία –οἱ «μάζες»– ἀλλά μιά ρουτίνα πού ἐξουσιάζει τήν καθημερινή σου ζωή. Ἡ κατανόηση τῆς δομῆς τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς, ἀποτελεῖ τό πρῶτο βῆμα γιά τήν κατανόηση τοῦ τί συνέβηκε στήν ταξική πάλη.

Τί εἶναι ἡ μάζα; Πολλοί ἄνθρωποι σκέπτονται τή μάζα σά θέμα ἀριθμῶν σάν ἓνα συνωστισμένο δρόμο ἢ ἓνα ποδοσφαιρικό γήπεδο. Ἀλλ' αὐτή εἶναι στήν πραγματικότητα μιά δομή πού καθορίζει τό χαρακτήρα τῆς. Ἡ μάζα εἶναι μιά συνισταμένη ζευγαριῶν πού εἶναι χωρισμένα, ἀπομονωμένα κι ἀνώνυμα. Ζοῦνε σέ πόλεις, κοντά ἀπό φυσική ἄποψη, ἀλλά χωριστά ἀπό κοινωνική. Οἱ ζωές τους εἶναι ἰδιωτικές, ἀλλά στερημένες. Κόκα-Κόλα καί μοναξιά. Τό κοινωνικό εἶναι τῆς μάζας – οἱ κανόνες κι οἱ κανονισμοί τῆς, ἡ διάρθρωση τῶν ρόλων, τῆς θέσης καί τῆς ἡγεσίας τῆς – ὀργανώνεται διαμέσου τῆς κατανάλωσης (τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς). Εἶναι ὅλα προϊόντα μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Τῆς δικῆς μας.

Φυσικά, κανένας δέ θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σά μέρος τῆς

μάζας. Οἱ μάζες εἶναι πάντοτε οἱ ἄλλοι. Τό πρόβλημα εἶναι πῶς δέν εἶναι μόνο οἱ μεγάλες ἐταιρεῖες πού μᾶς ὀργανώνουν μέσα στή μάζα. Τό ἴδιο τό «κίνημα» συμπεριφέρεται σά μιά μάζα κι οἱ ὀργανωτές του ἀναπαράγουν τήν ἱεραρχία τῆς μάζας.

Ἀλήθεια, πῶς καταπολεμᾶτε τή φωτιά; Μέ τό νερό, φυσικά. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν ἐπανάσταση. Δέν πολεμᾶμε τή μάζα (ἀγορά) μέ μιά μάζα (κίνημα). Πολεμᾶμε τή μάζα μέ τήν τάξη. Ὁ σκοπός μας δέν πρέπει νά νάιναι ἡ δημιουργία ἐνός μαζικοῦ κινήματος, ἀλλά μιᾶς ταξικῆς δύναμης.

Τί εἶναι ἡ τάξη; Τάξη εἶναι μιά συνειδητά ὀργανωμένη κοινωνική δύναμη. Λογυχάρη, ἡ ἄρχουσα τάξη εἶναι συνειδητή κι ἐνεργεῖ συλλογικά γιά νά ὀργανώσει ὄχι μόνο τόν ἑαυτό τῆς, ἀλλά ἐπίσης καί τό λαό (μάζα) πού ἐξουσιάζει. Ἡ μεγάλη ἐταιρεία εἶναι ἡ αὐτοσυνειδητή συλλογική δύναμη τῆς ἄρχουσας τάξης. Δέ λέμε, φυσικά, ὅτι δέν ὑπάρχουν ταξικές σχέσεις στήν ὑπόλοιπη κοινωνία. Ἀλλά παραμένουν παθητικές στό μέτρο πού διαμορφώνονται ἀπλῶς ἀπό ἀντικειμενικές συνθήκες (δηλαδή ἐργασιακές καταστάσεις). Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι ἡ ἐνεργητική (ὑποκειμενική) συμμετοχή τῆς ἴδιας τῆς τάξης. Ἡ ταξική προκατάληψη δέν εἶναι ταξική συνείδηση. Ἡ τάξη ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ τῆς εἶναι, γιατί ἐπιδιώκει νά ὀργανωθεί. Ἡ μάζα δέν ἔχει συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ τῆς εἶναι, γιατί ὀργανώνεται ἀπ' τήν Κόκα-Κόλα καί τήν I.B.M.

Τό ἠθικό δίδαγμα τῆς ἱστορίας εἶναι: ἡ μάζα εἶναι μάζα γιατί ὀργανώνεται σάν τέτοια. Μή ξεγελιέστε ἀπ' τ' ὄνομα τῆς μάρκας. Ἡ μάζα εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια.

2. Τό προβάδισμα τῆς κολλεκτίβας

Ἡ μικρή ὁμάδα εἶναι ἀποτέλεσμα συνασπισμοῦ ἀνθρώπων πού αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη γιά συλλογικότητα. Σκοπός τῆς εἶναι, συχνά, νά κόψει τούς δεσμούς μέ τή μάζα – ἰδιαίτερα μέ τήν ἀπομόνωση τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τή μαζική δομή τοῦ κινήματος. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι συχνά ἡ ὁμάδα δέν μπορεῖ νά δημιουργήσει μιά ἀνεξάρτητη ζωή καί μιά δική τῆς ταυτότητα, γιατί συνεχίζει νά καθορίζεται ἀρνητικά, δηλαδή, σέ ἀντίθεση. Στό μέτρο πού τό σημεῖο ἀναφορᾶς τῆς βρίσκεται ἔξω ἀπ' αὐτή, ἡ πολιτική τῆς ὁμάδας τείνει νά ὑπερκεραστεῖ ἀπό γεγονότα καί κρίσεις.

Ἡ μικρή ομάδα μπορεί νάβῃ ἓνα στάδιο στήν ἀνάπτυξη τῆς κολλεκτίβας, ἀν ἀναπτύξῃ μιά κριτική τῶν ἀποτυχιῶν πού πηγάζουν ἀπ' τόν ἐξωτερικό της προσανατολισμό. Ὁ σχηματισμός μιᾶς κολλεκτίβας ἀρχίζει ὅταν οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον ἔχουν τήν ἴδια πολιτική, ἀλλά καί συμφωνοῦν πάνω στή μέθοδο πάλης.

Γιατί ἡ κολλεκτίβα πρέπει νάβῃ ἡ πρωταρχική μορφή ὁργάνωσης; Ἐπειδή ἡ κολλεκτίβα ἀποτελεῖ μιά ἐναλλακτική λύση στήν τωρινή δομή τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον μιά διαδικασία παρά ἓνα προϊόν ἐπανάστασης. Μέ ἄλλα λόγια, κάνεις τήν ἐπανάσταση ἀλλάζοντας στήν πραγματικότητα τίς κοινωνικές σχέσεις. Πρέπει νά δημιουργήσετε συνειδητά τίς ἀντιφάσεις μέσα στήν ἱστορία.

Αὐτό σημαίνει συγκεκριμένα: ὁργανώστε τοὺς ἑαυτοὺς σας κι ὄχι κάποιον ἄλλο. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ὁ ὁργανωτικός πυρήνας μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας. Σάν οὐσιαστική ὁργάνωση ἀρνιέται κάθε μορφή ἱεραρχίας. Ἡ ἀπάντηση στήν ἀλλοτρίωση εἶναι νά κάνετε τόν ἑαυτό σας ὑποκείμενο, ὄχι ἀντικείμενο, τῆς ἱστορίας. *ἢ τοῦ ἐκείνου τῆς προσωπικῆς ἐξουσίας*.

Ἐνα ἀπ' τὰ βασικά ἐμπόδια γιά τόν σχηματισμό κολλεκτίβων εἶναι ἡ μεταβατική περίοδος – ὅταν ἡ κολλεκτίβα πρέπει νά συνυπάρχει δίπλα-δίπλα, μ' ἓνα κίνημα πού ἀποσυντίθεται καί μέ μιά μαζική κοινωνία. Ἡ ἀποσύνθεση τοῦ κινήματος δέν εἶναι ἓνα ἀπομονωμένο φαινόμενο, ἀλλ' ἀντανακλᾷ τήν ἐξασθένηση τῶν βασικότερων θεσμῶν τῆς Ἀμερικάνικης κοινωνίας, πού εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν ἀλλοτρίωσή μας. Πολλοί ἄνθρωποι ἀποθαρρύνονται ἀπ' αὐτή τή διαδικασία καί τή βρίσκουν περιπλεγμένη, γιατί στήν πραγματικότητα ἐξαρτιῶνται ἀσυνείδητα ἀπ' τή συνεχή ὕπαρξη αὐτῶν τῶν θεσμῶν. Εἴμαστε μάρτυρες τῆς ἀποσύνθεσης καί τῆς μεταμόρφωσης ἑνός θεσμοῦ πού εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπ' τή σύγχρονη κοινωνία – τῆς μαζικῆς ἀγορᾶς. Ἡ μαζική ἀγορά εἶναι μιά συλλογική δομὴ πού ἐλάχιστοι ἄνθρωποι ἔχουν σαφὴ ἐπίγνωση τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ἐπηρεάζει τήν πολιτική μας ζωὴ. Πραγματικά ἐξαρτιώμαστε ἀπ' τοὺς «ἡγέτες» μας, εἴτε πρόκειται γιά τοὺς 7 τοῦ Σικάγου ἢ γιά τὸ 7 up (Σ.τ.Μ ἐμπορικὴ ὀνομασία ἀναψυκτικοῦ τοῦ τύπου τῆς λεμονάδας). Ἡ κατανόησή μας γιά τή συλλογική μορφή ὁργάνωσης βασίζεται σέ μιά κριτική τῆς μάζας καί τῆς δικτατορίας τοῦ προϊόντος.

Αὐτές οἱ συνθήκες καθιστοῦν ἐπιτακτικὴ τήν ἀνάγκη γιά ὁποιοιοδήποτε ἄνθρωπος, οἱ ὁποῖοι ἀποφασίζουν νά δημιουργήσουν μιά κολλεκτίβα, νά ξέρουν ποιοί εἶναι καί τί κάνουν. Νά γιατί πρέπει νά θεωρήσετε τήν κολλεκτίβα σας σάν πρωταρχική. Γιατί ἀν δέν πιστεύετε στήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς μορφῆς ὁργάνωσης, δέν μπορεῖτε νάχετε μιά πρακτικὴ ἀνάλυση τοῦ τί συμβαίνει. Μὴν κοροϊδεύετε τόν ἑαυτό σας. Ὁ ἀγώνας γιά τή δημιουργία καί τήν ἐπιβίωση τῶν κολλεκτίβων σ' αὐτὴ τήν ἱστορική στιγμή, πρόκειται νάβῃ πολὺ δύσκολος.

Τό κυρίαρχο θέμα θάβῃ πῶς μποροῦν οἱ κολλεκτίβες ν' ἀποτελέσουν μέρος τῆς ἱστορίας – πῶς μποροῦν νά γίνουν μιά κοινωνικὴ δύναμη. Δέν ὑπάρχει καμιά ἐγγύηση καί δέν μποροῦμε νά ὑποσχεθοῦμε καμιά εὐκολὴ νίκη. Ἡ μοναδικότητα τῆς ἀνάπτυξης τῶν κολλεκτίβων ἐγκτεται στήν ἀποφασιστικὴ τους ρῆξη μ' ὅλες τίς ἱεραρχικές μορφές ὁργάνωσης καί στήν ἀνοικοδόμηση μιᾶς ἀταξικῆς κοινωνίας.

Ἡ σκέψη τῶν ριζοσπαστῶν ὁργανωτῶν καθελώνεται μπροστά στήν ἐννοια ἑνός μαζικοῦ κινήματος. Αὐτὴ ἡ μορφή πάλης, ὅσο ριζοσπαστικά κι ἀν εἶναι τὰ αἰτήματά της, ποτέ δέν ἀπειλεῖ τὴ βασικὴ δομὴ – τήν ἴδια τὴ μάζα.

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθήκες ἀπαιτεῖ μεγάλη προσπάθεια γιά νά φανταστοῦμε νέες μορφές ζωῆς. Θά πρέπει πρῶτα νά δημιουργηθεῖ χῶρος, γιά νά μπορέσουμε νά σκεφτοῦμε γι' αὐτὰ τὰ πράγματα καί νάμαστε ἱκανοί νά θεμελιώσουμε τήν ὀρθότητα ἐπέμβασης πάνω τους.

Ἡ μορφή τῆς κολλεκτίβας ἀποτελεῖ τήν πρακτικὴ της. Ἡ κολλεκτίβα ἀντιτίθεται στὴ μάζα, ἀντικρούει τὴ δομὴ τῆς μάζας. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ἀντι-μάζα.

3. Μέγεθος τῶν κολλεκτίβων

Ὁ σκοπὸς κάθε ὁργάνωσης εἶναι νά γίνει ὅσο τὸ δυνατό πιο ἀπλή, ἢ ὅπως τὸ διατυπώνει ὁ Μάκ Λούαν: «ὕψηλὴ σέ συμμετοχὴ, χαμηλὴ σέ διαφοροποίηση». Ἡ τάση μας εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Τό εἶδωλό μας εἶναι νά δημιουργήσουμε διοικητικές δομές γιά τήν ἀντιμετώπιση πολιτικῶν προβλημάτων.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά συζητήσουν ἐξυπνα τὸ θέμα τοῦ μεγέθους. Ὑπάρχει ἓνα ἀνείπωτο αἶσθημα

είτε πώς τό πρόβλημα δέν πρέπει νά ὑπάρχει, ἢ ὅτι δέν ἀξίζει νά μιλάμε γι' αὐτό. Ἄς τό ἀναπτύξουμε ἀνοιχτά. Τό μέγεθος εἶναι ἓνα ζήτημα πολιτικῆς καί κοινωνικῶν σχέσεων κι ὄχι διοίκησης. Δέν ἀναρωτιέστε γιατί αὐτό τό θέμα παρακάμπτεται στίς μεγάλες συγκεντρώσεις; Αὐτό συμβαίνει γιατί ἀμφισβητεῖ θεμελιακά τήν καταπιεστική φύση τῶν μεγάλων ὀργανώσεων. Μικρές ὁμάδες, πού λειτουργοῦν σάν παραρτήματα μεγαλύτερων σωμάτων, στήν πραγματικότητα δέ θά αἰσθανθοῦν ποτέ σά μικρές ὁμάδες. Ἡ κολλεκτίβα δέν πρέπει νά ναι μεγαλύτερη ἀπό μιά ὁμάδα – ὄχι ὀρχήστρες ἢ αἰθουσες μουσικῆς παρακαλῶ. Ἡ βασική ἰδέα εἶναι ν' ἀναπαραχθεῖ ἡ κολλεκτίβα ὄχι νά ἐπεκταθεῖ. Ἡ δύναμή της βρίσκεται στήν κοινωνική της ὀργάνωση, ὄχι στόν ἀριθμό τῶν μελῶν της. Ἄν ποτέ σκεφτόσατε ἀπ' τήν ἀποψη στρατολογίας μελῶν, θά μπορούσατε ἴσως κόλλιστα νά καταταχθεῖτε στό στρατό. Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στήν ἐπέκταση καί τήν ἀναπαραγωγή εἶναι ἡ διαφορά ἀνάμεσα στή πρόσθεση καί τόν πολλαπλασιασμό. Ἡ πρώτη στηρίζει τή δύναμή της στούς ἀριθμούς, ἐνῶ ἡ δεύτερη στίς σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους.

Γιατί πρέπει νά ὑπάρχει ἓνα ὄριο στό μέγεθος; Γιατί δέν εἴμαστε οὔτε ὑπεράνθρωποι, οὔτε σκλάβοι. Πέρα ἀπό ἓνα ὀρισμένο σημεῖο, ἡ ὁμάδα γίνεται μιά συγκέντρωση καί πρωτοῦ τό καταλάβετε, εἴστε ἀναγκασμένοι νά σηκώσετε τό χέρι σας γιά νά μιλήσετε. Ἡ κολλεκτίβα εἶναι μιά ἀναγνώριση τῶν πραγματικῶν ὀρίων τῆς συζήτησης. Αὐτό τό ἀπλό γεγονός ἀποτελεῖ τή βάση γιά μιά νέα κοινωνική ἐμπειρία.

Οἱ σχέσεις ἀνισότητος μποροῦν νά γίνουν ἀντιληπτές πιό καθαρά μέσα σέ μιά κολλεκτίβα καί ν' ἀντιμετωπιστοῦν πιό ἀποτελεσματικά. «Ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ φύση τῆς ἐξουσίας μέσα στή μεγάλη ὀργάνωση, εἶναι μολοντοῦτο ἐμφυτη μέσα στή μικρή ὀργανωτική μονάδα» (Chester Barnard, ἡ λειτουργία τοῦ Διοικητικοῦ Στελέχους, 1938). Μιά μικρή ὁμάδα μ' ἓνα «ἡγέτη» ἀποτελεῖ τόν πυρῆνα μιάς ταξικῆς κοινωνίας. Τό μικρό μέγεθος περιορίζει τό χῶρο πού μπορεί νά ἐξουσιάζει τό κάθε ἄτομο χωριστά. Αὐτό ἰσχύει τόσο γιά τό ἐσωτερικό τῆς ὁμάδας, ὅσο καί σέ σχέση μ' ἄλλες ὁμάδες.

Σήμερα, ὁ τρόπος πάλης ἀπαιτεῖ μιά διαρκή κι εὐκαμπτη μορφή ὀργάνωσης πού θά μᾶς καταστήσει ἱκανούς ν' ἀντιμετωπίσουμε τή φθορά τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί τήν πιθανό-

τητα τῆς καταστολῆς. Ἄν δέν μπορέσουμε ν' ἀρχίσουμε νά ἐπιλύουμε, συλλογικά, τά προβλήματα σ' αὐτό τό ἐπίπεδο, εἶναι βέβαιο πώς δέν εἴμαστε κατάλληλοι νά δημιουργήσουμε μιά νέα κοινωνία. Ἀντίθετα μ' ὅτι πιστεύουν καθοδηγούμενοι οἱ ἄνθρωποι, δηλαδή, ἡ ἐνότητα ὠφελεῖ, ἡ διαίρεση βλάπτει, θά ναι δυσκολότερο νά καταστραφεῖ ἓνα πλῆθος ἀπό κολλεκτίβες παρά ἡ μεγαλύτερη ὀργάνωση πού ἔχει συγκεντρωτικό ἐλεγχό.

Τό μέγεθος εἶναι τό κλειδί τῆς σιγουριᾶς. Ἀλλά ἡ πραγματική του σημασία βρίσκεται στό γεγονός ὅτι ἡ κολλεκτίβα ἀναπαράγει νέες κοινωνικές σχέσεις – ἔχοντας τό πλεονέκτημα ὅτι ἡ διαδικασία μπορεῖ ν' ἀρχίσει τώρα.

Ὁ περιορισμός τοῦ μεγέθους γεννάει ἓνα δύσκολο πρόβλημα. Τί θά πείτε σέ κάποιον πού ρωτᾷ: «Μπορῶ νά μπῶ στήν κολλεκτίβα σας;». Αὐτό τό ἐρώτημα βρίσκεται σέ τελευταία ἀνάλυση στίς ρίζες μιάς μεγάλης ἐχθρότητος (συχνά ἀσυνείδητης) ἀπέναντι στήν κολλεκτιβιστική μορφή ὀργάνωσης. Δέν μπορείς νά διαχωρίσεις τό μέγεθος ἀπ' τήν κολλεκτίβα, γιατί γιά νά ὑπάρξει πρέπει νά ναι μικρή. Ἡ κολλεκτίβα ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκλείει διάφορα ἄτομα, γιατί τοὺς προσφέρει τήν ἐναλλακτική λύση νά δημιουργήσουν μιά νέα κολλεκτίβα, δηλαδή, νά μοιραστοῦν τήν ὀργανωτική εὐθύνη. Αὕτη εἶναι ἡ βασική ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού διατυπώθηκε παραπάνω.

Φυσικά, οἱ ἄνθρωποι θά θεωρήσουν τήν κολλεκτίβα σά νά ναι ἀποκλειστική. Ἡ οὐσία ὅμως εἶναι ἄλλη. Τό μέγεθος μιάς κολλεκτίβας εἶναι βασικά ἓνας περιορισμός τῆς ἐξουσίας της. Ἀντίθετα, οἱ μεγάλες ὀργανώσεις, ἐνῶ εἶναι ἀνοιχτές σ' ὅποιονδήποτε, εἶναι ἀποκλειστικές, ἀπ' τήν ἀποψη ἐκείνου πού διαμορφώνει τήν πολιτική καί συμμετέχει ἐνεργά στή διάρθρωση τῶν δραστηριοτήτων. Ἡ ἐκλογή εἶναι ἀνάμεσα στό νά προσχωρήσεις στή μάζα ἢ νά δημιουργήσεις τήν τάξη.

Τό ἐπαναστατικό πρόγραμμα ἔγκειται στό νά τήν κάνεις ὁμόνο σου. Θυμηθεῖτε. Ἡ Ἀλεξάνδρα Κολονταῖ προειδοποίησε στά 1920: «Ἡ οὐσία τῆς γραφειοκρατίας συνίσταται στό ν' ἀποφασίζει γιά τή μοίρα σας κάποιον τρίτο πρόσωπο».

4. Ἑπαφή ἀνάμεσα στίς κολλεκτίβες

Ἡ κολλεκτίβα δέν ἐπικοινωνεῖ μέ τή μάζα. Δημιουργεῖ ἐπαφές μέ ἄλλες κολλεκτίβες. Τί γίνεται ἂν δέν ὑπάρχουν ἄλλες

κολλεκτίβες; Λοιπόν, τότε πρέπει να μιλάει με τον έαυτό της μέχρι να δημιουργηθούν. Ναί. Όπωςδήποτε, η κολλεκτίβα επικοινωνεί επίσης μ' άλλους ανθρώπους, αλλά δεν τους βλέπει ποτέ σά μάζα – σαν ένα ακροατήριο ή σαν ψηφοφόρους. Η κολλεκτίβα επικοινωνεί με άτομα προκειμένου να ενθαρρύνει την αυτο-όργανωση. Υποθέτει ότι οι άνθρωποι είναι ικανοί να αυτο-όργανωθούν και δοσμένης εκείνης της εναλλακτικής λύσης, θα την προτιμήσουν απ' τη μαζική συμμετοχή. Η κολλεκτίβα ξέρει ότι απαιτεί χρόνο ή δημιουργία νέων μορφών οργάνωσης. Επιδιώκει απλώς να επιταχύνει την αποσύνθεση της μάζας.

Τό σημερινό πρόβλημα «επικοινωνίας» έγκειται βασικά στο ότι οι άνθρωποι νομίζουν ότι πρέπει να επικοινωνούν συνεχώς. Βρίσκεις ανθρώπους που δημιουργούν ολόκληρες διοικητικές λειτουργίες για ν' ασχοληθούν με τη ροή των πληροφοριών, πρωτοῦ νάχουν σχηματίσει κάποια ιδέα αναφορικά με τό τί θέλουν να ποῦν. Η κολλεκτίβα δέ βασανίζεται απ' τό πρόβλημα της «επικοινωνίας» ή της «σύνδεσης» με τό κίνημα. Εκείνο που την ενδιαφέρει είναι ή ποσότητα του θορύβου – συνεχείς τηλεφωνικές κλήσεις, αναγγελίες συγκεντρώσεων κλπ. – που περνάει για επικοινωνία. Είναι πιά καιρός να σκεφτούμε σοβαρότερα τί λέμε και πώς τό λέμε.

Τί ακριβώς έννοοῦμε λέγοντας έπαφή; Θέλουμε ν' αρχίσουμε αφαιρώντας τη γραφειοκρατία μέσα απ' την επικοινωνία. Σκοπός μας είναι ν' αρχίσουμε συγκρατημένα. Έπαφή είναι ή προσέγγιση απ' όλες τις μεριές. Τό βασικό πράγμα σχετικά μ' αυτή είναι ή άμεσότητα κι ή θετικότητα. Φάτσα με φάτσα.

Άλλες μορφές επικοινωνίας – τηλέφωνο, γράμματα κλπ. δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ποτέ σαν υποκατάστατα της άμεσης έπαφής. Στην πραγματικότητα, πρέπει να χρησιμεύουν πρωταρχικά για την προετοιμασία έπαφών.

Γιατί είναι τόσο σημαντικό να έχουμε άμεση έπαφή; Γιατί ή τελευταία αποτελεί την πιο απλή μορφή επικοινωνίας. Επείπλέον είναι φυσική και συμμετέχουν όλες οι αισθήσεις – πιο πολύ απ' όλες ή αίσθηση της όσφρησης. Γι' αυτό τό λόγο είναι θετική. Επίσης, παίρνει υπόψη την πραγματική ανάγκη για ασφάλεια. Εκείνοι που μιλάνε για καταστολή, συνεχίζουν να μοιράζουν χαρτάκια ζητώντας όνόματα, διευθύνσεις κι αριθμούς τηλεφώνων.

Υπάρχει ήδη ένας αριθμός συγκεντρώσεων που φαίνονται να έμπεριέχουν έπαφή, αλλά που στην πραγματικότητα είναι τραγελαφικές απομιμήσεις. Η χειρότερη απ' αυτές κι εκείνη στην οποία συρρέουν οι περισσότεροι άνθρωποι είναι τό συνέδριο. Αυτό είναι ένα έγκεφαλικό ξενοδοχείο που μās μετατρέπει όλους σε τουρίστες και θεατές. Μιά κατώτερη μορφή ζωής είναι ή ατέλειωτη συγκέντρωση – εκείνη που γίνεται κάθε βράδυ. Για να μην αναφέρουμε τις έπιτροπές που σχηματίζονται ακριβώς για την προετοιμασία των συγκεντρώσεων.

Ο βασικός κανόνας της έπαφής ανάμεσα σε κολλεκτίβες είναι: συνάντηση γίνεται μόνον αν υπάρχει κάτι για να ειπωθεί ανάμεσά τους. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτο, ότι έχεις μία συγκεκριμένη ιδέα γι' αυτό που θέλεις να πεις.

Δεύτερο, ότι πρέπει να τό προετοιμάσεις από προηγουμένως. Αυτοί οι κανόνες βοηθούν στο να εξασφαλιστεί ότι ή επικοινωνία δέ γίνεται ένα διοικητικό πρόβλημα.

Οι νέες μορφές επικοινωνίας δεν έχουν ακόμα δημιουργηθεί. Μπορούμε να σκεφτούμε δύο απλά παραδείγματα. Ένα μέλος μιας κολλεκτίβας μπορεί να παρακολουθήσει τη συγκέντρωση μιας άλλης κολλεκτίβας ή μπορεί να υπάρξει μία μεικτή συγκέντρωση των ομάδων σά σύνολο. Τό πρώτο απ' αυτά φαίνεται νάναι τό πιο πρακτικό, έχει όμως τό μειονέκτημα ότι δέ συμμετέχουν όλοι. Υπάρχουν αναμφίβολα κι άλλες μορφές έπαφής που είναι πιθανό ν' αναπτυχθούν. Τό βασικό πράγμα είναι να τις έφεύρουμε.

5. Προτεραιότητα στην τοπική δράση

Η κολλεκτίβα δίνει προτεραιότητα στην τοπική δράση. Απορρίπτει τη μαζική πολιτική των λευκών έθνικιστών με τις έθνικές έπιτροπές, τους οργανωτές και τους σούπερ στάρ τους. Η κολλεκτίβα προχωρεί ξεκάθαρα έξω απ' τό κύριο ρεύμα κι αυτό που μετράει περισσότερο, είναι πώς δέ νοιώθει καμιά θλίψη. Ο σκοπός μιας κολλεκτίβας είναι να αισθανθεί νέες ιδέες και να ενεργήσει με βάση νέες ιδέες – κοντολογής, να δημιουργήσει τό δικό της χώρο. Κι εκείνο, περισσότερο απ' οποιοδήποτε πρόγραμμα, είναι αυτό που δεν μπορούν να υποφέρουν όλοι οι ριζοσπάστες-Χέροξ, που προσπαθούν ν' αναπαράγουν τό δικό τους είδωλο.

Ἡ κολλεκτίβα εἶναι τὰ νῶτα τῆς ἐπανάστασης. Δέν ὑποκρίνεται ὅτιδῆποτε σέ σχέση μέ τό ρόλο τῆς πρωτοπόριας. Δέν περιμένει τίποτα ἀπ' αὐτή. Δέν εἶναι ἀρχηγοί σας. Ἀφήστε τους μόνους. Ἡ κολλεκτίβα ξέρεي ὅτι θάναί ἡ τελευταία πού θά μπεῖ στό νέο κόσμο.

Οἱ ἀμφιβολίες πού τρέφουν οἱ ἄνθρωποι γιά τήν τοπική δράση, ἀποκαλύπτουν πόσο ἐξαρτημένοι εἶναι ἀπ' τή γοητεία τῆς μαζικῆς πολιτικῆς. Ὅλοι θέλουν νά προβάλλουν τόν ἑαυτό τους στήν ὁθόνη τῆς ἐπανάστασης – σά Γίππυς ἢ Ἄσπυροι Πάνθηρες. Ἐχοντας ἐσωτερικεύσει τή μάζα, ὑποβάλλουν στόν ἑαυτό τους ἐρώτησεις τῶν ὁποίων οἱ ἀπαντήσεις φαίνονται λογικές μέσα στά πλαίσια αὐτῆς. Πῶς μπορούμε νά ἐκπληρώσουμε ὅτιδῆποτε δίχως μαζική δράση; Ἄν δέν πηγαίνουμε σέ συγκεντρώσεις καί διαδηλώσεις, δέ θά μᾶς ξεχάσουν; Ποιός θά μᾶς πάρει στά σοβαρά ἂν δέν ἐνωθοῦμε μέ τό λαό;

Σιγά-σιγά συνειδητοποιεῖς ὅτι ἔχεις γίνει ἕνας θεατής, ἕνα ἀντικείμενο. Ἡ πολιτική σου πραγματοποιεῖται πάνω σέ μία σκηνή κι οἱ κοινωνικές σου σχέσεις συνίστανται στό νά κάθεσαι μέσα σ' ἕνα ἀκροατήριον ἢ νά βαδίζεις μέσα σ' ἕνα πλῆθος. Ὁ θρυμματισμός τῆς καθημερινῆς σου ἐμπειρίας ἐρχεται σέ ἀντίθεση μέ τή θεαματική ἐνότητα τῆς μάζας.

Ἀντίθετα, ἡ προτεραιότητα τῆς τοπικῆς δράσης εἶναι μία ἀπόπειρα ἐνοποίησης τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί θρυμματισμοῦ τῆς μάζας. Αὐτό τό ἐπίπεδο συνείδησης εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόρριψης τῶν νόμων τῆς μαζικῆς συμπεριφορᾶς, πού βασίζεται στόν Λενινισμό καί τήν ἰδεολογία τῆς Τηλεόρασης. Κάνει δυνατό ἕνα κλύσμα τοῦ ἐγκεφάλου, τό ὁποῖο χρειάζεται τόσο ἀπελπιστικά κάθε ἄνθρωπος. Θ' ἀνακουφιστεῖτε πάντως, ὅταν ἀνακαλύψετε ὅτι μπορείτε νά δημιουργήσετε μία κατάσταση περιορίζοντας τοπικά τήν πάλη σας.

Πῶς μπορούμε νά ἐμποδίσουμε τή μετατροπή τῆς τοπικῆς πάλης σέ ἐπαρχιωτική; Τό ἂν αὐτό γίνεται ἢ ὄχι ἐξαρτιέται ἀπ' τήν ὅλη στρατηγική μας. Ὁ ἐπαρχιωτισμός εἶναι ἀπλῶς ἡ συνέπεια τοῦ νά μή γνωρίζουμε τί συμβαίνει. Μία κομμούνα, λογουχάρη, εἶναι ἐπαρχιωτική γιατί ἡ στρατηγική της βασίζεται στήν μικροκαλλιέργεια καί στήν ἐξύμνηση τῆς ἐπεκτεινόμενης οἰκογένειας. Αὐτό πού διαθέτουν εἶναι ἀστρολογία, ὄχι μία στρατηγική.

Ἡ τοπική δράση πρέπει νά βασίζεται στή συνολική δομή

τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει συλλογική δράση δίχως κολλεκτίβες. Ἀλλά ἡ δημιουργία μιᾶς κολλεκτίβας δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τή νίκη, οὔτε πρέπει νά γίνεται αὐτοσκοπός. Ὁ μέγας κίνδυνος πού ἀντιμετωπίζει ἱστορικά ἡ κολλεκτίβα εἶναι ν' ἀποκοπεῖ (ἢ νά τήν ἀποκόψουν) ἀπ' τόν ἐξωτερικό κόσμο.

Τό πρόβλημα θάναί σέ τελευταία ἀνάλυση ποιά δράση θ' ἀναλάβει καί πότε. Τό ἂν οἱ κολλεκτίβες γίνουν μιᾶ κοινωνική δύναμη, ἐξαρτιέται ἀπ' τή δική τους ἀνάλυση τῆς ἱστορίας κι ἀπ' τήν πορεία δράσης τους.

Στήν πραγματικότητα, οἱ «ἐπαρχίες» σήμερα ξεπερνοῦν τά κέντρα σέ πολιτική συνείδηση καί δραστηριοποίηση. Ἀπ' τή Μιννεζότα ὡς τό Δέλτα τοῦ Μεκόνγκ, ἡ ἐξέγερση κερδίζει σέ συνοχή. Τά κέντρα προσπαθοῦν ν' ἀποκρυπτογραφήσουν τί συμβαίνει, νά τό συλλάβουν καί νά τό ἀφομοιώσουν. Γι' αὐτό τό λόγο πρέπει νά δημιουργήσουν συγκεντρωτικές μορφές ὁργάνωσης – ἡ «συντονισμοῦ», ὅπως τίς ὀνομάζουν οἱ νεωτεριστές.

Ὁ πρῶτος κανόνας τῆς τοπικῆς δράσης εἶναι νά ἀπο-ἐθνικοποιήσεις τή σκέψη σου. Ἀφαίρεσε τή λέξη ἐπαρχία ἀπ' τό Σάλεμ. Βγές ἐξω ἀπ' τήν ἐπαρχία Μάλμπορω. Συνειδητοποίησε πῶς διευθύνεται ἡ ζωή σου ἀπ' τά ἐθνικά κέντρα. Οἱ τρόποι ζωῆς εἶναι ρόλοι πού ἔχουν ἐπινοηθεῖ γιά νά σοῦ δίνουν τήν ψευδαίσθηση τῆς κίνησης, ἐνῶ σέ κρατᾶνε καρφωμένο στή θέση σου. «Τό στύλ εἶναι μάζα πού καταδιώκει τήν τάξη καί τάξη πού ξεφεύγει ἀπ' τή μάζα».

Ἡ τοπική δράση σοῦ δίνει τήν πρωτοβουλία κάνοντάς σε ἱκανό νά καθορίσεις τήν κατάσταση. Αὐτή εἶναι ἡ πρακτική τοῦ νά ξέρεις ὅτι εἶσαι ὑποκείμενο.

Ὁ Μαρά λέει: «Τό βασικό πράγμα εἶναι νά σηκώσεις ψηλά τόν ἑαυτό σου κρατώντας τον ἀπό τά ἴδια σου τά μαλλιά, νά διεισδύσεις στόν ἑαυτό σου καί νά δεῖς ὁλόκληρο τόν κόσμο μέ νέα μάτια». Ἡ κολλεκτίβα στρέφεται στόν ἑαυτό της καί βλέπει τήν πραγματικότητα.

6. Τό ὄνειρο τῆς ἐνότητας

(Μήπως «τό ἕνα διαιρεῖται σέ δύο» ἢ «τά δύο ἐνώνονται σέ ἕνα»;). Αὐτό τό ἐρώτημα ἀποτελεῖ ἕνα θέμα συζήτησης στήν

Κίνα και τώρα εδώ. Αυτή η συζήτηση αποτελεί μία πάλη ανάμεσα σε δύο αντιλήψεις του κόσμου. 'Η μία πιστεύει στην πάλη, ή άλλη στην ενότητα. Οί δύο πλευρές έχουν χαράξει ανάμεσα τους μία ξεκάθαρη γραμμή και τά επιχειρήματά τους είναι διαμετρικά αντίθετα. Έτσι, μπορείς να δεις γιατί τό ένα διαίρεται σε δύο.

Έλεύθερη μετάφραση απ' την *Κόκκινη Σημαία*, Πεκίνο, 21 Σεπτεμβρίου 1964).

Ο κανόνας της ενότητας βασίζεται στην υπόθεση ότι ο καθένας αποτελεί μία μονάδα (ένα κομμάτι). 'Ενότητα σημαίνει τή μονάδα πολλαπλασιασμένη με τόν εαυτό της. Πρόκειται να τό ποῦμε καθαρά: στό μέτρο πού ή ενότητα έχει καταπιέσει τις πραγματικές πολιτικές διαφορές – ταξικές, φυλετικές, σεξουαλικές – αποτελεί μία μορφή τυραννίας. Τό όνειρο της ενότητας είναι στην πραγματικότητα ένας εφιάλτης συμβιβασμού και καταπιεσμένων επιθυμιών. Δέν είμαστε ίσοι κι ή ενότητα διαιωνίζει την ανισότητα.

Η κολεκτίβα θά υπόκειται σταθερά σε πιέσεις από μέρους εξωτερικών ομάδων, πού ζητάνε υποστήριξη με την μία ή την άλλη μορφή. Όλοι περνάνε πάντοτε μία κρίση. Δοσμένων αυτών των περιστάσεων, μία ομάδα μπορεί να τρέφει τή χίμαιρα πώς είναι μόνιμα κινητοποιημένη κι ενεργητική δίχως να διαθέτει μία δική της πολιτική. Οί εκκλήσεις για ενότητα καναλιζάρουν τις πολιτικές ενέργειες των κολεκτίβων στην υποστήριξη της Πολιτικής. Έτσι, προληπτικά, ή κολεκτίβα πρέπει ν' αφιερώσει χρόνο για να επεξεργαστεί τή δική της πολιτική και τό δικό της σχέδιο δράσης. Πάνω απ' όλα, πρέπει να προσπαθήσει να προβλεψει τις περιόδους κρίσεις και τή «νοικιασμένη μαζική» τους μαχητικότητα.

Θά κατηγορηθείτε για φραξιονισμό. Μήν χάνετε τόν καιρό σας σκεπτόμενοι αυτό τό αιώνιο πρόβλημα. Μία κολεκτίβα δέν είναι μία φράξια. 'Η ανταπόκριση στό κουδουνάκι του Παβλώφ σας τοποθετεί στη θέση ενός σαλιάρη σκύλου. Δέν πρόκειται να δοθεί ένα τέλος στην πείνα σας, όταν τό ποιός είστε καθορίζεται από κάποιον άλλο.

Θά κατηγορηθείτε επίσης για ελιτισμό. Αυτό είναι ένα κατεργάρικο κόλπο και δέν πρέπει ν' αντιμετωπιστεί ελαφρά. Μία

κολεκτίβα πρέπει πρώτα να γνωρίζει τί σημαίνει ελιτισμός. 'Αντί ν' αναρωτιέσαι αν αυτό αναφέρεται στην ήγεσία ή στις προσωπικότητες, θά πρέπει πρώτα να τοποθετήσεις τό θέμα μέσα σ' ένα ταξικό πλαίσιο. Ξέρεις από πού προέρχονται οί ιδέες σου και ποιά είναι ή σχέση τους με την κυρίαρχη ιδεολογία. Πρέπει να υποβάλλεις τά ίδια έρωτήματα και σε κείνους πού κάνουν τις κατηγορίες. Ποιό είναι τό ταξικό υπόβαθρο και τό ταξικό τους συμφέρον; Ός τώρα, πολλοί άνθρωποι έχουν αντιδράσει άμυντικά ενάντια στην κατηγορία του ελιτισμού κι έτσι παρέλειψαν ν' ασχοληθούν με τό θέμα πού μόλις αναφέραμε. Αυτή είναι μία ταξική αντίδραση καθεαυτή.

Τό έσωτερικό είναι ένας καθρέπτης του έξωτερικού. 'Ο καλύτερος τρόπος για ν' αποφύγουμε να συμπεριφερθούμε σαν έλίτ είναι να έμποδίσουμε τή δημιουργία ελιτισμού μέσα στην ίδια την κολεκτίβα. Συχνά, όταν άλητεύουν οί κατηγορίες για ελιτισμό, αντανακλούν τις ίδιες ταξικές σχέσεις κι έσωτερικά.

Οί τρόποι για να ύπονομευθεί ή αυτονομία μιας κολεκτίβας είναι πολλοί κι ύπουλοι. Δέν πρέπει πιά ν' ανταποκρινόμαστε αυτόματα στην έκκληση για ενότητα. 'Ηρθε πιά ο καιρός για ν' άμφισβητήσουμε τά κίνητρα και την αποτελεσματικότητα τέτοιων ενεργειών – και να νοιώσουμε ίκανοποίηση (δηλαδή, πώς είχαμε δίκιο) πού τό κάνουμε. 'Η πομπώδης φρασεολογία είναι μαλακία κι έχει σά σκοπό να μās κάνει να νοιώσουμε ήλίθιοι κι άνίσχυροι. 'Επειδή ή συλλογική δράση δέν οργανώνεται σά μάζα, δέν είναι ύποχρεωμένη να βασιστεί στην έκκληση για ενότητα, προκειμένου να ενεργήσει.

7. 'Ο σκοπός της ανάλυσης

Όχι μόνο δέν μπορεί να ύπάρξει καμιά επανάσταση δίχως επαναστατική θεωρία, αλλά και δέν μπορεί να ύπάρξει καμιά στρατηγική δίχως μία ανάλυση. Στρατηγική σημαίνει να ξέρεις από πρίν τί πρόκειται να κάνεις. Να τί κάνει δυνατό ή ανάλυση. Όταν αρχίζεις, μπορεί να μή ξέρεις τίποτα. Σκοπός της ανάλυσης δέν είναι να ξέρει τά πάντα, αλλά να ξέρει τί πραγματικά ξέρεις και να τό ξέρει καλά – δηλαδή συλλογικά. 'Αναλυτικά, ή καρδιά της σκέψης είναι να μάθεις ξανά και ξανά ότι ή διαδικασία είναι εξίσου σημαντική με τό αποτέλεσμα. 'Η άνάπτυξη μιας ανάλυσης άπαιτεί νέους τρόπους σκέψης. Δίχως

αυτούς είμαστε καταδικασμένοι να παραμεινουμε προσκολλημένοι στους παλιούς τρόπους δράσης.

Τό ερώτημα τί πρόκειται να κάνουμε, είναι εκείνο τό οποίο μπορεί ν' απαντηθεί πιο δύσκολα κι εκείνο πού σέ τελευταία ανάλυση θά καθορίσει αν θά συνεχίσει να υπάρχει μια κολλεκτίβα.

Η δυσκολία του προβλήματος κάνει όλο και πιο αναγκαία την ανάλυση. Δεν είμαστε πια διατεθειμένοι να ωθούμαστε απ' τίς πιο χυδαίες μορφές διαφημίσεων – συνθήματα και ρητορεία. Σκοπός της ανάλυσης είναι ν' αποκαλύψει ένα σχέδιο δράσης.

Γιατί υπάρχει σχετικά λίγη πρακτική ανάλυση του τί συμβαίνει σήμερα;

Μερικοί άνθρωποι αρνιούνται ν' αναλύσουν οτιδήποτε, δεν μπορούν να καταλάβουν αμέσως. Βασικά έχουν ένα αίσθημα ανεπάρκειας. Αυτό συμβαίνει από ένα μέρος, γιατί δεν είχαν ποτέ την ευκαιρία να τό κάνουν προηγούμενα κι, επομένως, δεν ξέρουν πώς είναι ικανοί γι' αυτό. 'Απ' την άλλη μεριά, πολλοί ακτιβιστές θεωρούν την ανάλυση σά «διανοουμενίστικη», πράγμα πού είναι περισσότερο μια έρμηνεία του δικού τους τρόπου σκέψης, παρά οτιδήποτε άλλο. Τέλος, υπάρχουν εκείνοι πού δεν αισθάνονται την ανάγκη να σκεφτούν και δέ νοιώθουν άνετα όταν κάποιος θέλει πραγματικά. Αυτό αντανακλά συχνά την ταξική τους φύση. Η γενικότερη δυσκοιλιότητα του κινήματος είναι ένα αποτέλεσμα όλων αυτών των δυνάμεων.

Ένας λόγος γι' αυτή τη θλιβερή κατάσταση είναι ότι η ανάλυση δίνει πολύ λίγη ικανοποίηση. Αυτός είναι ένας άλλος τρόπος για να πούμε ότι δεν είναι πρακτική. Τό τί συνέβηκε σ' ολόκληρη τη σκέψη μπορεί να ειδωθεί καλύτερα στον έκφυλισμό της ταξικής ανάλυσης σέ στερεότυπους, χοντροκομένους όρισμούς. Μικρή διαφορά υπάρχει ανάμεσα στους κάπηλους των πολύ αφηρημένων θεωριών και στους συνθηματολόγους της χυδαίας αφαίρεσης. Η θεωρία γίνεται ή διαλεκτική των ρομπότ και τά συνθήματα ή μαζική παραγωγή του νοῦ. 'Αλλά επειδή απλώς οί ιδέες έχουν γίνει τόσο μηχανιστικές, αυτό δέ σημαίνει ότι πρέπει να εγκαταλείψουμε τη σκέψη.

Οί περισσότεροι άνθρωποι δεν είναι πρόθυμοι ν' αντιμετωπίσουν τό γεγονός ότι ζούν σέ μια κοινωνία πού δεν έχει ακόμα εξηγηθεί. Κάθε απόπειρα διερεύνησης αυτών των χώρων, πού

δεν είναι τόσο οικείοι, αντιμετωπίζεται με μια γενικότερη έχθρότητα ή φόβο. Οί άνθρωποι φαίνονται ότι φοβούνται να κοιτάξουν τόν εαυτό τους αναλυτικά.

Μέρος του προβλήματος, ότι δεν ξέρουμε τί να κάνουμε, αποκαλύπτεται στην άγνοιά μας του ποιοί είμαστε! Τό ερέθισμα να κοιτάξεις τόν εαυτό σου κριτικά και να εξηγήσεις την κοινωνία, προέρχεται απ' την επιθυμία ν' αλλάξεις και τούς δυό. Η καρδιά του προβλήματος είναι ότι δέ φανταζόμαστε με βεβαιότητα πώς θά νικήσουμε, εκτός ίσως τυχαία.

Η ανάλυση είναι ό εξοπλισμός του νοῦ. Κατασπελλόμαστε από κείνους πού μās λένε ότι ή ανάλυση είναι διανοουμενίστικη, ενώ στην πραγματικότητα αποτελεί ένα εργαλείο της φαντασίας. Όπως ακριβώς δεν μπορείς να υποφέρεις τόν διανοουμενισμό, δεν μπορείς, παρόμοια, να ενεργήσεις κινούμενος από καθαρή όργη – τουλάχιστον όχι αν θές να νικήσεις.

Πρέπει να διδάξεις τό στομάχι σου να σκέπτεται και τόν εγκέφαλό σου να αισθάνεται. Η ανάλυση μπορεί να μās βοηθήσει να εκφράσουμε την όργη μας ξευπνα. Τό να μάθουμε να σκεπτόμαστε, δηλαδή, ή ανάλυση, αποτελεί τό πρώτο βήμα για τη συνειδητή δραστηριότητα.

Δίχως αμφιβολία, νοιώθεις τόν εαυτό σου σφιγμένο γιατί σκέπτεσαι ότι αυτό φαίνεται δύσκολο. Πραγματικά, τό πρόβλημα είναι ότι σκέπτεσαι πολύ περισσότερο, απ' όσο ενεργείς. Νάσαι μετριοπαθής. Ξεκίνα απ' αυτά πού ήδη ξέρεις και για τά οποία θέλεις να μάθεις ακόμα περισσότερα. Η ανάλυση αρχίζει από εκείνο πού σ' ενδιαφέρει. Η πολιτική σκέψη πρέπει ν' αποτελεί μέρος της καθημερινής ζωής κι όχι ένα ταξικό προνόμιο. Η ανάλυση για να είναι πρακτική, πρέπει να σου προσφέρει μια κατανόηση του τί να κάνεις και πώς να τό κάνεις.

Η σκέψη πρέπει να βοηθάει στό διαχωρισμό ανάμεσα σ' εκείνο πού είναι σημαντικό και σ' εκείνο πού δεν είναι. Πρέπει ν' αποσυνθέτει πολύπλοκες δυνάμεις, ώστε να μπορέσουμε να τίς καταλάβουμε. Πρέπει ν' αποσυνθέσει τά πάντα. Στή διαδικασία της ανάλυσης κάποιου πράγματος, θ' ανακαλύψεις ότι υπάρχουν διάφοροι τρόποι δράσης, οί όποιοι δεν ήταν φανεροί όταν άρχισες. Αυτή είναι ή ήδονή της ανάλυσης.

Έρευνώ ένα πρόβλημα, σημαίνει αρχίζω να τό επιλύω.

8. 'Η ανάγκη για νέες φόρμες

'Η ανάγκη για νέες φόρμες γεννιέται απ' τόν καταπιεστικό χαρακτήρα του γραπτού λόγου. Πρέπει να μάθουμε τις διαφημιστικές τεχνικές. Αποτελούνται από μικρές, απλές, μη ρητορικές προτάσεις. 'Η διαφήμιση αντιπροσωπεύει μία ρήξη με την γυμνασιακή εκπαίδευση και την διάρροια των λέξεων.

'Η διαφήμιση είναι μία συμπετυκνωμένη φόρμουλα επικοινωνίας. 'Η δύναμη πληροφόρησής της έχει απαρχαιώσει το σχολικό σύστημα. Τό μυστικό είναι ν' αποκομίζεις τόσο μεγάλη ευχαρίστηση απ' την δημιουργία της φόρμας, όσο κι απ' την έκφραση της ιδέας.

Πώς δικαιολογούμε την υιοθέτηση του στύλ της διαφήμισης, όταν η λειτουργία της είναι τόσο καταπιεστική; Σά μέσο, νομίζουμε, πού αντιπροσωπεύει ένα επαναστατικό τρόπο παραγωγής. 'Η απόρριψή της είχε σαν αποτέλεσμα την στειρότητα του νοῦ μας κι ένα ανώριμο ρομαντισμό στην πολιτική κουλτούρα. 'Εκείνοι πού στρέφουν τό πρόσωπό τους μπροστά σε μία διαφήμιση, σκέπτονται σε μία γλώσσα πού είναι απαρχαιωμένη. 'Η χρησιμοποίηση των διαφημιστικών μεθόδων μεταμορφώνει τό πρόσωπο πού την κάνει. Κάνει τό γράψιμο μία απόλαυση για τόν καθένα, γιατί αγωνίζεται να δημιουργήσει ένα γραπτό προφορικό λόγο.

'Εκείνο πού έννοούμε λέγοντας να χρησιμοποιήσουμε τις διαφημιστικές τεχνικές, είναι να τις χρησιμοποιήσουμε υλικά. Τόν περισσότερο καιρό, δέν αντιλαμβανόμαστε τις διαφημίσεις, αλλά κι όταν τις αντιλαμβανόμαστε εξακολουθούμε να μην ενεργούμε πάνω τους – να μην τις υπονομεύουμε.

Οι διαφημίσεις βασίζονται στην επανάληψη. 'Αν επηρεάσεις μία απ' αυτές, τις έχεις επηρεάσει όλες. Γνώρισε τό περιβάλλον της διαφήμισης. 'Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να υπονομήσεις μία διαφήμιση είναι να κάνεις φανερή την αντίφαση πού εμπεριέχει. Διαφήμισέ τη. 'Η τρωτότητα των διαφημίσεων βρίσκεται στην πιθανότητα πού υπάρχει για να στραφούν ενάντια στους εκμεταλλευτές. 'Ο Τζέρρυ Ρούμπιν λέει ότι πρέπει να χρησιμοποιείς διαρκώς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τουλάχιστον προχωρεί ως τό τέλος. Αυτό είναι καλύτερο απ' την υποκριτική προσέγγιση πού είναι τόσο διαδομένη στις μέρες μας. Φυσικά, υπάρχουν ομάδες πού λένε ότι δέν τα χρησιμο-

ποιούν καθόλου κι όντως δέν τό κάνουν. Θα επιβιώσουν ίσως περισσότερο απ' τόν Τζέρρυ, αφού η βασική τεχνική των μαζικών μέσων είναι η υπερεπίδειξη. Να γιατί ο Τζέρρυ έχει ήδη γράψει τ' απομνημονεύματά του.

Οι Σιτουασιονίστ λένε: «'Η εξέγερση αναχαιτίζεται απ' την υπερεπίδειξη. Μας την προσφέρουν για να τη δούμε, έτσι ώστε να ξεχάσουμε να συμμετάσχουμε». Δέ μιλάμε για τό περιτύλιγμα της πολιτικής. Τό Ramparts είναι ο Play Boy της 'Αριστεράς. 'Απ' την άλλη μεριά, ο «υπόγειος» τύπος είναι πορνογραφικός κι υπερβολικός. 'Ο προβολέας των επικαίρων ανατρέχει στο παρελθόν. Καί γιατί στην εποχή του περιοδικού Cosmopolitan, να υποφέρουμε τις άνιάρές μαλακίες ενός Λεβιάθαν; Προτιμούμε περισσότερο να διαβάζουμε τό Fortune, τό περιοδικό για «τούς ανθρώπους πού φροντίζουν για την αλλαγή», για τη δική μας ανάλυση του καπιταλισμού.

Δέν μπορείς να προχωρήσεις πέρα απ' αυτό – χρειαζόμαστε νέες φόρμες, ολότελα νέες φόρμες. Διαφορετικά ποτέ δέ θα όξύνουμε τό μυαλό μας. Για να ξεφύγουμε απ' την κατάρρα του γραπτού λόγου, απαιτείται μία συνειδητή προσπάθεια για την επινόηση μιας νέας γλώσσας. Δέν πρέπει πια ν' ακινητοποιούμαστε απ' τα λόγια άλλων ανθρώπων. Μην περιμένετε να μάθετε τί συμβαίνει απ' τα νέα. Φτιάξτε τις δικές σας επικεφαλίδες με Λετρασέτ. Κόψτε τό αγαπημένο σας περιοδικό και συναρμολογείστε το ξανά. Κόψτε τις μεγάλες λέξεις στη μέση και φτιάξτε μικρές λέξεις απ' αυτές, όπως ENVIRON MENTAL CRISIS – ΠΕΡΙΒΑΛΛΩ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟΣ ΚΡΙΣΗ (Σ.Τ.Μ ή αρχική λέξη είναι ENVIRONMENTAL CRISIS – ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ). Τό μόνο πού χρειάζεται είναι ένα καλό ψαλίδι και κόλλα. Εκμεταλλευθείτε τις εικόνες του έχθρου. Φτιάξτε κόμιξ χρησιμοποιώντας μεγάλα έργα τέχνης. Μην επιτρέψετε σε κανένα να επέμβει στην απόλαυσή σας.

Μή διαβάζετε πια βιβλία –τουλάχιστον όχι με τη σειρά. 'Όπως είπε κάποτε ο Κ.Β.Κέϋ απ' τό Μπλάκπουλ (αναφερόμενος στα λόγια κάποιου άλλου). «Τό διάβασμα σαπίζει τό μυαλό». Οι μπροσοῦρες είναι πολύ πιο διασκεδαστικές. Διάβαζε σπάνια, γράφε στα περιθώρια και ξαναγύρνα στα κόμιξ. Θα μπορούσες να δοκιμάσεις τόν Σίλβερ Σάρφερ σαν αρχή.

9. Αὐτενέργεια

Οἱ κακές συνήθειες ἐργασίας κι ἡ ἄτσαλη συμπεριφορά ὑπονομεύουν κάθε ἀπόπειρα δημιουργίας συλλογικότητας. Ἡ ἀπρόσεκτη, ἄτσαλη συμπεριφορά σημαίνει ὅτι δέν ενδιαφερόμαστε βαθειά γι' αὐτό πού κάνουμε ἢ γιά ἐκείνους μέ τούς ὁποίους τό κάνουμε. Αὐτό μπορεῖ, νά προκαλέσει ἐκπληξη σ' ἕνα σωρό ἀνθρώπους. Τό γεγονός ὅμως παραμένει: μιλάμε γιά ἐπανάσταση ἀλλά ἐνεργοῦμε ἀντιδραστικά σέ στοιχειώδη ἐπίπεδα.

Ὑπάρχουν δύο βασικά πράγματα τά ὁποῖα κρύβονται πίσω ἀπ' αὐτές τίς ἀτυχεῖς περιστάσεις:

1) Ἡ ἰδέα τῶν ἀνθρώπων γιά τό πῶς θά συμβεῖ κάτι (σάν τήν ἐπανάσταση) διαμορφώνει τίς συνήθειες ἐργασίας τους.

2) Τό ταξικό τους ὑπόβαθρο τούς προσφέρει μιά ἐπιφανειακή ἀποψη τῆς πολιτικῆς.

Δέ χωρεῖ καμία ἀμφιβολία πῶς ἡ γενιά τῆς Πέψης εἶναι πολιτικά πιό ζωντανή. Ἀλλά αὐτή ἡ νέα ἐνέργεια καναλιζάρεται ἀπ' τούς ὀργανωτές σέ ἀνιάρεις συγκεντρώσεις πού ἀναπαράγουν τήν ἱεραρχία τῆς ταξικῆς κοινωνίας. Μετά ἀπό ἕνα διάστημα, ἡ κριτική σκέψη μαραίνεται κι οἱ ἀνθρώποι χάνουν τήν περιέργειά τους. Οἱ συγκεντρώσεις γίνονται μιά ρουτίνα ὅπως κι ὀτιδήποτε ἄλλο στή ζωή.

Ἕνας σωρός προβλήματα πού θ' ἀντιμετωπίσουν οἱ κολλεκτίβες, μποροῦν νά ἐντοπιστοῦν στίς συνήθειες ἐργασίας πού ἀποκτήθηκαν μέσα στό (μαζικό) κίνημα.

Οἱ ἀνθρώποι συνεχίζουν νά παίζουν τούς παθητικούς ρόλους μέ τούς ὁποίους ἐξοικειώθηκαν στίς μεγάλες συγκεντρώσεις. Ἡ ἔμφαση πού δίνεται στή μαζική συμμετοχή σημαίνει ὅτι τό μόνο πού πρέπει νά κάνεις εἶναι νά ἐμφανιστεῖς. Σπάνια προετοιμάζονται οἱ ἀνθρώποι γιά μιά συγκέντρωση, οὔτε αἰσθάνονται τήν ἀνάγκη νά τό κάνουν. Συχνά ἡ κατάσταση αὐτή δέ γίνεται φανερό ἐπειδή ἀκριβῶς οἱ λίγοι ἀνθρώποι πού πραγματικά δουλεύουν (ἐκεῖνοι πού κάνουν τή συγκέντρωση) δημιουργοῦν τήν αὐταπάτη τῆς ὁμαδικῆς ἐπίτευξης.

Ἐπειδή οἱ ἀνθρώποι θεωροῦν βασικά τούς ἑαυτούς τους σάν ἀντικείμενα κι ὄχι σάν ὑποκείμενα, ἡ πολιτική δραστηριότητα καθορίζεται σάν ἕνα μελλοντικό γεγονός πού εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτούς. Κανείς ἀπ' αὐτούς δέ θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ὅτι

κάνει τήν ἐπανάσταση κι, ἐπομένως, δέν καταλαβαίνει πῶς θά πραγματοποιηθεῖ.

Ἡ σύντομη διάρκεια τοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ἕνα ἄσχημο σύμπτωμα τῆς ἄμεσης πολιτικῆς. Ἡ ἔμφαση πού δίνεται στήν ἀντίδραση στήν κρίση, φαίνεται ν' ἀρπάζει τό πεδίο τῆς προσοχῆς – στήν πραγματικότητα συχνά δέν ὑπάρχει καθόλου χρονική διάσταση. Αὐτό τό ἄχρονο γίνεται αἰσθητό σάν ἡ συγκοπή τῆς ὑπερδέσμευσης. Πολλοί ἀνθρώποι λένε ὅτι θά κάνουν πράγματα δίχως πραγματικά νά σκεφτοῦν προσεκτικά ἂν ἔχουν τόν καιρό νά τά κάνουν. Νά ἔχεις καιρό σημαίνει σέ τελευταία ἀνάλυση νά καθορίσεις τί πραγματικά θέλεις νά κάνεις. Ὑπερδέσμευση εἶναι ὅταν θέλεις νά κάνεις τά πάντα, ἀλλά καταλήγεις νά μήν κάνεις τίποτα.

Τ' ἀμέτρητα ἄλλα συμπτώματα τῆς περιστασιακῆς πολιτικῆς – ἔλλειψη προετοιμασίας, ἀργοπορία, αἰσθησι ἀνίας σέ δύσκολες στιγμές κλπ. – εἶναι ὅλα σημάδια μιᾶς πολιτικῆς στάσης πού εἶναι καταστρεπτική γιά τήν κολλεκτίβα.

Ἐκεῖνο πού εἶναι σημαντικό εἶναι ν' ἀναγνωρίζεις τήν ὕπαρξη αὐτῶν τῶν προβλημάτων καί νά ξέρεις τί τά προκαλεῖ. Αὐτά δέν εἶναι προσωπικά προβλήματα ἀλλά ἱστορικά καθορισμένες στάσεις.

Πολλοί ἀνθρώποι συγχέουν τήν ἐξέγερση ἐνάντια στήν ἀλλοτριωμένη ἐργασία μέ τήν εἰδική τῆς ἱστορικῆς μορφῆς, μέ τήν ἴδια τήν ἐργασιακή δραστηριότητα. Αὐτή ἡ ἐξέγερση ἐκφράζεται μέ μιά στάση ἐνάντια στήν ἐργασία.

Οἱ στάσεις ἀπέναντι στήν ἐργασία διαμορφώνονται ἀπ' τίς σχέσεις μας μέ τή παραγωγή δηλαδή, ἀπ' τήν τάξη. Ἡ τάξη εἶναι ἕνα προϊόν τῶν ἱεραρχικῶν καταμερισμῶν τῆς ἐργασίας (συμπεριλαμβάνοντας κι ἄλλες μορφές ἐκτός ἀπ' τή μισθωτή ἐργασία). Ὑπάρχουν τρεῖς βασικές σχέσεις πού μποροῦν νά γεννήσουν στάσεις ἐνάντια στήν ἐργασία. Ἡ ἐργατική τάξη ἐκφράζει τή στάση τῆς ἐνάντια στήν ἐργασία σά μιά ἐξέγερση ἐνάντια στήν ἐργασία πού ἔχει γίνει μονότονη. Γιά τήν μεσαία τάξη, ἡ στάση ἐνάντια στήν ἐργασία προέρχεται ἀπ' τήν ἰδεολογία τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας καί περιστρέφεται γύρω ἀπ' τόν ἐλεύθερο χρόνο. Τό στερεότυπο τοῦ «τεμπέλη ἰθαγενούς» ἢ τῆς «φυσικά ἀδύναμης γυναίκας» εἶναι μιά τρίτη στάση ἐνάντια στήν ἐργασία, ἡ ὁποία ἰσχύει γιά κείνους πού ἀποκλείονται ἀπ' τή μισθωτή ἐργασία.

Τό όνειρο του αυτόματισμού (δηλαδή της μή εργασίας) ενισχύει την ταξική προκατάληψη. 'Η μεσαία τάξη είναι εκείνη που έχει αυτό τό όνειρο, άφοϋ επιδιώκει νά επεκτείνει τίς δραστηριότητές της, που είναι προσανατολισμένες στον ελεύθερο χρόνο.

Γιά την εργατική τάξη, ό αυτόματισμός σημαίνει απώλεια της δουλειάς της – συνεχή απασχόληση μέ την άνεργία ή όποία άποτελεί τό αντίθετο του ελεύθερου χρόνου. Γι' αυτούς που έχουν αποκλειστεί, ό αυτόματισμός δέ σημαίνει τίποτα γιατί δέ θά εφαρμοστεί στίς δικές τους μορφές εργασίας.

Ό αυτόματισμός της εργατικής τάξης έχει γίνει ή ιδεολογία των ριζοσπαστών μετά την εποχή της σπάνης – άπ' τούς άναρχικούς του περιοδικού "Αναρχος ως τή νέα εργατική τάξη της S.D.S.. 'Η τεχνολογική αλλαγή τούς έχει σώσει άπ' τό δίλημμα μιās ταξικής ανάλυσης που ποτέ δέν μπόρεσαν νά κάνουν. Μέ την εξέλιψη της ταξικής πάλης άπ' τόν αυτόματισμό (τόν αυτόματισμό της εργατικής τάξης) οί ριζοσπάστες έχουν γίνει υπέρμαχοι της κοινωνίας του ελεύθερου χρόνου και τουριστικών τρόπων ζωής.

Αυτή ή στάση ενάντια στην εργασία οδηγεί σέ μιá ούτοπική αντίληψη και μās απομακρύνει άπ' τή σφαίρα της ιστορίας. 'Εμποδίζει τή δημιουργία της συλλογικότητας και της αϋτενέργειας. Τό πρόβλημα πώς νά μεταμορφωθεί ή εργασία σέ αϋτενέργεια είναι κεντρικό γιά την κατάργηση των τάξεων και την αναδιοργάνωση της κοινωνίας.

Αϋτενέργεια είναι ή αναδημιουργία της συνείδησης (πληρότητα της δραστηριότητας της ατομικής ζωής κάποιου). 'Η κολλεκτίβα είναι εκείνο που κάνει δυνατή την αναδημιουργία, γιατί καθορίζει την ατομικότητα όχι σά μιá ατομική έμπειρία αλλά σά μιá κοινωνική σχέση. 'Εκείνο που είναι σημαντικό νά δοϋμε είναι ότι ή εργασία άποτελεί τή δημιουργία μιās συνειδητής δραστηριότητας μέσα στή δομή της κολλεκτίβας.

"Ενας άπ' τούς καλύτερους τρόπους που υπάρχουν γιά την ανακάλυψη και τή διόρθωση στάσεων ενάντια στην εργασία, είναι διαμέσου της αϋτοκριτικής. Αϋτός προσφέρει ένα αντικειμενικό πλαίσιο που αφήνει στους ανθρώπους χώρο γιά νά δεχθούν και νά κάνουν κριτικές. 'Η αϋτοκριτική είναι τό αντίθετο της αϋτενέργειας γιατί ό σκοπός της είναι όχι νά σās απομονώσει, αλλά ν' άπελευθερώσει καταπιεσμένες ικανότητες. 'Η

αϋτοκριτική είναι μιá μέθοδος γιά τό χειρισμό της γουρουνίσιας συμπεριφοράς και της άναπτυσσόμενης συνείδησης.

Γιά νά ξεριζώσει άπό μέσα μας την κοινωνία και γιά νά επανακαθορίσει τίς σχέσεις εργασίας μας, ή κολλεκτίβα πρέπει ν' άναπτύξει μιá αίσθηση της δικής της ιστορίας. "Ενα άπ' τά δυσκολότερα πράγματα που έχει νά κάνει είναι νά δει τίς πιο στενές σχέσεις – εκείνες που συνάπτονται μέσα στά πλαίσια της κολλεκτίβας – άπό πολιτική σκοπιά. 'Η τάση που επικρατεί είναι νά ναι συναισθηματική ή εκείνο που ό Μάο όνομάζει «φιλελεύθερη», στίς σχέσεις ανάμεσα σέ φίλους. Οί κανονισμοί δέν πρέπει πιά ν' άποτελούν τό πλαίσιο της πειθαρχίας. Πρέπει νά βασίζεται στην πολιτική κατανόηση. Μιά άπ' τίς λειτουργίες της ανάλυσης είναι ότι πρέπει νά εφαρμόζεται κι έσωτερικά.

'Η προετοιμασία είναι ένα άλλο μέρος της διαδικασίας που δημιουργεί τή συνέχεια ανάμεσα στίς συγκεντρώσεις κι έξασφαλίζει ότι ή σκέψη μας δέ γίνεται μιá μερική ενέργεια. 'Επίσης καταπολεμά την τάση συλλογής ιδεών του άέρα. "Όπου οί συγκεντρώσεις τείνουν νά ναι άφηρημένες και στό θρόντο, εννοεί όπως οί ιδέες που προτείνονται νά μή συνδέονται μέ τή σκέψη (δηλαδή, την ανάλυση). Σπάνια υπάρχει μιá σοβαρή έρευνα πίσω άπ' ότι λέγεται.

Τί νόημα έχει αυτό γιά την προετοιμασία μιās συγκέντρωσης; Σημαίνει νά μήν έρχεσαι μέ άδεια χέρια ή άδειο κεφάλι. 'Ο Μάο λέει: «Δίχως έρευνα, δέν έχεις τό δικαίωμα νά μιλάς».

Υποθέτοντας ότι μιá όμάδα έχει άποφασίσει τί θέλει νά κάνει, τό πρώτο βήμα γιά τόν καθένα είναι νά έρευνήσει. Αϋτό σημαίνει ότι αφιερώνεις τό χρόνο νά έρευνήσεις πραγματικά τό θέμα, νά μαζέψεις τό σχετικό υλικό και νά μπορέσεις νά τό κάνεις προσιτό σ' όλα τά μέλη της κολλεκτίβας.

Τό κίνητρο που πρέπει νά βρίσκεται πίσω άπό κάθε προετοιμασία πρέπει νά ναι ή δημιουργία μιās συνεπούς ανάλυσης. «Πρέπει ν' αντικαταστήσουμε τά κροκοδείλια δάκρυα μέ τόν ιδρώτα της αϋτοκριτικής», σύμφωνα μέ μιá νέα Κινέζικη παροιμία.

10. Πάλη σέ πολλά επίπεδα

Ό άγώνας πρέπει νάχει πολλά πρόσωπα. 'Αλλά δύο πρόσωπα ποτέ δέν μοιάζουν. Σάν τούς κυβιστές πρέπει νά έξ-

ετάζουμε τά πράγματα από πολλές μεριές. Τό πρόβλημα είναι ν' ανακαλύψουμε τρόπους γιά νά δημιουργήσουμε χώρο γιά τόν έαυτό μας. 'Η τάση τώρα κατευθύνεται στό διμερή χαρακτήρα πού έμπεριέχει κάθε πτυχή τής ζωής μας. 'Η γλώσσα μας διατυπώνει έρωτήματα κάνοντάς μας νά επιλέξουμε ανάμεσα σέ αντίθετα. 'Ο ίμπεριαλιστής δημιουργεί τόν αντιίμπεριαλιστή. Πρίν απ' τό «δρoσερό» υπήρχε τό καυτό καί τό παγωμένο. Τό «δρoσερό» ήταν ή πρώτη απόπειρα ρήξης μέ τή διμέρεια. 'Η διμέρεια περιορίζει πάντα στό ελάχιστο τίς διαστάσεις τής πάλης, καθορίζοντας στενά τήν κατάσταση. Τελειώνουμε μέ μιά μονοδιάστατη όπτική του έχθρου καί του έαυτου μας.

Μάθετε νάστε ξύπνιοι. Τό πρῶτο μας έρέθισμα, πάντοτε, είναι νά καθορίσουμε τήν τοποθέτησή μας. Γιατί νοιώθουμε τήν ανάγκη νά τούς μιλήσουμε; Δημιουργούμε χώρο μήν εμφανίζοντας τό τί πραγματικά είμαστε.

'Η πονηράδα δέν αποτελεί απλῶς μιάν άμυντική τακτική. 'Η ούσία τής πονηράδας είναι νά μαθαίνεις νά έκμεταλλεύεσαι τίς άδυναμίες του έχθρου. Διαφορετικά δέ θά μπορέσετε ποτέ νά νικήσετε.

'Ο κανόνας είναι: νάστε είλικρινείς ανάμεσα σάς, αλλά εξαπατείστε τόν έχθρό.

'Υπάρχουν τρείς τουλάχιστον τρόποι αντιμετώπισης μιάς κατάστασης. Μπορείτε νά έξουδετερώσετε, νά ενεργοποιήσετε ή νά καταστρέψετε.

'Η έξουδετέρωση σημαίνει τή δημιουργία χώρου. 'Η ενεργοποίηση νά κερδίσετε υποστήριξη. Κι ή καταστροφή νά νικήσετε. Κι ακόμα είναι βασικό νά μάθετε νά χρησιμοποιείτε καί τίς τρείς ταυτόχρονα.

'Η πάλη σέ πολλά επίπεδα αρχίζει μέ τήν ενεργοποίηση όλων τών αισθήσεων. Πρέπει νάμαστε ικανοί νά συλλάβουμε περισσότερους από ένα τρόπο δράσης γιά μιά δοσμένη κατάσταση. 'Η αντίδραση, δηλαδή, ή μέθοδος πάλης, πρέπει νά περιέχει τρία στοιχεία:

1) Ένα μέσο επιβίωσης.

2) Μιά μέθοδο έκμετάλλευσης τών διαιρέσεων μέσα στό στρατόπεδο του έχθρου.

3) Μιά «υπόγεια» στρατηγική.

'Η θεμελιακή τάση του εταιριακού (corporate) φιλελευθερισμού είναι νά ταυτιστεί μέ τήν κοινωνική αλλαγή ενώ θά

προσπαθει νά τήν άφορμειώσει. Δέ θάταν ειρωνικό (κι ακόμα καί μιά ανακούφιση) αν μπορούσαμε νά μετατρέψουμε τήν άπειλή τής ένσωμάτωσης σ' ένα μέσο επιβίωσης;

'Ο φόβος τής ένσωμάτωσης οδηγεί συχνά τούς ανθρώπους ν' αποφεύγουν τήν πρόκληση του εταιριακού φιλελευθερισμού. Μερικοί απ' τούς πιό άγνούς επαναστάτες προτιμούν νά μή σκέπτονται νά χρησιμοποιήσουν τήν ένσωμάτωση γιά τούς δικούς τους σκοπούς. Πολύ συχνά ή ευαισθησία απέναντι στη «δουλειά», αποκρύπτει τήν ανατρεπτική δυνατότητα.

'Η ύπαρξη του εταιριακού καπιταλισμού άπαιτεί νά μήν είμαστε γλυκανάλατοι στη σκέψη καί στην αντίδρασή μας. 'Η δύναμη τής θέσης του έγκειται στό ότι μās αναγκάζει ν' αναγνωρίσουμε τίς άδυναμίες μας – ακόμα καί πρίν αναμιχθούμε στην πάλη εναντίον του. Τό χειρότερο λάθος είναι νά προσποιούμαστε ότι αυτός ο έχθρος δέν υπάρχει.

'Η πάλη στίς πόλεις άπαιτεί μιά υπονομευτική στρατηγική. Συγκεκριμένα, ή δουλειά «μέσα στά πλαίσια του συστήματος» πρέπει ν' αποτελέσει γιά μās μιά πηγή χρημάτων, πληροφοριών κι άνωνυμίας.

Αυτό ακριβῶς έννοει ο Μάο όταν λέει «Κινηθείτε τή νύχτα». 'Η ρουτίνα τής καθημερινής ζωής είναι ο χρόνος τής νύχτας γιά τόν έχθρό – όταν δέν μπορούν νά μās δούν. 'Η διαδικασία τής ένσωμάτωσης πρέπει νά γίνει μιά αϋξανόμενα άνησυχητική άσκηση γι' αυτούς.

'Η έκμετάλλευση τών διαιρέσεων μέσα στό έχθρικό στρατόπεδο, δέ σημαίνει νά βοηθήσουμε τό ένα μέρος νά νικήσει τό άλλο. 'Ο βασικός σκοπός είναι νά διατηρήσουμε τίς διαιρέσεις. 'Ανάμεσα στους καταπιεστές υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Αυτές έχουν σά συνέπεια τήν εξασθένησή τους. Κάτω από όρισμένες περιστάσεις, αυτές οι διαιρέσεις μπορεί νά προσφέρουν ένα όριο ικανότητας έλιγμών, πού μπορεί νάχει στρατηγική σημασία γιά μās. Τό βασικό πράγμα δέν είναι νά ξετάζεις τόν έχθρό μονολιθικά. 'Η μονολιθική σκέψη σās καταδικάζει σ' ένα τρόπο δράσης.

'Υπάρχει μιά τάση νά θεωρούνται σάν πρωταρχικός έχθρος οι πιό έκφυλισμένες μορφές αντίδρασης.

Οί εταιρείες ένθαρρύνουν συνειδητά τέτοιες ιδέες διαμέσου κινηματογραφικών ταινιών όπως ο Ξένoιαστος Καβαλλάρης (Easy Rider), πού επιχειρούν επίσης νά ταυτιστούν μέ τούς νεα-

ρούς άρσενικούς. Ό σκοπός της άνάλυσης είναι νά κατατμήσει καί νά προσδιορίσει τίς διάφορες δυνάμεις μέσα στό έχθρικό στρατόπεδο.

Οί χώροι πού δημιουργούνται άπ' αυτές τίς διαιρέσεις έχουν ούσιαστική σημασία γιά τήν προετοιμασία της μακροπρόθεσμης στρατηγικής. Θάναι όλοένα καί πιό δύσκολο νά επιβιώσουμε μέ τήν όπτική τήν όποία έχουμε συνηθίσει. Οί τρόποι ζωής πού διακηρύσουν τήν αντίθεσή μας, είναι επίσης εκείνοι πού μās κάνουν εύκολους στόχους. Δέν πρέπει νά συγχέουμε τό επίπεδο τών εμφάνίσεων μέ νέες κουλτούρες. Τό βασικό σημείο είναι νά μήν κάνουμε τόν τρόπο ζωής μας ένα φετίχ. Στήν ψυχεδελική άτμόσφαιρα της καταστολής, ή στενοκεφαλιά είναι ψυχρή.

Διατηρείστε πάντοτε μυστικό ένα μέρος άπ' τή στρατηγική σας. Όπως ακριβώς ή άνάλυση βοηθάει στόν προσδιορισμό του έχθρου, πρέπει νά σās προσφέρει παρόμοια διάφορα επίπεδα επίθεσης. Ό Μάο λέει: «Η εύκαμψία άποτελεί μιά συγκεκριμένη έκφραση της πρωτοβουλίας».

Τό νά βγοϋμε στήν παρανομία δέ σημαίνει νά κρυφτοϋμε άποχωρώντας ήρωικά. Στό ήλεκτρονικό περιβάλλον του μέλλοντος θά υπάρχουν ελάχιστα μέρη γιά νά κρυφτείς. Τό πιό επικίνδυνο είδος παρανομίας θάναι εκείνο πού μοιάζει μ' ένα παγόβουνο. Οί ρόλοι πού θά δημιουργήσουμε γιά ν' αντικαταστήσουμε τίς ταυτότητές μας στήν καθημερινή ζωή, πρέπει νά γίνουν τό προσωπείο της παρανομίας.

Μιά «ύπόγεια» στρατηγική βάζει στήν προοπτική τό κίνητρο της σύγκρουσης. Πρέπει νά πολεμήσουμε τήν προγραμματισμένη άπαρχαίωση τών αντιπαραθέσεων, πού μās φυλακίζει μέσα στό χρονικό πεδίο της άμεσης επανάστασης. Τό νά βγείς στήν παρανομία σημαίνει νά έχεις μιά μακροπρόθεσμη στρατηγική – κάτι πού προγραμματίζει γιά τό 1985.

Η πολιτική του παγόβουνου μās κρατάει ψυχρούς. Μās εκπαιδεύει νά ελέγχουμε τ' άντανακλαστικά μας καί νά υπολογίζουμε τίς αντιδράσεις μας.

Η «ύπόγεια» στρατηγική είναι επίσης αναγκαιο νά διατηρήσει τήν αϋτονομία. Η αϋτονομία συντηρεί τήν όργανωτική μορφή της κολλεκτίβας, ή όποία είναι βασική γιά τήν όξυνση της πολιτικής μας. Τίποτα δέ θά κατορθωθεί άν βυθιστοϋμε μέσα σ' ένα χάος άπό επαναστατικά μέτωπα. Η πρωταρχική

στρατηγική της κίβδηλης Άριστερās θάναι νά κατασυκοφαντήσει τίς διαφορές μας, μέ τίς εκκλήσεις γιά μιά ταξική ένότητα πού δέν ύπάρχει πιά. Μιά «ύπόγεια» στρατηγική δίχως μιά επαναστατική μορφή όργάνωσης, μπορεί νά ξεπροβάλλει μόνο σά μιά νέα ταξική κοινωνία. Δέν άρκει νά καταστρέψουμε τό σύστημα της καταπίεσης. Πρέπει νά δημιουργήσουμε τήν όργάνωση μιάς ελεύθερης κοινωνίας. Όταν εμφανιστεί ή παρανομία, οί κολλεκτίβες θ' άποτελοϋν τήν κοινωνία εκείνη.

Ο ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ ΣΑ ΘΕΩΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Μπορεί νά σκεφθείτε ότι περιγράφοντας τόν αναρχισμό σά μιιά θεωρία τής οργάνωσης παρουσιάζω μιιά σκόπιμη παραδοξολογία. Μπορεί νά θεωρήσετε ότι ή «αναρχία» είναι, απ' τόν ίδιο τόν όρισμό της, τό αντίθετο τής οργάνωσης. Στην πραγματικότητα όμως «αναρχία» σημαίνει τήν απουσία κυβέρνησης, τήν απουσία εξουσίας. Μπορεί νά υπάρξει μιιά κοινωνική οργάνωση δίχως εξουσία, δίχως κυβέρνηση; Οί αναρχικοί υποστηρίζουν ότι μπορεί κι υποστηρίζουν επίσης ότι είναι επιθυμητό νά υπάρξει. Ίσχυρίζονται ότι στή βάση τών κοινωνικών μας προβλημάτων βρίσκεται ή αρχή τής κυβέρνησης. Στο κάτω κάτω, οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού προετοιμάζουν τούς πολέμους και κηρύσσουν τούς πολέμους, παρόλο πού σεΐς είστε υποχρεωμένοι νά πολεμήσετε σ' αυτούς και νά πληρώσετε γι αυτούς. Οί βόμβες γιά τίς όποιες ανησυχείτε δέν είναι οί βόμβες πού οί γελοιογράφοι αποδίδουν στους αναρχικούς, αλλά οί βόμβες πού έχουν τελειοποιήσει οί κυβερνήσεις μέ δικά σας έξοδα. Στο κάτω κάτω, οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού φτιάχνουν κι επιβάλλουν τούς νόμους, οί όποιοι επιτρέπουν σ' αυτούς «πού έχουν» νά διατηροῦν τόν έλεγχο τών κοινωνικών πόρων μάλλον, παρά νά τούς μοιράζονται μ' αυτούς «πού δέν έχουν». Στο κάτω κάτω, ή αρχή τής εξουσίας είναι εκείνη ή όποια εξασφαλίζει ότι οί άνθρωποι θά εργάζονται γιά κάποιον άλλο στό μεγαλύτερο μέρος τής ζωής τους, όχι έπειδή εύχαριστιούνται ή έπειδή έχουν όποιοδήποτε έλεγχο πάνω στή δουλειά τους, αλλά έπειδή τή θεωροῦν σάν τό μόνο μέσο συντήρησής τους.

Είπα ότι οί κυβερνήσεις είναι εκείνες πού κάνουν πολέμους και πολεμικές προετοιμασίες, αλλά είναι φανερό πώς δέν είναι μόνον αυτές ή δύναμη μιιάς κυβέρνησης, ακόμα και τής πιό απόλυτης δικτατορίας, εξαρτιέται απ' τή σιωπηρή συγκατάθεση τών κυβερνωμένων. Γιατί οί άνθρωποι δέχονται νά τούς κυβερνοῦν; Δέν είναι μόνο ό φόβος. Τί έχουν νά φοβηθοῦν εκατομμύρια άνθρωποι από μιιά μικρή ομάδα πολιτικών; Αυτό όφείλεται στό ότι ασπάζονται τίς ίδιες αξίες μέ τούς κυβερνήτες τους. Ήξουσιαστές κι ήξουσιαζόμενοι μαζί πιστεύουν στήν αρχή

τής εξουσίας, τής ιεραρχίας και τής δύναμης. Τό πολύ νά προσφέρουν τήν υποστήριξή τους σέ μιιά εναλλακτική κλίκα κυριάρχων στους Έργατικούς αντί στους Συντηρητικούς, στους Ρεπουμπλικάνους αντί στους Δημοκρατικούς, στους Κομμουνιστές, στους Φασίστες ή ότι άλλο θέλετε, αντί στους φιλελεύθερους.

Οί άνθρωποι έχουν συνηθίσει, απ' τήν παιδική ηλικία, στήν ιδέα τής αναγνώρισης μιιάς εξωτερικής εξουσίας – ή Μαμά λέει, ό Μπαμπάς λέει, ό Πρωθυπουργός λέει, ή Έκκλησία λέει, τό Έφεντικό λέει, ό δάσκαλος λέει, ό Αρχιεπίσκοπος λέει, ό Θεός λέει – άκούνε τόσο πολύ καιρό τή φωνή τής εξουσίας ώστε δέν μπορούν νά σκεφτοῦν μιιά εναλλακτική λύση. Ή κοινωνία πρέπει νά ναι οργανωμένη, λένε, πώς είναι δυνατό νά γίνει αυτό δίχως εξουσία; Στο κάτω κάτω, δίχως εξουσία θάχαμε αναρχία!.

Κι οί αναρχικοί συμφωνοῦν μαζί τους. «Αναρχισμός» (άναφέρω τόν όρισμό πού έγραψε ό Πέτρος Κροπότκιν γιά τήν Έγκυκλοπαίδεια Μπριτάννικα) είναι τό όνομα πού δίνεται σ' ένα κανόνα ή θεωρία γιά τή ζωή και τή διεύθυνση (τής κοινωνίας) σύμφωνα μέ τόν όποιον ή κοινωνία θεωρείται δίχως κυβέρνηση, όπου ή άρμονία πετυχαίνεται σέ μιιά τέτοια κοινωνία, όχι μέ τήν υποταγή στό νόμο ή τήν υπακοή σ' όποιαδήποτε εξουσία, αλλά μ' ελεύθερες συμφωνίες πού συνάπτονται άνάμεσα στίς διάφορες ομάδες, γεωγραφικές κι επαγγελματικές, πού συγκροτοῦνται ελεύθερα γιά χάρη τής παραγωγής και τής κατανάλωσης, καθώς επίσης και γιά τήν ικανοποίηση τής άπειρης ποικιλίας τών άναγκών και τών επιδιώξεων μιιάς πολιτισμένης ζωής...» και πάει λέγοντας. Άλλοῦ παρατηρεῖ ότι: «Επιδιώκει τήν πιό τέλεια ανάπτυξη τής ατομικότητας, συνδυασμένης μέ τούς άνωτέρους βαθμούς τής έθελοντικής ένωσης, σ' όλες της τίς πτυχές, σ' όλους τούς δυνατούς βαθμούς και γιά κάθε νοητό σκοπό. Συνεχώς τροποποιούμενες ένώσεις πού φέρνουν μέσα του τους τά στοιχεία τής διάρκειάς τους και παίρνουν σταθερά νέες μορφές πού ικανοποιοῦν καλύτερα τίς πολλαπλές επιδιώξεις όλων».

Μπορεί νά βγάλετε τό συμπέρασμα πώς αυτή είναι ένα είδος εξιδανικευμένης άποψης τής δημοκρατίας. Άν συμβαίνει αυτό απέχει πάρα πολύ απ' τό είδος τής δημοκρατίας τήν όποία πραγματικά ξέρουμε, άφοῦ ή έννοια τής αυτοκυβέρνη-

σης έχει εδώ και πολύ καιρό αντικατασταθεί απ' την αντίληψη της δημοκρατίας, σάν ανταγωνισμού ανάμεσα σέ αντίπαλες και παρόμοιες έλίτ, γιά τήν απόκτηση τής λαϊκής ψήφου. Έδω και πάνω από 50' χρόνια, ο Ρόμπερτ Μίτσελς έγραψε ένα βιβλίο, τά *Πολιτικά Κόμματα*, τό όποιο αναφερόταν στίς ολιγαρχικές τάσεις πού είναι έμφυτες σέ κάθε ύποτίθεται δημοκρατική όργάνωση. Τίποτε απ' όσα έχουμε μάθει απ' τήν έμπειρία του συνδικαλισμού ή τών σοσιαλιστικών κινημάτων, δέν έχει διαψεύσει τή θέση του: στήν πραγματικότητα, αύτή έχει επανεπιβεβαιωθεί σταθερά απ' τήν έμπειρία. Οί ίδιες τάσεις παρατηρούνται, φυσικά, στά πολιτικά κόμματα τής δεξιάς, στίς βιομηχανικές κι έμπορικές εταιρείες, στους δημόσιους οργανισμούς, στίς ένθικοποιημένες βιομηχανίες και πάει λέγοντας. 'Η διαφορά είναι απλώς ότι αυτές τουλάχιστον δέ βάζουν σά σκοπό νά ναι «δημοκρατικές» ή νά δίνουν αναφορά ή νά έλέγχονται απ' τά μέλη τους. Ούτε τό κάνουν, από μερικές απόψεις, οί όργανώσεις τής 'Αριστεράς. 'Ο Καθηγητής Βίκτωρας Άλλεν, λοχουχάρη, σημειώνει στό βιβλίο του, 'Η Έξουσία μέσα στά Συνδικάτα, ότι «ο στόχος τής συνδικαλιστικής δραστηριότητας είναι νά προστατεύει και νά βελτιώνει τό γενικό επίπεδο τών μελών τών συνδικάτων κι όχι νά προσφέρει στους εργάτες μιά έξάσκηση στήν αυτοκυβέρνηση». Παρόμοια, στό Συνέδριο του 'Εργατικού κόμματος πού έγινε στό Σκάρμπορω, αφού ή πλειοψηφία ψήφισε υπέρ του μονομερούς άφοπλισμού, ο Χιού Γκέϊτσκελλ, άρνούμενος νά δεσμευτεί απ' τήν ψήφο, διακήρυξε ότι ο σκοπός του Κοινοβουλευτικού 'Εργατικού Κόμματος ήταν νά προσφέρει μιά έναλλακτική κυβέρνηση (κι όχι, άφησε νά έννοηθεί νά ταλαντεύεται απ' τό γεγονός ότι ο Φράνκ Κάζενς μπόρεσε νά χειραγωγήσει τά συνδικάτα μπλοκάροντας τήν ψήφο προς τά «άριστερά», μέ τόν ίδιο τρόπο πού οί προκάτοχοί του κατόρθωναν πάντοτε νά τά χειραγωγούν γιά χάρη τής ήγεσίας).

Θά μπορούσαμε κάλλιστα νά υποστηρίξουμε ότι οί άναρχικοί διανοητές του 19ου αιώνα, όπως ο Προυντόν κι ο Μπακούνιν, υπήρξαν πρόδρομοι του Μίτσελς, στήν κριτική τους γιά τή δημοκρατική και τή σοσιαλιστική θεωρία. 'Ο ίδιος ο Μίτσελς άφιερώνει από ένα κεφάλαιο στον συνδικαλισμό και τόν άναρχισμό σάν «προφυλλακτικά», στό τμήμα πού αναφέρεται στίς προσπάθειες νά περιοριστεί ή επιρροή τών ήγετών. Κάθε τάση

παίρνει τούς δικούς της επαίνους, αλλά τά συμπεράσματά του δέν είναι αισιόδοξα.

**Μπορούμε νά οργανωθούμε
απ' τή βάση προς τά πάνω»;**

Στήν πραγματικότητα θάταν δύσκολο νά βρεθεί όποιοσδήποτε συγγραφέας, πάνω σέ θέματα πού άφορούν τή θεωρία τής όργάνωσης, πού νά ναι αισιόδοξος αναφορικά μέ τίς όργανώσεις από κάτω προς τά πάνω. 'Η όργάνωση και τά προβλήματά της έχουν άποτελέσει τό θέμα μιάς τεράστιας κι αύξανόμενης βιβλιογραφίας, έξαιτίας τής σημασίας τους γιά εκείνους πού άσχολούνται μέ τή βιομηχανική διοίκηση και τήν κυβερνητική διοίκηση. Πολύ μικρό μέρος, όμως, απ' αύτή τήν τεράστια βιβλιογραφία προσφέρει κάτι χρήσιμο γιά τόν άναρχικό, εκτός γιά τό ρόλο του σάν καταστρεπτικού κριτικού. Ούτε έχει άναπτυχθεί καμιά πολύ πειστική άναρχική θεωρία γιά τήν όργάνωση· ακόμα κι όταν θεωρούμε τόν άναρχισμό σά μέθοδο, ή σάν προορισμό, τό πρόβλημα τής όργάνωσης παραμένει σημαντικό γιά μās. Τό γεγονός είναι ότι ένώ υπάρχουν χιλιάδες φοιτητές πού μελετούν τήν κυβέρνηση, δέν ύπάρχει σχεδόν κανένας πού νά μελετά τή μή κυβέρνηση. 'Υπάρχει τεράστια έρευνα πάνω στίς μεθόδους διοίκησης, αλλά σχεδόν καθόλου πάνω στήν αυτορύθμιση. 'Υπάρχουν όλόκληρες βιβλιοθήκες και πανεπιστημιακά τμήματα γιά τή διοίκηση τών βιομηχανικών επιχειρήσεων καθώς και μεγάλες άμοιβές γιά τούς συμβούλους τών επιχειρήσεων, αλλά δέν ύπάρχει σχεδόν καμιά βιβλιογραφία, κανένα τμήμα σπουδών κι όπωςδήποτε καμιά άμοιβή γιά κείνους πού θέλουν νά παραμερίσουν τή διοίκηση και νά τήν αντικαταστήσουν μέ τήν εργατική άυτονομία. 'Ο μόνος βιομηχανικός σύμβουλος πού ύποστήριξε κάτι τό όποιο προσεγγίζει αύτό, ήταν ο Τζαίμς Ζ. Τζίλλεσπυ, ο συγγραφέας τής 'Ελεύθερης Έκφρασης στή Βιομηχανία. Οί έγκέφαλοι πουλιοούνται στά μεγάλα άφεντικά κι έμείς είμαστε ύποχρεωμένοι νά οικόδομήσουμε μιά θεωρία μέ βάση τή λίγη έμπειρία πού έχει άποκτηθεί και συσσωρευτεί. Λογουχάρη, τή δουλειά πού έχει γίνει στά όρια τής κοινωνικής ψυχολογίας και κοινωνιολογίας, πάνω στή φύση μικρών ομάδων, άυτονόμων ομάδων κι ομάδων χωρίς άρχηγούς.

Τώρα όλοι μας, εκτός απ' τούς πιο άπομονωμένους άν-

θρώπους, ανήκουμε σ' ένα ολόκληρο δίκτυο από ομάδες, που βασίζονται σέ κοινά συμφέροντα και σέ κοινά καθήκοντα. 'Ο καθένας μπορεί νά δει ότι υπάρχουν τουλάχιστον δυό είδη οργάνωσης. 'Υπάρχει εκείνο τό είδος που σου επιβάλλουν, εκείνο που διευθύνεται από πάνω κι υπάρχει και τό άλλο είδος οργάνωσης που διευθύνεται από κάτω, που δέν μπορεί νά σου επιβάλλει νά κάνεις τίποτα και στό όποιο είσαι ελεύθερος νά προσχωρήσεις ή ελεύθερος νά παραμείνεις μόνος σου. Πολλοί άνθρωποι έχουν τήν έμπειρία τής δημιουργίας κάποιας λésχης ή κάποιου παραρτήματος μιás έθελοντικής οργάνωσης, ή απλώς μιás ομάδας φίλων που πίνουν μαζί κάθε Παρασκευή κι άκοϋνε δίσκους. Θά μπορούσαμε νά ποϋμε ότι οι άναρχικοί είναι άνθρωποι που θέλουν νά μεταμορφώσουν όλες τίς μορφές τής ανθρώπινης οργάνωσης σ' εκείνο τό είδος τής καθαρά έθελοντικής ένωσης που μπορούν οι άνθρωποι νά εγκαταλείψουν και νά δημιουργήσουν ένα δικό τους, άν δέν τούς άρέσει. Αυτό δέ σημαίνει έπιτροπές, ψήφους, ταυτότητες μελών. Γιατί τό τυποποιημένο είδος τής έθελοντικής οργάνωσης, όπως όλοι ξέρετε, στήν πραγματικότητα λειτουργεί μόνον εξαιτίας κάποιας έσωτερικής κλίκας ανθρώπων που ενδιαφέρονται πραγματικά για τή λειτουργία τής οργάνωσης κι είναι προετοιμασμένοι νά κάνουν τή δουλειά της. 'Αν αυτό είναι δημοκρατία, τότε άποτελεϊ εκείνο που όνόμασε *εργοδημοκρατία*, ό αίρετικός Φροϋδιανός, Βίλχελμ Ράιχ κι ή περιγραφή τών δικών του έμπειριών άπ' αυτό τόν τρόπο οργάνωσης, καθρεπτίζει άκριβώς τήν έμπειρία μου άπ' τίς άναρχικές ομάδες. Ρωτάει: «... Σέ ποιο κανόνα βασίστηκε, τότε, ή οργάνωσή μας, άφοϋ δέν υπήρχαν ψήφοι, ντιρεκτίβες και διαταγές, γραμματεϊς, πρόεδροι, αντιπρόεδροι;

'Εκείνο που μάς κράτησε μαζί ήταν ή εργασία μας, οι άμοιβαίες αλληλεξαρτήσεις μας σ' αυτή τήν εργασία, τό οϋσιαστικό μας ενδιαφέρον για ένα γιγάντιο πρόβλημα μέ τίς πολλές ειδικές του έπιπτώσεις. Δέ στρατολόγησα συν-εργάτες. 'Ηρθαν μόνοι τους. Παρέμειναν ή άποχώρησαν, όταν ή δουλειά δέ τούς κρατούσε πιά. Δέν είχαμε σχηματίσει μιá πολιτική ομάδα, οϋτε έπεξεργαστήκαμε ένα πρόγραμμα δράσης... 'Ο καθένας πρόσφερε άνάλογα μέ τό ενδιαφέρον του για τή δουλειά... 'Υπάρχουν, έπομένως, αντικειμενικά βιολογικά ενδιαφέροντα για τήν εργασία και λειτουργίες τής εργασίας, που είναι ίκανές νά ρυθμίσουν τήν ανθρώπινη συνεργασία. 'Η πρότυπη εργασία όρ-

γανώνει τίς μορφές λειτουργίας της οργανικά κι αϋθόρμητα, άν και σταδιακά, ψηλαφιστά και κάνοντας συχνά λάθη. 'Αντίθετα, οι πολιτικές οργανώσεις μέ τίς «έκυτρατεϊες» και τίς πλατφόρμες τους προχωρουν δίχως καμιά σύνδεση μέ τά καθήκοντα και τά προβλήματα τής καθημερινής ζωής.

Σ' ένα άλλο μέρος του κειμένου του σημειώνει ότι: «'Αν κάνουν τήν εμφάνισή τους μέσα σέ μιá οργάνωση έχθρες, δολοπλοκίες και πολιτικοί έλιγμοί, μπορεί κανείς νά ναι βέβαιος ότι τά μέλη της δέν έχουν πιά ένα κοινό σημείο έπαφής, δέν τά κρατάει πιά ένα κοινό ενδιαφέρον για τή δουλειά... 'Όπως άκριβώς γεννιούνται οργανωτικοί δεσμοί μέσα άπ' τά κοινά ενδιαφέροντα για τή δουλειά, έτσι και διαλύονται όταν εξαφανιστούν τά ενδιαφέροντα για τή δουλειά ή αρχίσουν νά συγκρούονται ανάμεσά τους».

'Απ' αυτές τίς έξυπνες παρατηρήσεις, μπορούμε ν' άντλήσουμε όρισμένους οργανωτικούς κανόνες. Κάνοντας μιá άνασκόπηση εκείνου του έπιφανειακού αλλά χρήσιμου μικρού βιβλίου, 'Ο *Νόμος του Πάρκινσον*, επιχείρησα κάποτε νά διατυπώσω 4 κανόνες πάνω στους όποιους πρέπει νά βασίζεται μιá άναρχική θεωρία για τήν οργάνωση: ότι πρέπει νά ναι 1) 'Εθελοντική 2) Λειτουργική 3) Προσωρινή και 4) Μικρή.

Πρέπει νά ναι έθελοντική για εϋνόητους λόγους. Δέν έχει κανένα νόημα νά υποστηρίξουμε τήν ελευθερία και τήν εϋθύνη του ατόμου, άν πρόκειται νά υποστηρίξουμε οργανώσεις στίς όποιες ή ιδιότητα του μέλους είναι υποχρεωτική. Πρέπει νά ναι λειτουργική για λόγους που είναι εξίσου εϋνόητοι, αλλά δέν παρατηρούνται πάντα.

'Υπάρχει μιá τάση νά υπάρχουν οργανώσεις δίχως μιá αϋθεντική λειτουργία ή που έχουν εκπληρώσει τούς σκοπούς τους. Πρέπει νά ναι προσωρινή γιατί ή νομιμότητα είναι άκριβώς ένας άπό εκείνους τούς παράγοντες που σκληραίνουν τίς άρτηρίες μιás οργάνωσης, δημιουργώντας ένα κατεστημένο συμφέρον που εξασφαλίζει ή επιβίωσή της, για τήν έξυπνέτηση τών συμφερόντων τών ήγετών της μάλλον, παρά τής έξυπνέτησης τών δήθεν σκοπών της.

Πρέπει νά ναι μικρή έπειδή άκριβώς στίς μικρές ομάδες, όπου ή έπαφή τών μελών είναι άμεση, οι γραφειοκρατικές κι οι ιεραρχικές τάσεις που είναι έμφυτες σέ κάθε οργάνωση, έχουν τή μικρότερη πιθανότητα ν' άναπτυχθούν.

Ἄλλ' ἀπ' αὐτό τό τελευταῖο σημεῖο εἶναι πού ἀρχίζουν οἱ δυσκολίες μας. Ἄν πάρουμε σά δοσμένο ὅτι μιά μικρή ομάδα μπορεῖ νά λειτουργήσῃ ἀναρχικά, ἐξακολουθοῦμε, μολοντοῦτο, ν' ἀντιμετωπίζουμε τό πρόβλημα ὅλων ἐκείνων τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν γιά τίς ὁποῖες εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὀργάνωση, ἀλλά πού τή χρειάζονται σέ μιά πολύ μεγαλύτερη κλίμακα.

Λοιπόν θά μπορούσαμε ἴσως ν' ἀπαντήσουμε. «Ἄν οἱ μεγάλες ὀργανώσεις εἶναι ἀπαραίτητες, μήν ὑπολογίζετε σέ μᾶς. Θά τά καταφέρουμε ὅσο μπορούμε δίχως αὐτές». Ἐντάξει, μπορούμε νά τό ποῦμε, ἀλλά ἂν προπαγανδίζουμε τόν ἀναρχισμό σά μιά κοινωνική φιλοσοφία, θά πρέπει νά πάρουμε ὑπόψη κι ὄχι ν' ἀποφεύγουμε τά κοινωνικά γεγονότα. Εἶναι καλύτερα νά ποῦμε, «Ἄς βροῦμε τρόπους μέ τούς ὁποίους οἱ μεγάλης ἔκτασης λειτουργίες μποροῦν νά διαιρεθοῦν σέ λειτουργίες πού μποροῦν νά ὀργανωθοῦν ἀπό μικρές λειτουργικές ομάδες κι ὕστερα ἄς συνδέσουμε αὐτές τίς ομάδες μ' ἓνα ὁμοσπονδιακό τρόπο. Αὐτό μᾶς ὁδηγεῖ στήν θεωρήσῃ μιᾶς ἀναρχικῆς ὁμοσπονδιακῆς θεωρίας.

Τώρα ἐξετάζοντας πῶς ὁραματίζονταν τήν ὀργάνωση μιᾶς μελλοντικῆς κοινωνίας οἱ κλασσικοί ἀναρχικοί, βλέπουμε ὅτι τήν σκέπτονταν ἀπ' τήν ἀποψη δυό εἰδῶν κοινωνικῶν θεσμῶν:

1) τῆς ἐδαφικῆς μονάδας ἢ κομμούνας (commune), μιά Γαλλική λέξη πού θά μπορούσατε νά θεωρήσετε σάν ἰσοδύναμη μέ τή λέξη κοινότητα (parish) ἢ τή Ρωσική λέξη σοβιέτ, μέ τό ἀρχικό της νόημα, ἀλλά πού ἐπίσης ἔχει προεκτάσεις στούς ἀρχαίους θεσμούς τοῦ χωριοῦ, πού ἀναφέρονταν στήν καλλιέργεια τῆς γῆς ἀπό κοινοῦ καί

2) τοῦ συνδικάτου: μιά ἄλλη Γαλλική λέξη ἀντλημένη ἀπ' τήν ὀρολογία τοῦ ἐργατικοῦ συνδικαλισμοῦ. Τό συνδικάτο ἢ ἐργατικό συμβούλιο σά μονάδα τῆς βιομηχανικῆς ὀργάνωσης. Αὐτά θεωρήθηκαν σά μικρές τοπικές μονάδες πού θά συνδεονταν ἀνάμεσά τους ὁμοσπονδιακά γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν μεγαλύτερων προβλημάτων τῆς ζωῆς, ἐνῶ κάθε κομμούνα καί κάθε συνδικάτο θά διατηροῦσαν τήν αὐτονομία τους, καθῶς ἡ πρώτη θά ὁμοσπονδοποιούνταν περιφερειακά καί τό δεύτερο βιομηχανικά.

Ὁ Προυντόν κι ὁ Κροπότκιν ἀφιέρωσαν μεγάλη προσοχή στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή κι ἐμεῖς γνωρίζουμε πραγματικά κάτι σχετικά μέ τούς παράγοντες πού συντελοῦν στήν ἀποτυχία ἢ τήν ἐπιτυχία τῶν ὁμοσπονδιῶν.

«Χρησιμοποιώντας τόν ὄρο ὁμοσπονδία», παρατηρεῖ ὁ Τζώρτζ Γούντκοκ στή βιογραφία του γιά τόν Προυντόν, «ὁ Προυντόν δέν ἐννοεῖ μιά παγκόσμια κυβέρνησις ἢ μιά ὁμοσπονδία κρατῶν. Γι' αὐτόν ἡ ἀρχή τῆς συνομοσπονδίας ἀρχίζει ἀπ' τό πιό ἀπλό ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας. Τά διοικητικά ὄργανα εἶναι τοπικά καί βρίσκονται ὅσο τό δυνατό περισσότερο κάτω ἀπ' τόν ἄμεσο ἔλεγχο τοῦ λαοῦ. Πάνω ἀπ' αὐτό τό πρωτογενές ἐπίπεδο, ἡ συνομοσπονδιακή ὀργάνωση γίνεται προοδευτικά περισσότερο ἓνα ὄργανο συντονισμοῦ τῶν περιφερειῶν, παρά ἓνα διοικητικό ὄργανο κι ἡ Εὐρώπη μιά συνομοσπονδία τῶν συνομοσπονδιῶν, στήν ὁποία τό συμφέρον τῆς πιό μικρῆς ἐπαρχίας θά ἔχει τήν ἴδια ἔκφραση μέ τό συμφέρον τῆς πιό μεγάλης, ἀφοῦ ὅλες οἱ ὑποθέσεις θά ρυθμίζονται μέ ἀμοιβαία συμφωνία, συμβόλαιο καί διαιτησία».

Τώρα, δίχως νά θέλουμε νά πλέξουμε τό ἐγκώμιο τοῦ Ἑλβετικοῦ πολιτικοῦ συστήματος, μπορούμε νά δοῦμε ὅτι, ἀπό περιφερειακή ἀποψη, τά 22 ἀνεξάρτητα καντόνια τῆς Ἑλβετίας ἀποτελοῦν ἓνα πρώτης τάξης παράδειγμα μιᾶς πετυχημένης ὁμοσπονδίας. Εἶναι μιά ὁμοσπονδία ὁμοίων μονάδων, μικρῶν πυρήνων καί τά ὅρια τῶν καντονιῶν συμπίπτουν μέ τά γλωσσικά κι ἐθνικά (Σ.τ.Μ τά ἀναφερόμενα στό ἔθνος) ὅρια, ἔτσι ὥστε, ἀντίθετα μέ τά πολλά παραδείγματα ἀποτυχημένων ὁμοσπονδιῶν, ἡ συνομοσπονδία νά μήν κυριαρχεῖται ἀπό μιά ἢ μερικές ἰσχυρές μονάδες. Τό πρόβλημα τῆς ὁμοσπονδίας, ὅπως τό διατυπώνει ὁ Λέοπολντ Κόρ, εἶναι ἓνα πρόβλημα διαίρεσης κι ὄχι ἑνώσεως. Μπορεῖ νά θεωρήσουμε τούς Ἑλβετοὺς σάν ἓνα μᾶλλον ἀνιαρό κι ἐπαρχιώτικο εἶδος, ἀλλά ἔχουν κάτι στήν ἐθνική τους ζωή πού εἶναι βέβαιο πῶς δέν τό ἔχουμε ἐμεῖς. Μιλοῦσα σ' ἓνα Ἑλβετό πολίτη (ἢ μᾶλλον σ' ἓνα πολίτη τῆς Ζυρίχης, γιατί στήν κυριολεξία δέν ὑπάρχει τίποτα τέτοιο ὅπως ἓνας Ἑλβετός πολίτης) γιά τήν ἐκθεση Μπήτσινγκ κι αὐτός παρατήρησε ὅτι, μέσα στά πλαίσια τῆς Ἑλβετικῆς ἐμπειρίας, θάταν ἀδιανόητο ὅτι ἓνας πρόεδρος στό Λονδίνο, μπορούσε ν' ἀποφασίσῃ νά καταργήσῃ τό σιδηροδρομικό σύστημα τῆς Βόρειας Σκωτίας. Αὐτό ὁδήγησε στή μελέτη τοῦ Χέρμπερτ Λούθις γιά τήν πατρίδα του, στήν ὁποία παρατηροῦσε ὅτι:

«Κάθε Κυριακή οἱ κάτοικοι τῶν κοινοτήτων πηγαίνουν στίς κάλπες γιά νά ἐκλέξουν τούς δημόσιους ὑπαλλήλους τους, νά

ἐπικυρώσουν τήν α καί τή β δαπάνη ἢ ν' ἀποφασίσουν ἂν θά πρέπει νά κτιστεῖ ἕνας δρόμος ἢ ἕνα σχολεῖο· ἀφοῦ ρυθμίσουν τίς ὑποθέσεις τῆς κοινότητος, ἀσχολοῦνται μέ τίς ἐκλογές τῶν καντονιῶν καί μέ τήν ψηφοφορία πάνω σέ προβλήματα τῶν καντονιῶν· τελευταῖα...ἐρχονται οἱ ἀποφάσεις γιά τά ὁμοσπονδιακά προβλήματα. Σέ μερικά καντόνια, ὁ κυρίαρχος λαός ἐξακολουθεῖ νά συναντιέται σέ στυλ Ρουσσώ, γιά νά συζητήσει προβλήματα κοινῶν ἐνδιαφέροντος. Μπορεῖ βέβαια νά σκεφτεῖ κανεῖς ὅτι αὐτή ἡ ἀρχαία μορφή συνάθροισης δέν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπό μιὰ εὐλαβική παράδοση, πού διατηρεῖ μιὰ ὀρισμένη ἀξία σάν τουριστικό ἀξιοπερίεργο. Γιά νά δοῦμε ἂν εἶναι ἔτσι, ἀξίζει νά κοιτάξουμε τ' ἀποτελέσματα τῆς τοπικῆς δημοκρατίας».

Τό πιό ἀπλό παράδειγμα εἶναι τό 'Ελβετικό σιδηροδρομικό σύστημα, πού διαθέτει τό πιό πυκνό δίκτυο στόν κόσμο. Μέ μεγάλο κόστος καί μέ πολλά προβλήματα, κατασκευάστηκε γιά νά ἐξυπηρετήσει τίς ἀνάγκες τῶν πιό μικρῶν περιοχῶν καί τῶν πιό ἀπομακρυσμένων κοιλάδων, ὅχι σάν ἕνα σχέδιο πού θά ἀπόφερε χρήματα, ἀλλά γιατί τέτοια ἦταν ἡ θέληση τοῦ λαοῦ. Εἶναι τό ἀποτέλεσμα ὁξυτάτων πολιτικῶν ἀγώνων.

Στό 19ο αἰώνα, τό «Κίνημα τοῦ Δημοκρατικοῦ Σιδηροδρόμου», ἔφερε σέ σύγκρουση τίς μικρές 'Ελβετικές κοινότητες μέ τίς μεγάλες πόλεις, πού προγραμματίζαν τόν συγκεντρωτισμό... Κι ἂν συγκρίνουμε τό 'Ελβετικό σύστημα μέ τό Γαλλικό πού, μέ θαυμαστή γεωμετρική ἀκρίβεια, εἶναι ὁλότελα συγκεντρωμένο στό Παρίσι, ἔτσι ὥστε ἡ εὐημερία ἢ ἡ κατάπτωση, ἡ ζωή ἢ ὁ θάνατος ὁλόκληρων περιφερειῶν νά ἐξοριεῖται ἀπ' τή ποιότητα τῆς σύνδεσης μέ τήν πρωτεύουσα, βλέπουμε τή διαφορά ἀνάμεσα σ' ἕνα συγκεντρωτικό κράτος καί μιὰ ὁμοσπονδιακή Συμμαχία. Ὁ χάρτης τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου μπορεῖ νά διαβαστεῖ εὐκόλα μέ μιὰ ματιά, ἀλλά ἄς βάλλουμε πάνω του ἕναν ἄλλο πού δείχνει τήν οἰκονομική δραστηριότητα καί τήν κίνηση τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ κατανομή τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος σ' ὁλόκληρη τήν 'Ελβετία, ἀκόμα καί στίς πιό μακρινές περιοχές εἶναι ὑπεύθυνη γιά τή δύναμη καί τή σταθερότητα τῆς κοινωνικῆς δομῆς τῆς χώρας κι ἐμπόδισε ἐκεῖνες τίς φοβερές συγκεντρώσεις τῆς βιομηχανίας, στόν 19ο αἰώνα, μέ τίς φτωχογειτονιές καί τό ξεριζωμένο προλεταριάτο τους.

Ὅπως εἶπα, ἀναφέρω ὅλα αὐτά ὅχι γιά νά ἐγκωμιάσω τήν

'Ελβετική δημοκρατία, ἀλλά γιά νά δείξω ὅτι ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή, πού βρίσκεται στό κέντρο τῆς ἀναρχικῆς κοινωνικῆς θεωρίας, ἀξίζει πολύ μεγαλύτερη προσοχή ἀπ' ὅτι τῆς δίνεται στά ἐγχειρίδια τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης. Ἀκόμα καί μέσα στά πλαίσια τῶν κοινῶν πολιτικῶν θεσμῶν, ἡ υἱοθέτησή της ἔχει ἕνα πολύ δραστικό ἀποτέλεσμα.

Μιὰ ἄλλη ἐλκυστική ἀναρχική θεωρία γιά τήν ὀργάνωση εἶναι ἐκείνη πού θά μπορούσαμε νά ὀνομάσουμε θεωρία τῆς αὐθόρμητης τάξης. Αὐτή συνεπάγεται ὅτι δοσμένης μιᾶς κοινῆς ἀνάγκης, ἕνα σύνολο ἀνθρώπων θά δημιουργήσει μέ προσπάθειες καί λάθη, μέ αὐτοσχεδιασμούς καί πειράματα, μιὰ τάξη μέσα ἀπ' τό χάος - αὐτή ἡ τάξη θά ναι πιό διαρκῆς καί πιό στενά συνδεδεμένη μέ τίς ἀνάγκες τους ἀπ' ὅποιοδήποτε εἶδος ἐξωτερικά ἐπιβεβλημένης τάξης.

Ὁ Κροπότκιν ἀντλήσε αὐτή τή θεωρία ἀπ' τίς παρατηρήσεις του πάνω στήν ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καί στήν κοινωνική βιολογία, οἱ ὁποῖες ὁδήγησαν στό γράψιμο τοῦ βιβλίου του, 'Η Ἀλληλοβοήθεια, καθώς ἐπίσης κι ἀπ' τή μελέτη τῶν γεγονότων τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης στίς πρώτες φάσεις της κι ἀπ' τήν Παρισινή Κομμούνα τοῦ 1871 κι αὐτή ἔχει παρατηρηθεῖ στίς περισσότερες ἐπαναστατικές καταστάσεις, στίς ὀργανώσεις πού ξεπροβάλλουν μετά ἀπό φυσικές καταστροφές ἢ σ' ὅποιαδήποτε δραστηριότητα δέν ὑπάρχει καμιὰ προηγούμενη ὀργανωτική μορφή ἢ ἱεραρχική ἐξουσία. Μποροῦσες νά τή δεῖς σέ λειτουργία, λογουχάρη, στήν πρώτη πορεία στό 'Αλντέρμαστον ἢ στήν πλατιά διαδεδομένη κατάληψη τῶν στρατιωτικῶν στρατοπέδων ἀπό σκουῶττερ, τό καλοκαίρι τοῦ 1946. Ἀνάμεσα στόν 'Ιούνη καί στόν Ὀκτώβρη ἐκείνου τοῦ χρόνου, 40.000 ἄστεγοι ἄνθρωποι στήν Ἀγγλία καί τήν Οὐαλία, ἐνεργώντας μέ δική τους πρωτοβουλία, κατέλαβαν 1.000 στρατιωτικά στρατόπεδα. Ὀργάνωσαν κάθε λογῆς κοινοτική ὑπηρεσία στήν προσπάθεια νά κάνουν αὐτά τά ἄθλια καλύβια νά μοιάζουν κάπως μέ σπίτια - κοινό μαγεῖρεμα, κοινό πλύσιμο τῶν ρούχων καί κοινές βρεφοκομικές φροντίδες, λογουχάρη.

Ἐπίσης ὀργανώθηκαν ὁμοσπονδιακά δημιουργώντας μιὰ Ἑταιρεία Προστασίας τῶν Σκουῶττερ (Σ.τ.Μ. squatter = σφετεριστής ξένης γῆς). Ἕνα σπουδαῖο χαρακτηριστικό αὐτῶν τῶν κοινοτήτων ἦταν ὅτι σχηματίστηκαν ἀπό ἀνθρώπους πού εἶχαν πολύ λίγα κοινά χαρακτηριστικά, πέρα ἀπ' τό ὅτι ἦταν ἄστεγοι

- συμπεριλάμβαναν γανωτζήδες κι ύφηγητές πανεπιστημίων. Τόν επόμενο χειμώνα, ένας ανταποκριτής του Χρονικού των Νέων, έστειλε τό ακόλουθο ρεπορτάζ γιά ένα απ' αυτά τά στρατόπεδα στό Λανκασίαρ: «...Υπάρχουν δύο στρατόπεδα μέσα στό στρατόπεδο -οί επίσημοι σκουώττερ (δηλαδή, οί άνθρωποι πού εγκαταστάθηκαν στό καλύβια μετά τήν πρώτη είσβολή) κι οί ανεπίσημοι σκουώττερ (οί βετεράνοι, στους οποίους επέτρεψαν νά παραμείνουν κατ' άνοχή).

Κι οί δύο πληρώνουν τό ίδιο νοίκι, 50 πέννες τή βδομάδα - αλλά ή όμοιότητα σταματάει έδω. Παρόλο πού θά φανταζόταν κανείς ότι ή άποδοχή του νοικιού κι απ' τούς δύο, πρέπει νά τούς παρείχε τά ίδια προνόμια, στήν πραγματικότητα δέ συμβαίνει αυτό. Οί εργάτες έχουν βάλλει χωρίσματα μέσα στό καλύβια των επίσημων σκουώττερ κι έχουν προσθέσει νεροχύτες κι άλλες εύκολίες. Έκείνοι είναι τά πρόβατα· οί τράγοι πρέπει νά φροντίσουν άναγκαστικά γιά τόν έαυτό τους.

Ένα ένδιαφέρον σχόλιο πάνω στήν κατάσταση, έγινε από μία νεαρή κοινωνική λειτουργό πού ήταν άποσπασμένη στό στεγαστικό τμήμα. Σέ μία επίσκεψη πού έκανε γιά νά επιθεωρήσει, ανακάλυψε ότι οί τράγοι είχαν στρωθεί μέ κέφι στή δουλειά, αυτοσχεδιάζοντας χωρίσματα, βάζοντας κουρτίνες, ασβεστώνοντας, βάφοντας καί χρησιμοποιώντας γενικά πρωτοβουλία.

Οί επίσημοι σκουώττερ, απ' τήν άλλη μεριά, κάθονταν κάτω σκυθρωποί δίχως νά χρησιμοποιούν πρωτοβουλία ή νά προσφέρουν ένα χέρι βοήθειας στόν έαυτό τους κι έκλαιγαν τή μοίρα τους, παρόλο πού μπορεί ν' απαλλάχθηκαν απ' τήν πιό άπαίσιια κατάσταση τής φτωχογειτονιάς. Άν δέν έδιναν ένα χέρι οί εργάτες πού είχαν ξεπατωθεί στή δουλειά, αυτοί δέ θά επιχειρούσαν νά βελτιώσουν τήν κατάσταση οί ίδιοι».

Γιά τό δικό μου νοϋ, αυτή είναι μία πολύ άποκαλυπτική ιστορία, όχι μόνο σχετικά μέ τούς σκουώττερ, αλλά καί σχετικά μέ τή διαφορά ανάμεσα στή νοητική κατάσταση πού παρακινεί τήν ελεύθερη ανεξάρτητη δράση καί σ' εκείνη τής εξάρτησης καί τής αδράνειας: τή διαφορά ανάμεσα σέ ανθρώπους πού εγκαινιάζουν πράγματα κι ενεργοϋν γιά τόν έαυτό τους κι ανθρώπους γιά τούς οποίους τά πράγματα απλώς συμβαίνουν.

Ένα άλλο παράδειγμα τής θεωρίας τής αυθόρμητης όργάνωσης σέ δράση, ήταν τό Πρωτοποριακό Κέντρο Υγείας στό

Πέκαμ. Αυτό ιδρύθηκε στή δεκαετία πού προηγήθηκε του πολέμου, από μία ομάδα γιατρών καί βιολόγων, πού ήθελαν νά μελετήσουν τή φύση τής υγείας καί τής υγιεινής συμπεριφοράς, αντί νά μελετήσουν τήν αρρώστεια, όπως έκαναν οί υπόλοιποι επιστήμονες του κλάδου τους. Άποφάσισαν ότι ό τρόπος γιά νά γίνει αυτό ήταν νά δημιουργηθεί μία κοινωνική λέσχη, στήν όποια τά μέλη θά προσχωρούσαν σάν οικογένειες καί θά μπορούσαν νά χρησιμοποιήσουν μία ποικιλία άνέσεων σέ άντάλλαγμα γιά μία οικογενειακή συνδρομή μέλους καί τήν άποδοχή μιās περιοδικής ιατρικής εξέτασης. Προκειμένου νά μπορέσουν ν' άντλήσουν βάσιμα συμπεράσματα, οί βιολόγοι του Πέκαμ σκέφτηκαν ότι ήταν άπαραίτητο νά μπορέσουν νά μελετήσουν ανθρώπινα όντα πού ήταν ελεύθερα - ελεύθερα νά ενεργήσουν όπως επιθυμούσαν καί νά δώσουν έκφραση στίς επιθυμίες τους. Έπομένως δέν υπήρχαν ούτε κανόνες, ούτε κανονισμοί, ούτε άρχηγοί. «Ήμουνά τό μόνο πρόσωπο πού είχε έξουσία», είπε ό Δρ. Σκώτ Ούίλλιαμ Ούίλλιαμσον, ό ιδρυτής, «καί τή χρησιμοποίησα γιά νά σταματήσω όποιοιδήποτε έξασκούσε όποιαδήποτε έξουσία». Τούς πρώτους 8 μήνες επικρατούσε χάος. «Μέ τά πρώτα μέλη - οικογένειες», λέει ένας έρευνητής, «έφθασε κι ένας συρφετός από άπειθαρχα παιδιά, πού χρησιμοποιούσαν όλόκληρο τό κτίριο λές καί χρησιμοποιούσαν ένα μεγάλο δρόμο του Λονδίνου. Στριγγλίζοντας καί τρέχοντας σά χούλιγκαν (Σ.τ.Μ τέντυ μπούδες) μέσα σ' όλα τά δωμάτια, σπάζοντας μηχανήματα κι επιπλα, έκαναν άνυπόφορη τή ζωή γιά όλους. Ο Σκώτ Ούίλλιαμσον όμως, επέμεινε ότι ή γαλήνη έπρεπε ν' άποκατασταθεί μόνο μέ τήν ανταπόκριση των παιδιών σέ μία ποικιλία έρεθισμάτων πού θά τούς προσφέρονταν. Σέ διάστημα λιγότερο από ένα χρόνο, τό χάος μεταβλήθηκε σέ τάξη, μέσα στήν όποια μπορούσες καθημερινά νά δείς ομάδες παιδιών νά κολυμποϋν, νά οδηγούν ποδήλατα, νά χρησιμοποιούν τό γυμναστήριο ή νά παίζουν κάποιο παιχνίδι καί νά διαβάζουν περιοδικά κανένα βιβλίο μέσα στή βιβλιοθήκη... τό τρέξιμο καί τά ξεφωνητά άνήκαν πιά στό παρελθόν».

Στό βιβλίο του, 'Η Άγνωστη Υγεία, αναφορικά μέ τό πείραμα του Πέκαμ, ό Τζών Κόμερφορντ συμπέρανε: «Μία κοινωνία, έπομένως, αν άφεθεί νά έκφραστεί αυθόρμητα, μέσα σέ κατάλληλες συνθήκες, άπεργάζεται τήν ίδια της τή σωτηρία καί πετυχαίνει μία άρμονία δράσης τήν όποια δέν μπορεί νά συν-

αγωνιστεί καμιά επιβεβλημένη απ' τὰ πάνω ήγεσία».

Πιό δραματικά παραδείγματα του ίδιου φαινομένου μās αναφέρονται από εκείνους τούς ανθρώπους που υπήρξαν αρκετά γενναίοι ή αρκετά πεπεισμένοι, για να ιδρύσουν αυτοκυβερνώμενες, μή ποινικές, κοινότητες ανήλικων εγκληματιών – παραδείγματα είναι οι "Ογκοστ Έχορν, Χόμερ Λέιν και Ντέιβιντ Ούιλλς. Ο Χόμερ Λέιν υπήρξε εκείνος που, προηγούμενος πολλά χρόνια απ' τήν εποχή του, ίδρυσε μία κοινότητα ανήλικων εγκληματιών, αγοριών και κοριτσιών, τήν οποία ονόμασε Μικρή Κοινοπολιτεία. Ο Λέιν συνήθιζε να διακηρύσσει ότι «Η ελευθερία δέν παραχωρείται. Κατακτιέται απ' τό παιδί όταν ανακαλύπτει κι επινοεί». «Πιστός στις αρχές του, λέει ο Χάουαρντ Τζόουνς, «άρνήθηκε να επιβάλλει πάνω στο παιδί ένα σύστημα κυβέρνησης που αντιγράφτηκε απ' τούς θεσμούς του κόσμου των ενηλίκων. Η αυτοκυβερνώμενη δομή της Μικρής Κοινοπολιτείας αναπτύχθηκε απ' τὰ ίδια τὰ παιδιά, αργά κι επίπονα, για να ικανοποιήσει τις δικές τους ανάγκες». Ο Έχορν υπήρξε ένας εξίσου γενναίος άντρας της ίδιας γενιάς με τον Λέιν, που διεύθυνε ένα ίδρυμα γι' απροσάρμοστα παιδιά στη Βιέννη. Στο βιβλίο του, *Τὰ Ιδιότροπα Παιδιά*, δίνει τήν ακόλουθη περιγραφή μιās ιδιαίτερα επιθετικής ομάδας: «Οι επιθετικές τους πράξεις έγιναν πιό συχνές και πιό βίαιες, ως ότου καταστράφηκε ούσιαστικά όλη ή επίπλωση του κτιρίου, σπάσανε τὰ τζάμια των παραθύρων κι ή πόρτα έγινε σχεδόν κομμάτια απ' τις κλωτσιές. Συνέβηκε μία φορά να όρμήσει ένα παιδί πάνω σ' ένα διπλό παράθυρο, άδιαφορώντας για τις πληγές που του προκάλεσε τό σπασμένο γυαλί. Τό τραπέζι του φαγητού τελικά εγκαταλείφθηκε, γιατί καθένα απ' αυτά προσπαθούσε να εξασφαλίσει μία γωνιά στο δωμάτιο των παιχνιδιών όπου καθόταν να καταβροχθίσει τό φαί του. Στριγγλιές και ούρλιαχτά μπορούσαν ν' άκουσθούν από πολύ μακριά!».

Ο Έχορν κι οι συνεργάτες του διατήρησαν εκείνο που μπορεί κανείς να όνομάσει μόνο υπεράνθρωπη συγκράτηση και πίστη στη μέθοδο τους, προστατεύοντας αυτούς που επέβλεπαν απ' τήν όργή των γειτόνων, της άστυνομίας και των αρχών της πόλης και τελικά ή ύπομονή έφερε τούς καρπούς της. Όχι μόνο φρονίμεψαν τὰ παιδιά, αλλά και άπόκτησαν μία ισχυρή άφοσίωση άπέναντι σ' εκείνους με τούς όποιους δούλευαν μαζί... Αύτή ή άφοσίωση επρόκειτο τώρα να χρησιμο-

ποιηθεί σά βάση μιās διαδικασίας επανεκπαίδευσης. Επί τέλους τὰ παιδιά επρόκειτο να μεγαλώσουν σε αντίθεση με τούς περιορισμούς που επέβαλλε πάνω σ' αυτά ο πραγματικός κόσμος».

Ξανά και ξανά εκείνοι οι σπάνιοι άνθρωποι, οι όποιοι είχαν αρκετή ήθική δύναμη και τήν ανεξάντλητη ύπομονή κι επιείκεια που απαιτεί αύτή ή μέθοδος, ανταμείφθηκαν παρόμοια. Άλλά στίς καταστάσεις της καθημερινής ζωής είναι, ή τουλάχιστον μου φαίνεται πώς είναι, πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί. Τό γεγονός ότι δέν αντιμετωπίζει κανείς τόσο βαθειά διαταραγμένους χαρακτήρες, πρέπει να κάνει τήν εμπειρία λιγότερο όξεια, αλλά στη συνηθισμένη ζωή, έξω απ' τό σκόπιμα προστατευόμενο περιβάλλον, ενεργοΰμε από κοινού με τούς άλλους έχοντας σά σκοπό να εκπληρώσουμε κάποιο καθήκον κι ή φανερή έλλειψη όκοπου κι ή πλήξη της περιόδου της άναμονής για τήν εμφάνιση της αύθόρμητης τάξης, θά έφερνε, μου φαίνεται, τό μεγάλο κίνδυνο κάποιου τύπου ισχυρού άντρα, που θά επενέβαινε με μία άπόπειρα να επιβάλλει τάξη και μέθοδο, απλώς για να εκπληρώσει κάτι.

Στό σημείο αυτό θ' αναφερθώ σ' ένα πείραμα τό όποιο ίσως να σκέπτεστε. Στά 1939 και 1940 τρεις κοινωνικοί ψυχολόγοι, οι Λιούιν, Λίππιτ και Γουάιτ, έκαναν πειράματα σε ομάδες από 11χρονα παιδιά, εξετάζοντας τ' άποτελέσματα που είχαν πάνω στη συμπεριφορά διάφορες τεχνικές ήγεσίες. Αύτές οι ομάδες διευθύνονταν από ενηλίκους που χρησιμοποιούσαν 3 διαφορετικές μεθόδους ή τρόπους ήγεσίας. Σε μία μέθοδο, ο ενήλικος καθόριζε τήν πολιτική, τις διαδικασίες και τις δραστηριότητες της ομάδας· αύτή ή τεχνική όνομαζόταν «έξουσιασμός». Σε μία άλλη, ο ενήλικος ενθάρρυνε τή συμμετοχή των μελών στον καθορισμό αυτών των ζητημάτων και τούς συμπεριφερόταν μ' ένα φιλικό τρόπο, δίνοντας τεχνική βοήθεια και προτείνοντας έναλλακτικές διαδικασίες όταν χρειαζόταν· αύτή ή τεχνική όνομαζόταν «δημοκρατική». Στην τρίτη, ο ενήλικος ήγέτης επέτρεπε άπόλυτη ελευθερία στίς αποφάσεις και τή δραστηριότητα, περιορίζοντας στο έλάχιστο τις δικές του προτάσεις και τήν προσωπική του πρωτοβουλία· αύτή ή τεχνική όνομαζόταν «φιλελεύθερη». Η έξουσιαστική μέθοδος ανακαλύφθηκε ότι οδηγεί σε μία ύποτακτική στάση άπέναντι στον ήγέτη, από μέρους των παιδιών, και σε κάποια άπάθεια άπέναντι στα καθήκοντα που όρθώνονταν μπροστά τους, αλλά και σε

μικρή συνεργασία ανάμεσά τους και σέ μία έλλειψη αυτοέλεγχου όταν απουσιάζει ο ήγέτης. Η φιλελεύθερη ομάδα φαινόταν καταβεβλημένη απ' τον αριθμό και την πολυπλοκότητα των προβλημάτων της και δεν μπόρεσε να κατορθώσει πολλά πράγματα. Η δημοκρατική ομάδα βοηθήθηκε απ' τον ήγέτη της ν' ανακαλύψει δημιουργικά κανάλια για τις προσπάθειές της κι έτσι απόφυγε την ανικανότητα στην οποία φαινόταν ν' ανακαταδικασμένη ή φιλελεύθερη ομάδα. Ταυτόχρονα, επειδή οι προσπάθειές της ήταν βασικά αυτοδιευθυνόμενες και είχαν μπορέσει να παγιώσουν ένα βαθμό ομαδικής αλληλεγγύης, υπήρξαν επίσης πιο δημιουργικές, ειρηνικές κι αυτοπειθαρχημένες απ' ότι οι αντίστοιχες της εξουσιαστικής ομάδας. Συγκρίνοντας την ίδια ομάδα κάτω από διαφορετική ενήλικη ήγεσία, παρατηρήθηκε ότι η αντίδραση απέναντι σ' ένα συγκεκριμένο τρόπο ήγεσίας επηρεαζόταν επίσης απ' την προηγούμενη εμπειρία της ομάδας σέ άλλες τεχνικές. Έτσι μία ομάδα ήταν αρκετά παθητική κάτω από ένα «εξουσιαστή» ήγέτη, αλλά μετά τό πέραςμα ενός ήγέτη που χρησιμοποιούσε μία «δημοκρατική» τεχνική, ένας δεύτερος ήγέτης που χρησιμοποιούσε εξουσιαστικές μεθόδους, αντιμετωπίστηκε με δυσαρέσκεια.

Τώρα, μέσα στα πλαίσια των σημερινών μας προκαταλήψεων, θα μπορούσαμε να κάνουμε μία σειρά σχόλια σχετικά μ' αυτό τό πείραμα. Η φιλελεύθερη τεχνική υποτίθεται ότι είναι εκείνη που πρέπει νάχει σά συνέπεια τό φαινόμενο της αϋθόρμητης τάξης. Πιθανόν δεν παραχωρήθηκε αρκετός χρόνος για τό πείραμα, ώστε απ' τό χάος να γεννηθεί η τάξη. Η «δημοκρατική» τεχνική δεν ήταν αληθινά δημοκρατική στο ότι ο ήγέτης δεν εκλέγηκε απ' την ομάδα ή μέσα απ' τά μέλη της. Ο ρόλος του φαίνεται πώς ήταν στην πραγματικότητα ο έξυπνερτικός αλλά αυτοεξαλειφόμενος ρόλος του καλού δασκάλου. Φυσικά, όπως δείχνει ο Μονζάφερ Σέριφ στα σχόλιά του πάνω στα πειράματα των Λιούιν, Λίππιτ και Γουάϊτ, μία δοσμένη τεχνική μπορεί να μην έχει την ίδια σημασία όταν εξασκεΐται από έναν έξωτερικό ήγέτη κι από ένα ανεπίσημο ήγέτη που αποτελεί επίσης ένα μέλος της ομάδας.

Αλλά ο ρόλος του ήγέτη μās κάνει πραγματικά να έρευνήσουμε σχετικά με τή φύση της ήγεσίας και του πώς ταιριάζει μέσα σέ μία αναρχική θεωρία της οργάνωσης. Οι αναρχικοί πιστεύουν στίς ομάδες δίχως ήγεσία. Τό αν αυτή ή φράση σās

είναι γνωστή, αυτό οφείλεται στο παράδοξο γεγονός ότι είναι γνωστό σάν τεχνική της ομάδας δίχως ήγεσία, υιοθετήθηκε στή διάρκεια του πολέμου απ' τον Βρετανικό και τον Αυστραλιανό στρατό, σά μέσο επιλογής ήγετών. Οι στρατιωτικοί ψυχίατροι έμαθαν ότι τά χαρακτηριστικά του ήγέτη ή του όπαδου δεν εμφανίζονται απομονωμένα. Είναι, όπως είπε ο συνταγματάρχης Γκίμπ, «σχετικά με μία ειδική κοινωνική κατάσταση – ή ήγετική ικανότητα ποικίλει από κατάσταση σέ κατάσταση κι από ομάδα σέ ομάδα». Η όπως τό διατύπωσε εδώ και πάνω από 100 χρόνια ο αναρχικός Μιχαήλ Μπακούιν, «Παίρνω και δίνω – αυτή είναι ή ανθρώπινη ζωή. Ο καθένας διευθύνει κι ο καθένας διευθύνεται με τή σειρά του. Έπομένως δεν υπάρχει καμιά πάγια και διαρκής εξουσία κι ύποταγή». Αυτή ή αίχμη σχετικά με την ήγεσία εμφανίστηκε επίσης στίς εκθέσεις για τό Πείραμα του Πέκαμ, τό όποιο αναφέραμε σάν ένα παράδειγμα της θεωρίας της αϋθόρμητης οργάνωσης.

Μή ξεγελαστείτε απ' την έλκυστική ομοιότητα όλων αυτών. Η αναρχική αντίληψη της ήγεσίας είναι ολότελα επαναστατική στίς συνέπειές της, όπως μπορείτε να δείτε αν κοιτάξετε γύρω σας, γιατί βλέπετε παντού σέ δράση την αντίθετη αντίληψη, την αντίληψη της ιεραρχικής, εξουσιαστικής, προνομιούχας και μόνιμης ήγεσίας. Πολύ λίγες σύγχρονες μελέτες αναφέρονται στ' αποτελέσματα που έχουν πάνω στην οργάνωση της εργασίας αυτές οι δύο αντίθετες προσεγγίσεις. Δυό απ' αυτές, θ' αναφέρω αργότερα και μία άλλη, αφορούσαν τά γραφεία των αρχιτεκτόνων κι έγιναν πριν από 2 χρόνια για τή R.I.B.A με τίτλο Ο Αρχιτέκτονας και τό Γραφείο του. Η ομάδα που ετοίμασε αυτή την έκθεση ανακάλυψε δυό διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά με τή διαδικασία του σχεδίου, πράγμα που γέννησε διαφορετικούς τρόπους εργασίας και μεθόδους οργάνωσης. Τή μία την ονόμασαν συγκεντρωτική, επειδή χαρακτηριζόταν από εξουσιαστική μορφή έλέγχου και την άλλη την ονόμασαν διεσπαρμένη, επειδή προωθούσε εκείνο που ονόμασαν «μιά φιλική ατμόσφαιρα ελεύθερης ροής των ιδεών». Αυτό είναι ένα πολύ ζωντανό θέμα, ανάμεσα στους αρχιτέκτονες. Ο Κύριος Γ.Ν.Πάιλ, γενικός διευθυντής του κλάδου Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, του Υπουργείου Παιδείας (με την όποια ιδιότητα βοήθησε να priμοδοτηθεί ή πιο σημαντική και καταπληκτική επιτυχία της αρχιτεκτονικής, τό πρόγραμμα ανέγερσης σχολικών

μικρή συνεργασία ανάμεσά τους και σέ μία έλλειψη αυτοέλεγχου όταν απουσιάζει ο ήγέτης. Η φιλελεύθερη ομάδα φαινόταν καταβεβλημένη απ' τόν αριθμό και την πολυπλοκότητα των προβλημάτων της και δέν μπόρεσε νά κατορθώσει πολλά πράγματα. Η δημοκρατική ομάδα βοηθήθηκε απ' τόν ήγέτη της ν' ανακαλύψει δημιουργικά κανάλια γιά τίς προσπάθειές της κι έτσι απόφυγε τήν ανικανότητα στήν όποία φαινόταν νάναι καταδικασμένη ή φιλελεύθερη ομάδα. Ταυτόχρονα, έπειδή οι προσπάθειές της ήταν βασικά αυτοδιευθυνόμενες και είχαν μπορέσει νά παγιώσουν ένα βαθμό ομαδικής αλληλεγγύης, υπήρξαν επίσης πιό δημιουργικές, ειρηνικές κι αυτοπειθαρχημένες απ' ότι οι αντίστοιχες τής εξουσιαστικής ομάδας. Συγκρίνοντας τήν ίδια ομάδα κάτω από διαφορετική ενήλικη ήγεσία, παρατηρήθηκε ότι ή αντίδραση απέναντι σ' ένα συγκεκριμένο τρόπο ήγεσίας επηρεαζόταν επίσης απ' τήν προηγούμενη εμπειρία τής ομάδας σέ άλλες τεχνικές. Έτσι μία ομάδα ήταν αρκετά παθητική κάτω από ένα «εξουσιαστή» ήγέτη, αλλά μετά τό πέρασμα ενός ήγέτη πού χρησιμοποιούσε μία «δημοκρατική» τεχνική, ένας δεύτερος ήγέτης πού χρησιμοποιούσε εξουσιαστικές μεθόδους, αντιμετωπίστηκε μέ δυσαρέσκεια.

Τώρα, μέσα στά πλαίσια των σημερινών μας προκαταλήψεων, θά μπορούσαμε νά κάνουμε μία σειρά σχόλια σχετικά μ' αυτό τό πείραμα. Η φιλελεύθερη τεχνική υποτίθεται ότι είναι εκείνη πού πρέπει νάχει σά συνέπεια τό φαινόμενο τής αυθόρμητης τάξης. Πιθανόν δέν παραχωρήθηκε αρκετός χρόνος γιά τό πείραμα, ώστε απ' τό χάος νά γεννηθεί ή τάξη. Η «δημοκρατική» τεχνική δέν ήταν αληθινά δημοκρατική στό ότι ο ήγέτης δέν εκλέγηκε απ' τήν ομάδα ή μέσα απ' τά μέλη της. Ο ρόλος του φαίνεται πώς ήταν στήν πραγματικότητα ο έξυπνερτικός αλλά αυτοεξαλειφόμενος ρόλος του καλού δασκάλου. Φυσικά, όπως δείχνει ο Μονζάφερ Σέριφ στά σχόλιά του πάνω στά πειράματα των Λιούιν, Λίππιτ και Γουάϊτ, μία δοσμένη τεχνική μπορεί νά μήν έχει τήν ίδια σημασία όταν εξασκεΐται από έναν εξωτερικό ήγέτη κι από ένα ανεπίσημο ήγέτη πού αποτελεί επίσης ένα μέλος τής ομάδας.

Αλλά ο ρόλος του ήγέτη μās κάνει πραγματικά νά έρευνήσουμε σχετικά μέ τή φύση τής ήγεσίας και του πώς ταιριάζει μέσα σέ μία αναρχική θεωρία τής οργάνωσης. Οι αναρχικοί πιστεύουν στίς ομάδες δίχως ήγεσία. Τό αν αυτή ή φράση σās

είναι γνωστή, αυτό όφείλεται στό παράδοξο γεγονός ότι εκείνο πού είναι γνωστό σάν τεχνική τής ομάδας δίχως ήγεσία, υιοθετήθηκε στή διάρκεια του πολέμου απ' τόν Βρετανικό και τόν Αυστραλιανό στρατό, σά μέσο επιλογής ήγετών. Οι στρατιωτικοί ψυχίατροι έμαθαν ότι τά χαρακτηριστικά του ήγέτη ή του όπαδου δέν εμφανίζονται απομονωμένα. Είναι, όπως είπε ο συνταγματάρχης Γκίμπ, «σχετικά μέ μία ειδική κοινωνική κατάσταση – ή ήγετική ικανότητα ποικίλει από κατάσταση σέ κατάσταση κι από ομάδα σέ ομάδα». Η όπως τό διατύπωσε εδώ και πάνω από 100 χρόνια ο αναρχικός Μιχαήλ Μπακούιν, «Παίρνω και δίνω – αυτή είναι ή ανθρώπινη ζωή. Ο καθένας διευθύνει κι ο καθένας διευθύνεται μέ τή σειρά του. Έπομένως δέν υπάρχει καμιά πάγια και διαρκής εξουσία κι υποταγή». Αυτή ή αίχμη σχετικά μέ τήν ήγεσία εμφανίστηκε επίσης στίς εκθέσεις γιά τό Πείραμα του Πέκαμ, τό όποιο αναφέραμε σάν ένα παράδειγμα τής θεωρίας τής αυθόρμητης οργάνωσης.

Μή ξεγελαστείτε απ' τήν ελκυστική όμοιότητα όλων αυτών. Η αναρχική αντίληψη τής ήγεσίας είναι όλότελα επαναστατική στίς συνέπειές της, όπως μπορείτε νά δείτε αν κοιτάξετε γύρω σας, γιατί βλέπετε παντού σέ δράση τήν αντίθετη αντίληψη, τήν αντίληψη τής ιεραρχικής, εξουσιαστικής, προνομιούχας και μόνιμης ήγεσίας. Πολύ λίγες σύγχρονες μελέτες αναφέρονται στ' αποτελέσματα πού έχουν πάνω στήν οργάνωση τής εργασίας αυτές οι δύο αντίθετες προσεγγίσεις. Δυό απ' αυτές, θ' αναφέρω αργότερα και μία άλλη, αφορούσαν τά γραφεία των αρχιτεκτόνων κι έγιναν πριν από 2 χρόνια γιά τή R.I.B.A μέ τίτλο 'Ο Αρχιτέκτονας και τό Γραφείο του. Η ομάδα πού ετοίμασε αυτή τήν έκθεση ανακάλυψε δυό διαφορετικές προσεγγίσεις αναφορικά μέ τή διαδικασία του σχεδίου, πράγμα πού γέννησε διαφορετικούς τρόπους εργασίας και μεθόδους οργάνωσης. Τή μία τήν ονόμασαν *συγκεντρωτική*, έπειδή χαρακτηριζόταν από εξουσιαστική μορφή έλέγχου και τήν άλλη τήν ονόμασαν *διασπαρμένη*, έπειδή προωθοΰσε εκείνο πού ονόμασαν «μία φιλική ατμόσφαιρα ελεύθερης ροής των ιδεών». Αυτό είναι ένα πολύ ζωντανό θέμα, ανάμεσα στους αρχιτέκτονες. Ο Κύριος Γ.Ν.Πάιλ, γενικός διευθυντής του κλάδου Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, του Υπουργείου Παιδείας (μέ τήν όποία ιδιότητα βοήθησε νά priμοδοτηθεί ή πιό σημαντική και καταπληκτική επιτυχία τής αρχιτεκτονικής, τό πρόγραμμα άνέγερσης σχολικών

κτιρίων) προσδιορίζει, ανάμεσα στ' άλλα πράγματα πού απαιτεί από ένα μέλος της οικοδομικής ομάδας, ότι: «Πρέπει να πιστεύει σ' εκείνο πού ονομάζω μη ιεραρχική οργάνωση της εργασίας. 'Η δουλειά πρέπει να οργανωθεί με βάση όχι τό σύστημα τών στάρ, αλλά τό ρεπερτόριο. 'Ο ήγέτης της ομάδας μπορεί ν' είναι συχνά βαθμολογικά κατώτερος από ένα άλλο μέλος της ομάδας. Αυτό θά γίνει δεκτό μόνον αν γίνει κοινά αποδεκτό ότι ή προτεραιότητα ανήκει σ' εκείνον πού έχει τήν καλύτερη ιδέα κι όχι σ' εκείνον πού είναι βαθμολογικά ανώτερος». Κι ένας απ' τούς μεγαλύτερους αρχιτέκτονές μας, ο Ούώλτερ Γκρόπιους, υποστηρίζει εκείνο πού ονομάζει «τεχνική της συνεργασίας ανάμεσα στους ανθρώπους», πού θ' αποδέσμευε τά δημιουργικά ένστικτα του ατόμου αντί νά τά καταπνίγει. 'Η ουσία μιās τέτοιας τεχνικής», διακηρύσσει ο Γκρόπιους, «πρέπει νά τονίζει τήν ελευθερία της πρωτοβουλίας του ατόμου, αντί γιά τήν εξουσιαστική διεύθυνση από ένα αφεντικό... συγχρονίζοντας τις ατομικές προσπάθειες μ' ένα συνεχές δοῦναι καί λαβεῖν τών μελῶν της...».

Αυτό μᾶς οδηγεί φυσικά σ' έναν άλλο ακρογωνιαῖο λίθο της αναρχικής θεωρίας, τήν ιδέα του εργατικού ἐλέγχου στή βιομηχανία. Όταν αντιμετωπίζουμε τήν αντίρρηση γιά τήν ιδέα του εργατικού ἐλέγχου, μέ αἰτιολογία τήν πολυπλοκότητα καί τήν έκταση της σύγχρονης βιομηχανίας, προσφεύγουμε γιά μιᾶ ἀκόμα φορά στήν ὁμοσπονδιακή ἀρχή. Δέν ὑπάρχει τίποτα τό ἀσυνήθιστο σχετικά μέ τήν ιδέα ὅτι μεγάλοι ἀριθμοί αὐτόνομων βιομηχανικῶν μονάδων μποροῦν νά ὁμοσπονδοποιηθοῦν καί νά συντονίσουν τίς δραστηριότητές τους. 'Αν ταξιδεύεις κατά μήκος της Εὐρώπης προχωρεῖς πάνω στίς γραμμές μιᾶς ντουζίνας σιδηροδρομικῶν συστημάτων – καπιταλιστικῶν καί κομμουνιστικῶν – πού συντονίζονται μετά ἀπό μιᾶ ἐλεύθερη συμφωνία ανάμεσα στους διάφορους ὁργανισμούς, δίχως καμιᾶ κεντρική ἐξουσία. Μπορεῖς νά στείλεις ἕνα γράμμα σ' ὅποιοδήποτε μέρος του κόσμου, ἀλλά δέν ὑπάρχει καμιᾶ παγκόσμια ταχυδρομική ἐξουσία – οἱ αντιπρόσωποι τῶν διάφορων ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν ἔχουν ἀπλῶς ἕνα συνέδριο κάθε πέντε χρόνια περίπου.

Τώρα, αν ὅποιοσδήποτε ἀπό σᾶς εἶναι ἐξοικειωμένος μέ τή σκέψη της κυβερνητικής, θά βρεῖ σχετικές μ' αὐτά πού συζητᾶμε ἐδῶ, τίς ιδέες του Γκόρντον Πάσκ καί του Στάφορντ

Μπήαρ πάνω στά συστήματα αὐτο-ὁργάνωσης. 'Ο Μπήαρ, στό βιβλίο του *Ἡ Κυβερνητική κι ἡ Διοίκηση*, ἀναφέρει ὅτι τό γεγονός εἶναι «πῶς ὁλόκληρη ἡ ἀντίληψή μας γιά τόν ἐλεγχό εἶναι ἀφελής, πρωτόγονη καί καταδυναστευμένη ἀπό μιᾶ σχεδόν ἐκδικητική ιδέα της αἰτιότητας. 'Ο ἐλεγχός εἶναι γιά τούς περισσότερους ἀνθρώπους μιᾶ βάρβαρη διαδικασία ἐξαναγκασμοῦ». 'Επίσης λέει μιᾶ ἱστορία γιά τόν ἐπισκέπτη ἀπ' τόν 'Αρη, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τίς δραστηριότητες στά κατώτερα ἐπίπεδα κάποιας μεγάλης βιομηχανικῆς ἐγκατάστασης, τό μυαλό τῶν ἀπασχολούμενων εργατῶν καί τό ὁργανόγραμμα πού ἔχει σά σκοπό νά δείχνει πῶς ἐλέγχεται ἡ ἐπιχείρηση. Τελικά βγάζει τό συμπέρασμα ὅτι τά πλάσματα πού βρίσκονται στήν κορυφή της ἱεραρχίας πρέπει νάχουν κεφάλια μέ πολλές γυάρδες πλάτος.

Ζήτησα ἀπ' τόν νευρολόγο Γκρέϋ Ούώλτερ νά γράψει μιᾶ ἐκθεση ἀναφορικά μέ τή σημασία της κυβερνητικῆς γιά τούς ἀναρχικούς, πού θά δημοσιευόταν στήν 'Αναρχία. 'Εγραψε μιᾶ καλή ἐκθεση γιά τήν ἀνάπτυξη της κυβερνητικῆς, ἀλλά ξέχωρα ἀπ' τό συμπέρασμά του ὅτι τό κεντρικό νευρικό σύστημα ἀποτελοῦσε τό μοντέλο μιᾶς ἀναρχοσυνδικαλιστικῆς κοινότητας, δέν τόνισε τή σημασία της ιδέας τῶν συστημάτων αὐτο-ὁργάνωσης. Τό ἄρθρο του ὁμως (Στό Νο 25 του Anarchy) ἐνθάρρυνε ἕνα προγραμματιστή κομμιοῦτερ, τόν Τζῶν Μάκ 'Εβαν, νά γράψει γιά μᾶς ἕνα ἄρθρο πού ἔκανε ἀκριβῶς ἐκείνες τίς συσχετίσεις τίς ὁποῖες μᾶς ἔκαναν νά πιστέψουμε ὅτι ὑπῆρχαν τά κείμενα τῶν Πάσκ καί Μπήαρ (δημοσιεύτηκε στό Νο 31 του Anarchy). Τά συμπεράσματά του εἶναι σχετικά μέ τή θεώρηση του ἀναρχισμοῦ σά μιᾶ ὁργανωτική θεωρία. 'Επιδιώκει ν' ἀντιπαραθέσει δύο τρόπους λήψης ἀποφάσεων κι ἐλέγχου: «'Αρχικά ἔχουμε τό μοντέλο πού εἶναι διαδομένο ανάμεσα στους θεωρητικούς της διοίκησης στή βιομηχανία, μέ τό ἀντίστοιχό του τήν παραδοσιακή ἀντίληψη της κυβέρνησης της κοινωνίας σά σύνολο. Αὐτό εἶναι τό μοντέλο μιᾶς ἀκαμπτῆς ἱεραρχικῆς πυραμίδας, μέ γραμμές ἐπικοινωνίας κι ἐντολῶν, πού λειτουργοῦν ἀπ' τήν κορυφή ὡς τή βάση της πυραμίδας. Ὑπάρχει μιᾶ καθορισμένη λεπτομερῆς περιγραφή της εὐθύνης, ὅπου κάθε στοιχείο ἔχει ἕνα εἰδικό ρόλο κι σί διαδικασίες πού πρόκειται ν' ἀκολουθηθοῦν σ' ὅποιοδήποτε ἐπίπεδο, καθορίζονται μέσα σέ ἀρκετά στενά ὅρια καί μπορεῖ νά μεταβληθοῦν

μόνο μέ αποφάσεις στοιχείων πού κατέχουν μιά ανώτερη θέση στην ιεραρχία. 'Ο ρόλος της ομάδας πού βρίσκεται στην ψηλότερη βαθμίδα της ιεραρχίας, υποτίθεται μερικές φορές ότι μπορεί νά παραλληλιστεί μέ τόν «έγκέφαλο» τοῦ συστήματος.

Τό άλλο μοντέλο προέρχεται ἀπ' τήν κυβερνητική της ανάπτυξης συστημάτων αυτο-όργάνωσης. 'Εδῶ ἔχουμε ἕνα πολύ ποικιλόμορφο σύστημα, ικανό νά τά βγάλει πέρα μ' ἕνα πολύπλοκο, ἀπρόβλεπτο περιβάλλον. Τά χαρακτηριστικά του εἶναι ἡ μεταβαλλόμενη δομή, ἡ τροποποίησή του κάτω ἀπ' τή συνεχιζόμενη ἀνάδραση τοῦ περιβάλλοντός, ἡ ἐπίδειξη ὑπερβολικά ἰσχυροῦ ἐλέγχου κι ἡ ἀνάμιξη πολύπλοκων ἑνδο-εξασφαλισμένων δομῶν ἐλέγχου. Οἱ πληροφορίες κι ἡ λήψη τῶν αποφάσεων κατανέμονται σ' ὁλόκληρο τό σύστημα, πυκνότερα ἴσως σέ μερικούς τομεῖς ἀπ' ὅτι σέ ἄλλους.

Μήπως σκέφθηκε ὁποιοσδήποτε κοινωνικός διανοητής μιά κοινωνική ὁργάνωση, πραγματική ἢ δυνατή, πού νά μποροῦσε νά παραλληλιστεῖ μ' αὐτό τό μοντέλο; Πιστεύω πῶς ναί. Σύγκρινε τά λόγια τοῦ Κροπότκιν γιά κείνη τήν κοινωνία πού «ἐπιδιώκει τήν πιό ὁλοκληρωμένη ἀνάπτυξη τῆς ἐλεύθερης ἑνώσεως ἀπ' ὅλες της τίς πλευρές, σέ κάθε δυνατό βαθμό, γιά κάθε νοητό σκοπό: μιά συνεχῶς μεταβαλλόμενη ἑνωση πού φέρνει μέσα της τά στοιχεῖα τῆς ἴδιας της τῆς διάρκειας καί παίρνει τίς μορφές πού ἀντιστοιχοῦν κάθε στιγμή στίς πολύμορφες προσπάθειες ὅλων... Μιά κοινωνία στήν ὁποία εἶναι ἀποκρουστικές οἱ καθιερωμένες ἀπό προηγούμενα φόρμες, πού ἔχουν ἀποκρυσταλλωθεῖ ἀπ' τόν νόμο, μιά κοινωνία ἡ ὁποία ἀναζητᾷ τήν ἀρμονία μέσα σέ μιά συνεχῶς μεταβαλλόμενη καί πρόσκαιρη ἰσορροπία ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ἀπό ποικίλες δυνάμεις κι ἐπιδράσεις κάθε εἶδους, πού ἀκολουθοῦν τή δική τους πορεία...».

Ἀναφέραμε κάποτε ἕνα σχόλιο τοῦ Ρίτσαρντ Τίμους ὅτι τό ἐπόμενο μισό τοῦ αἰῶνα στή Βρετανία, οἱ κοινωνικές ιδέες μπορεῖ νά ναι ἐξίσου σημαντικές μέ τήν τεχνολογική ἀνανέωση. Πιστεύω ὅτι οἱ κοινωνικές ιδέες τοῦ ἀναρχισμοῦ: αὐτόνομες ὁμάδες, ἐργατικός ἔλεγχος, ἡ ὁμοσπονδιακή ἀρχή, ἀπαρτίζουν μιά συγκροτημένη θεωρία γιά τήν κοινωνική ὁργάνωση, πού ἀποτελεῖ μιά βάσιμη καί ρεαλιστική ἐναλλακτική λύση στήν ἐξουσιαστική, ἱεραρχική θεσμική φιλοσοφία τήν ὁποία βλέπουμε νά ἐφαρμόζεται ὁλόγυρά μας. Οἱ ἄνθρωποι θά ὑποχρεωθοῦν,

διακήρυξε ὁ Κροπότκιν, «ν' ἀνακαλύψουν νέες μορφές ὁργάνωσης γιά τίς κοινωνικές λειτουργίες πού ἐκπληρώνει τό κράτος διαμέσου τῆς γραφειοκρατίας» κι ὅτι «ὅσο δέ γίνεται αὐτό δέν πρόκειται νά γίνει τίποτα». Νομίζω ὅτι ἔχουμε ἀνακαλύψει τί πρέπει νά ναι αὐτές οἱ νέες μορφές ὁργάνωσης καί τώρα θά πρέπει νά δημιουργήσουμε τίς εὐκαιρίες γιά νά τίς ἐφαρμόσουμε στήν πράξη.

ΚΟΛΛΙΝ ΓΟΥΩΡΝΤ

ΟΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΣΑ ΜΟΡΦΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Αυτό πού χρειάζεται είναι μία επαναστατική επιτροπή μ' ένα όραμα της οργάνωσης μιᾶς νέας κοινωνίας. 'Αρχίζουμε νά βιώνουμε καί νά ἐκφράζουμε τεχνικές συλλογικῆς δουλειᾶς πού ὀδηγοῦν κατευθεῖαν σ' αὐτό τό ὄραμα. Συχνά ἀνακαλύψαμε ὅτι ἦταν δύσκολο νά ἐνώσουμε τίς ζωές μας μ' ένα τρόπο πού νά ἔχει κάποιο νόημα. Μερικοί ἀπό μᾶς αἰσθάνονταν ἀπό καιρό σέ καιρό τήν ἀναγκή σύντομων διακοπῶν μακριά ἀπ' τήν ὁμάδα. Μερικοί αἰσθάνονται ὅτι εἴμαστε μία θεραπευτική ὁμάδα σέ ὑπερβολικό βαθμό. Μερικοί αἰσθάνονται ὅτι τό «προϊόν» μας – συμπεριλαμβανόμενης κι αὐτῆς τῆς μπροσούρας – εἶναι ἐξαιρετικά σημαντικό. 'Αλλά πέρα ἀπ' τά προβλήματα καί τίς ἀμφιβολίες μας καμιά ἄλλη ὁργανωτική μορφή δέν εἶναι πρὸς τό παρόν νοητή γιά μᾶς.

Τό ὄραμά μας ἀναφέρεται σέ μία κοινωνία στήν ὁποία κάθε ἄτομο ἀποφασίζει ἄμεσα γιά κάθε θέμα πού τό ἐπηρεάζει

– τό νά «ἀποφασίζει ἄμεσα» σημαίνει ὅτι κάθε ἄτομο ἔχει τή δύναμη νά ἐφαρμόζει τίς ἀποφάσεις του κι ὅτι οἱ ὁργανώσεις τοῦ τόπου δουλειᾶς, τοῦ τόπου κατοικίας, οἱ ὁμάδες ἀναψυχῆς κλπ. διευκολύνουν αὐτή τή διαδικασία.

– τό σέ «κάθε θέμα» σημαίνει ἀκριβῶς αὐτό. Τά προσωπικά, τά προβλήματα τοῦ τόπου δουλειᾶς καί τῆς γειτονιάς θά ρυθμίζονται ἐκεῖ ὅπου συμβαίνουν. 'Αλλά ἐπίσης καί μεγαλύτερα προβλήματα, ὅπως ἡ διοίκηση τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐκπαίδευσης, τῶν ὑπηρεσιῶν κλπ. θά ἐλέγχονται ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους μ' ὁποιοδήποτε τρόπο συνεπάγονται αὐτές οἱ δραστηριότητες.

'Η προγραμματισμένη καί περιορισμένη μας ἐμπειρία μᾶς ἔχει διδάξει πῶς εἶναι δύσκολο νά ἀποφασίσουμε πάνω σέ σοβαρά θέματα, δίχως μία ὁμάδα «εἰδικῶν» πού προσφέρουν συμβουλές σέ μία ἐξουσία (τό ἀφεντικό, τόν πολιτικό, τόν στρατηγό) ἡ ὁποία παίρνει συνακόλουθα τίς ἀποφάσεις. 'Η ἱστορία ὅμως μᾶς ἔχει δείξει ὅτι ὑπάρχει κι ἕνας ἄλλος τρόπος. Τό ὅτι τά ἐργατικά συμβούλια μποροῦν νά διευθύνουν μ' ἐπιτυ-

χία ὅλες τίς σφαῖρες τῆς ζωῆς, ἔχει δειχθεῖ μέ πολύ θεαματικό τρόπο στήν Κροστάνδη τοῦ '21, στήν 'Ισπανία τοῦ '36 – 37 καί στήν Οὐγγαρία τοῦ '56. Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ δέν εἶναι ἀπαραίτητη.

Αὐτή ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὁποιοδήποτε θέμα δέν μπορεῖ νά ρυθμιστεῖ ἄμεσα ἀπ' τοὺς συγκεντρωμένους ἀνθρώπους, δέν χρειάζεται ν' ἀναφερθεῖ σέ μία ἀνώτερη ἐξουσία. 'Η ἀνώτερη κι ἡ μόνη ἐξουσία εἶναι οἱ συνελεύσεις. Καμιά ἄλλη ἐξουσία δέ χρειάζεται. Τά προβλήματα πού ἀπαιτοῦν συντονισμό κι ἐπικοινωνία ἀνάμεσα σέ συνελεύσεις, παραπέμπονται σέ ἀντιπροσωπευτικά σώματα πού συγκροτοῦνται ἀπό ἀντιπροσώπους τῶν συνελεύσεων τῆς βάσης. Οἱ ἀντιπρόσωποι εἶναι ἐξουσιοδοτημένοι γιά συγκεκριμένα πράγματα κι ὑπόκεινται σέ ἄμεση ἀνάκληση. Αὐτό σημαίνει ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι ἔχουν ρητές ὁδηγίες ἀπ' τίς συνελεύσεις πάνω σέ κάθε σημαντικό θέμα. 'Αν ἐνεργήσουν ἔξω ἀπ' τά ὅρια τῆς ἐξουσιοδότησής τους, θ' ἀνακληθοῦν πίσω καί κάθε ἐνέργεια πού θά ξεπερνάει τήν ἐξουσιοδότησή τους θ' ἀκυρωθεῖ. Σκεφθεῖτε πόσο εὐκολα θάταν ὅλα αὐτά μέ τίς μεθόδους ἄμεσης ἐπικοινωνίας πού εἶναι σήμερα διαθέσιμες.

Τό σύστημα τοῦ μονοπωλιακοῦ καπιταλισμοῦ, μέσα στό ὁποῖο ζοῦμε σήμερα, ἀπαιτεῖ νά πουλᾶμε τήν ἐργατική μας δύναμη γιά νά ἐπιβιώσουμε. 'Η ἐργατική μας δύναμη προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν τίς μηχανές, τή γῆ, τά ἐργαλεῖα (μέσα παραγωγῆς) τόν πλοῦτο πού τοὺς δίνει τόν ἐλεγχό τῆς χώρας μας καί τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ὑπόλοιπου κόσμου. Σ' αὐτό τόν ἀγῶνα δρόμου γιά τήν ἀποκόμιση κερδῶν, αὐτοί οἱ ἰδιοκτῆτες μᾶς ἐκμεταλλεύονται καί σπαταλοῦν τοὺς παγκόσμιους πόρους. 'Η κληρονομιά τους εἶναι ὁ ἀτέλειωτος πόλεμος καί τό οἰκολογικό ὀλοκάυτωμα. Καθορίζουν τήν πρόοδο σάν τήν παραγωγή ὀλοένα καί περισσότερων ἀχρηστων ἐμπορευμάτων κι εἶναι ἀναγκασμένοι νά διατηροῦν σταθερή, δαπανηρή προπαγάνδα γιά νά στηρίζουν τοὺς ἱμπεριαλιστικούς τοὺς σκοπούς καί νά ἐξασφαλίσουν τήν πώληση τῶν σκουπιδιῶν τους.

Σέ μερικές «σοσιαλιστικές» χώρες τό κράτος εἶναι ὁ ἰδιοκτήτης τῶν μέσων παραγωγῆς. Παρόλο πού μπορεῖ νά διαφέρει ἡ σχέση του μέ τή σπατάλη καί τά ἐμπορεύματα, ὁ κρατικός καπιταλισμός λειτουργεῖ μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ὅπως κι ὁ

μονοπωλιακός καπιταλισμός για να εκμεταλλεύεται τους εργάτες. Αν κι οι εργάτες παράγουν όλο τον πλούτο σ' αυτές τις χώρες, δεν ελέγχουν τα προϊόντα. Έξακολουθούν να είναι μισθωτοί σκλάβοι σε μία οικονομία χρηματικής ανταλλαγής, όπου πρέπει να προμηθευτούν τα αναγκαία για την επιβίωσή τους. Ο έλεγχος του παραγωγικού τους πλούτου βρίσκεται στα χέρια της κρατικογραφειοκρατικής τάξης (του κόμματος).

Θέλουμε να σταματήσουμε αυτή τη σπατάλη, καταστροφή κι εκμετάλλευση και να επανακαθορίσουμε την πρόοδο. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με την αναδιάρθρωση του οικονομικού συστήματος προς την κατεύθυνση ενός αποκεντρωτικού ελέγχου, πού θα εξασκεῖται αποκλειστικά απ' τα εργατικά συμβούλια και τα συμβούλια των άλλων εργαζομένων. Διαμέσου μιᾶς αποτελεσματικής χρήσης της γνώσης, των ικανοτήτων και των πόρων μας, μπορούμε να δουλέψουμε για τους εαυτούς μας και για τις κοινότητές μας. Οι εργαζόμενοι, απελευθερωμένοι απ' τις φαμπρικορισμένες και ψεύτικες ανάγκες, είναι ικανοί να καθορίσουν, να παράγουν και να μοιράσουν ὀρθολογιστικά τα προϊόντα της εργασίας τους.

Τά καθήκοντα των συμβουλίων είναι:

- να εξαφανίσουν κάθε εξουσία έξω απ' αυτά.
- να ὀδηγήσουν στην εγκαθίδρυση της ἄμεσης κι ἀπόλυτης δημοκρατίας.
- να ἐνοποιήσουν τή λήψη τῶν ἀποφάσεων καί τήν ἐφαρμογή αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων στή διεύθυνση τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καί τῶν ὑπηρεσιῶν.
- ὅταν εἶναι ἀπαραίτητο, νά ἐξουσιοδοτήσουν ἀντιπροσώπους μέ συγκεκριμένα καθήκοντα, οἱ ὁποῖοι θά μπορούν ν' ἀνακληθοῦν ἄμεσα.
- νά καταργήσουν ὅλες τίς ἱεραρχίες καί τήν ἐξουσία τῆς ἀνεξάρτητης, προστατευόμενης εἰδίκευσης. Καθώς ἡ γνώση ἀποτελεῖ δύναμη, ἡ συνεχῆς τῆς γενίκευση γιά χάρη τοῦ συμφέροντος καί τῆς κατανόησης ὅλων εἶναι ἀπαραίτητη.
- νά διευκολύνουν τή συνειδητή μεταμόρφωση ὅλων τῶν πτυχῶν τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.
- νά διευκολύνουν τήν παραγωγική συμμετοχή ὅλων τῶν ἀτόμων.
- νά πραγματοποιήσουν τή διεθνή συνεργασία καί τόν διεθνή συντονισμό.

- Νά ἐγκαθιδρύσουν μηχανισμούς αὐτοάμυνας. Στήν πάλη μέ τήν αὐταρχική ἐξουσία θ' ἀποκτηθεῖ ἡ πείρα γι' αὐτές τίς μεθόδους λαϊκῆς αὐτοδιεύθυνσης.

Μελετώντας προσεκτικά τήν ἱστορία τῆς ἐπαναστατικῆς πάλης, βλέπουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐξαπατηθεῖ σταθερά απ' τή χίμαιρα ὅτι τά κόμματα καί τά συνδικάτα εἶναι φίλοι τους. Κάθε φορά πού ἔχουμε παραιτηθεῖ ἀπό ἕνα μέρος τῆς δύναμῆς μας, αὐτές ἀκριβῶς οἱ ὁμάδες ἦταν ἐκεῖνες πού μᾶς πρόδωσαν.

Ξέρουμε ὅτι πρέπει νά ὑπάρχει ὀργάνωση γιά νά προετοιμάσει τό δρόμο, γιά νά ριζοσπαστικοποιήσει τήν αὐθόρμητη ἐξέγερση καί γιά νά ὑποστηρίξει τά συμβούλια ὅπου κι ἂν ἐμφανιστοῦν. Ἀλλά ξέρουμε ἐπίσης ὅτι ἡ ἱεραρχική μορφή τοῦ κόμματος εἶναι τό ἀντίθετο απ' ὅτι χρειάζεται. Στήν καλύτερη περίπτωση τά κόμματα ὑπῆρξαν ἀνυπόμονες μειοψηφίες πού διεύθυναν τήν «ἀπελευθέρωση» τῶν ἄλλων. Δέν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι ὁ Μάο, ὁ Κάστρο, ὁ Τίτο κι ἄλλοι εἶναι ὀχυρωμένοι μέσα στίς δομές τῶν κομμάτων τους. Εἶναι ριζωμένο μέσα στήν ἴδια ἀκριβῶς τή φύση τῆς ἱεραρχικῆς τους ἐξέλιξης. Μόλις ἐμφανιστεῖ μιᾶ ἐξουσία, ἐμφανίζεται καί μιᾶ πάλη γιά κείνη τήν ἐξουσία καθὼς καί μιᾶ τάση γιά νά κρατηθεῖ μέ κάθε θυσία. Τά κόμματα ἔχουν ὑπονομέψει ἢ ὠμά καταστρεῖ τήν ἐργατική δημοκρατία προκειμένου νά διατηρήσουν τόν ἔλεγχο.

Τά συνδικάτα λειτουργοῦν σήμερα γιά νά προσφέρουν στ' ἀφεντικά μιᾶ πειθαρχημένη ἐργατική δύναμη. Ἀποκομμένοι απ' τοὺς εργάτες, οἱ ἡγέτες τῶν συνδικάτων ἐργάζονται ἐνάντια στά συμφέροντά μας, γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία τους.

Ὅπως καί τά κόμματα, φοβοῦνται τά δημοκρατικά κινήματα καί τά ἀποδιοργανώνουν, ὅπου εἶναι δυνατό.

Ὅραματιζόμαστε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές θά ἐπηρεάσουν τή φορά τῆς ἐπαναστατικῆς ἀλλαγῆς μέσα στό αὐξανόμενο χάος αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Αὐτές οἱ ἐπιτροπές, μέ τή δική τους αὐτόνομη ἀγκιτάτσια καί δραστηριότητα καί μέ τήν ἀμοιβαία συνεργασία καί τό συντονισμό τους, θά παρουσιάσουν ἕνα ὀργανωτικό παράδειγμα γιά τοὺς ἄλλους.

Ἡ προσπάθεια μας εἶναι νά ἐνοποιήσουμε τή θεωρία καί τήν πρακτική μας. Σάν κεντρικό μέρος τῆς θεωρίας μας βλέπουμε ὅτι οἱ ἐπαναστατικές ἐπιτροπές, πού λειτουργοῦν σύμφωνα μέ συμβουλευτικά πρότυπα, θά διαλυθοῦν καθὼς τά συμ-

βούλια θ' αναλαμβάνουν την εξουσία.

Δέν μπορούμε νά συνυπάρχουμε σάν ἐλεύθεροι ἄντρες καί γυναῖκες παράγοντας γιά τή δική μας συντήρηση, εἴτε σέ μιᾶ ἐθνική ἢ στήν παγκόσμια οἰκονομία, ἐνῶ ὑπάρχουν ἄλλα συστήματα πού βασίζονται στήν ἐκμετάλλευση καί στήν ἀπογύμνωση τοῦ καθένα. Πιστεύουμε ὅτι τά συμβούλια, ὅπως τά ἔχουμε περιγράψει, δέν μποροῦν νά ὑπάρχουν μέ τήν πραγματική τους μορφή παράλληλα μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη μορφή ἐξουσίας. Τά συμβούλια κι ἡ ἄμεση δημοκρατία θ' ἀποτελοῦσαν μιᾶ ὑπερβολικά μεγάλη ἀπειλή. Τά ἱεραρχικά συστήματα (μ' ὁποιοδήποτε ὄνομα κι ἂν ἐμφανίζονται) θ' ἀγωνίζονταν νά μᾶς καταστρέψουν. Γιατί ἡ ὑπαρξη μιᾶς βιώσιμης ἐναλλακτικῆς λύσης ἀπόλυτης δημοκρατίας, ἐνθαρρύνει μέ τό παράδειγμά της τήν ἐπανάσταση.

Αὐτό δέ σημαίνει ὅτι τά συμβούλια πρέπει νά γίνουν ἀρπακτικά καί νά ἐπεκτείνουν τή μορφή τους μέ τή βία. Οὔτε χρειάζεται νά δώσουν τό κάλεσμα γιά τήν ἐπανάσταση, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἀφοῦ ἡ ἀτομική τους ἐπιτυχία βάζει σέ ἀμφισβήτηση κάθε πλευρά τῆς παλιᾶς κοινωνίας. Τά συμβούλια ὅμως ἔχουν πάντοτε συντριβεῖ ὅπου ἐμφανίστηκαν, σά λαϊκά, κινήματα σέ περιορισμένες μόνο περιοχές ἢ στά φυσικά πλαίσια τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν. Ἡ Παρισινή Κομμούνα, τά Ἰσπανικά, Οὐγγρικά καί τά πρόσφατα Χιλιανὰ συμβούλια καταστράφηκαν ὅλα γιατί οἱ ἐνέργειές τους δέν ἐπεκτάθηκαν καί δέ συντονίστηκαν σέ διεθνές ἐπίπεδο, ὅχι ἐπειδή δέν ἦταν ἀρκετά προετοιμασμένα γιά νά ὑπερασπιστοῦν τόν ἑαυτό τους. Τό ἴδιο εἶδος δυνάμεων ἐμφανίστηκε στή σημερινή Πορτογαλία. Τά συμβούλια κι ἡ ἄμεση δημοκρατία δέ θά ἐπιβιώσουν, ἂν δέ συνειδητοποιηθεῖ σέ διεθνή κλίμακα, ἀπ' τή μάζα τῶν ἀνθρώπων, ἡ μορφή καί ἡ διαδικασία τῆς ὑπαρξῆς τους.

Σέ διάστημα 60 χρόνων ἡ Ρωσία ἔχει μεταμορφωθεῖ ἀπό μιᾶ ἐπαναστατική κοινωνία σ' ἓνα σιδερόφρακτο ἐξουσιαστικό κράτος πού διευθύνεται ἀπ' τούς νέους κυριάρχους, τό κόμμα. Αὐτή ἡ ἐξέλιξη ἔχει ἐξασκήσει μιᾶ κατάφωρη ἐπίδραση πάνω στήν παγκόσμια ἐπανάσταση. Σάν ἓνα μεγάλο, σταθερό «κομμουνιστικό» κράτος, ἡ Ρωσία ἔχει ἐπηρεάσει ἢ ἐλέγξει κινήματα πού ἐπιδίωκαν τήν κοινωνική ἀλλαγὴ σχεδόν παντοῦ. Τί συνέβηκε;

Ἡ Ρωσία ἀποτελεῖ ἓνα παράδειγμα συμβουλίων (σοβιέτ) πού ἀναπτύχθηκαν ἀπό μιᾶ προϋπάρχουσα πολιτιστική βάση συνεργασίας. Τό mir ἢ κοινότητα τοῦ χωρίου ἦταν ἐκείνη ἡ βάση. Τό mir ὅχι μόνο ἐξασφάλιζε στόν καθένα ἓνα δίκαιο μερίδιο στήν κοινὴ γῆ, ἀλλ' ἀποτελοῦσε ἐπίσης μιᾶ ἔνωση γιά κοινὴ κουλτούρα, ἀμοιβαία ὑποστήριξη, προστασία ἀπ' τή βία καί παραπέρα ἀνάπτυξη τῆς γνώσης καί τῶν ἠθικῶν κωδίκων. Κάθε ἀλλαγὴ σέ νομικά, στρατιωτικά ἐκπαιδευτικά ἢ οἰκονομικά θέματα ἔπρεπε ν' ἀποφασιστεῖ ἀπ' τά συγκεντρωμένα μέλη. Τά πρῶτα σοβιέτ δημιουργήθηκαν ἀπὸ βιομηχανικούς ἐργάτες οἱ ὁποῖοι, ἐξαιτίας τῆς ἀγροτικῆς τους ἀνατροφῆς ἢ δεσμῶν, γνώριζαν ὅτι ἡ αὐτοδιεύθυνση θά βοηθοῦσε στήν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τους. Στήν ἀπέραντη ἀγροτικὴ Ρωσία οἱ κοινότητες τῶν χωριῶν ἀνθίσαν μετὰ τήν κατάργηση τῆς δουλοπαροικίας στά 1861 κι ἰδιαίτερα μετὰ τήν ἐξέγερση τοῦ 1905.

Τά σοβιέτ τοῦ 1905 συνετρίβηκαν ἀπ' τόν Τσάρο ἐπειδὴ ἦταν πολὺ μικρά κι ἀπροετοίμαστα γιά νά καταλάβουν καί νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία. Κάθε ἐργατικὴ ὀργάνωση ἀπαγορευόταν τότε ἀπ' τὸ νόμο. Στά 1917 τά ἰσχυρότερα σοβιέτ ἐξαπατήθηκαν παραδίνοντας τήν ἐξουσία τους σέ μιᾶ νέα μορφή ἐθνικισμοῦ: «τόν σοσιαλισμό σέ μιᾶ μόνο χώρα». Ἐνῶ οἱ Σοσιαλεπαναστάτες κι οἱ ἀναρχικοὶ συνέχιζαν νά ἀγωνίζονται γιά τήν κοινωνικὴ ἐπανάσταση (τήν αὐτοδιεύθυνση στήν καθημερινή ζωὴ) στήν ἐπαρχία καί στά ἐργοστάσια, οἱ Μπολσεβίκοι (ὁ πρόδρομος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος) ὀργανώθηκαν γιά νά καταλάβουν τήν ἐξουσία γιά λογαριασμό τους. Τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1917, οἱ Μπολσεβίκοι κατέλαβαν τόν κρατικὸ μηχανισμό μ' ἓνα παλατιανὸ πραξικόπημα.

Ἐνα ἀπ' τά κύρια ζητήματα τοῦ 1917 ἦταν ὁ Αἰπὸς πόλεμος. Ὁ Ρώσικος λαὸς ἦταν ἐξαντλημένος ἀπ' τόν πόλεμο. Ἀρχικά ὁ Γερμανικὸς στρατός, πού δροῦσε κατὰ μῆκος τῶν Ρώσικων συνόρων, παρέμεινε παθητικός, ἀλλὰ τὸ Φλεβάρη τοῦ 1918 ἄρχισε μιᾶ ἐπίθεση ἐνάντια στήν ἐπαναστατικὴ Ρωσία. Οἱ Μπολσεβίκοι ἐξέτασαν δύο πορεῖες δράσης. Ἡ πρώτη ἦταν νά ἐγκαταλείψουν τὸ μέτωπο, νά παρασύρουν στὸ ἐσωτερικὸ τόν Γερμανικὸ στρατὸ καί νά τόν νικήσουν διαμέσου τοῦ ἀνταρτοπολέμου. Ἐπιπλέον, τὸ νά κάνουν αὐτὸ πιθανόν νά προέκτεινε

τήν επανάσταση στη Γερμανία. Ἡ δεύτερη πρόταση ἦταν νά κάνουν διαπραγματεύσεις εἰρήνης μέ τήν Γερμανική στρατιωτική ἡγεσία μέ κάθε θυσία, γιά νά σταθεροποιήσουν τήν κατάσταση καί νά υπερασπίσουν τά σύνορα.

Μεθυσμένος ἀπ' τήν κατάκτηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὁ Λένιν πρόδωσε τό προλεταριάτο κάνοντας εἰρήνη μέ τή συμφωνία τοῦ Μπρέστ Λιτόβσκ. Οἱ Μπολσεβίκοι ἀντάλλαξαν τίς παλιές ἱμπεριαλιστικές κατακτήσεις τῆς Ρωσίας στήν Ἀνατολική Εὐρώπη, ἀφήνοντας στούς Γερμανούς τά Βαλκάνια, γιά νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία τους. Οἱ λαοί τῆς Πολωνίας, τῆς Λεττονίας, τῆς Ἑσθονίας καί τῆς Λιθουανίας κι ἄλλων χωρῶν τῆς Α. Εὐρώπης ἀφέθηκαν ν' ἀγωνίζονται γιά τή δική τους ἀπελευθέρωση σέ ἐθνικό ἐπίπεδο, μέ τά κομμουνιστικά τους κόμματα ὁλότελα δυσφημισμένα. Αὐτά τά κομμουνιστικά κόμματα ἀναπτύχθηκαν σάν ἀπάντηση στόν ἱμπεριαλισμό τῆς Τσαρικής Ρωσίας κι οἰκοδομήθηκαν πάνω στό ὄραμα τοῦ διεθνούς κομμουνισμοῦ. Ἀντίθετα οἱ Μπολσεβίκοι τοὺς ξεπούλησαν στούς Γερμανούς γιά νά υπερασπίσουν μιά σοσιαλιστική πατρίδα μέ τόν ἴδιο τρόπο πού οἱ ἱμπεριαλιστικές δυνάμεις καθορίζουν πάντοτε τά πεπρωμένα ἄλλων λαῶν. Μ' αὐτό τόν τρόπο οἱ ἄρχουσες τάξεις τῆς Εὐρώπης θεώρησαν αὐτό τό νέο κομμουνιστικό κίνημα σάν τίποτα παραπάνω ἀπό μιά ἀκόμα ἐθνική ἐλίτ.

Τό Μπολσεβίκικο Κόμμα προχώρησε τότε γιά νά ἐδραιώσει τήν ἐξουσία του καί τόν ἔλεγχο πάνω στή διεύθυνση τῆς κοινωνίας. Ἐδραιωμένο σάν νέα κυβέρνηση, πολέμησε τοὺς ἀντιδραστικούς καί τοὺς ἀντικυβερνητικούς ἐπαναστάτες. Τά βιομηχανικά καί ἀγροτικά σοβιέτ καταλήφθηκαν διοικητικά ἢ, ὅταν ἦταν ἀπαραίτητο, συντρίφτηκαν στρατιωτικά. Εὐρείας ἐκτασης πόλεμοι ἐξαπολύθηκαν ἀπ' τό νέο κράτος ἐνάντια στά λαϊκά δημοκρατικά κινήματα τῆς Οὐκρανίας, στά 1918-21 καί τῆς Κροστάνδης, στά 1921.

Σήμερα οἱ Ε.Π.Α. κι ἡ Ρωσία ἀντανაკλοῦν καί μιμοῦνται ἡ μιά τήν ἄλλη στό παγκόσμιο παιχνίδι τοῦ θανάτου. Ἐξακολουθοῦν νάναί ἀναμιγμένες στίς ἴδιες μάχες ἐνάντια στά κινήματα τῶν καταπιεσμένων. Μερικές σύγχρονες μορφές τῆς τακτικῆς τους εἶναι: ὁ πατριωτισμός, ἡ μισθωτή ἐργασία, οἱ ὑφέσεις, ὁ πληθωρισμός, οἱ «περιορισμένης ἐκτασης» πόλεμοι, τά διεθνή μονοπώλια καί τά ναρκωτικά. Ὁλόκληρο τό σύστημα τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, τῶν σχολείων, τῆς ἱατρικῆς φροντίδας καί

τῆς περίθαλψης γιά ὅσους ἔχουν ἀνάγκη, χρησιμοποιεῖται ἐνάντια στό λαό.

Στίς Ε.Π.Α., ἡ κουλτούρα μας καταστρέφεται ἀπ' τίς ἐξελίξεις τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ. Ὁ καπιταλισμός δηλητηριάζει κάθε πολύτιμη κοινωνική σχέση. Μαθαίνουμε νά εὐχόμαστε νά συνεχιστεῖ ἡ κοινὴ ἀδυναμία. Κάθε ὠφέλεια σημαίνει τή ζημιά κάποιου. Τά μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας διαφημίζουν καταναλωτικά ἀγαθά, προσπαθώντας νά βοηθήσουν στήν ἱκανοποίηση τῆς δίψας μας. Ἀνάμεσα σέ κάθε ἐπιθυμία καί στίς ἱκανοποιήσεις τῆς παρεμβάλλεται κάτι πού ἀγοράζεται. Γιά τήν πείνα ὑπάρχει ἡ τροφή Α, γιά νά ζεσταθεῖ ὁ ἄντρας σας δώστε του ἓνα φλυτζάνι καφέ Χ, γιά τήν ὀμορφιά χιλιάδες καλλυντικά. Στήν πραγματικότητα, ἡ Κόκα Κόλα πάει μέ ὅλα γιατί «αὐτή εἶναι πραγματική, ἡ Κόκα ὑπάρχει!». Ὅλα αὐτά διαβρώνουν τήν ἀλληλεγγύη μας, γιά νά μὴν ἀναφέρω τά στομάχια μας. Εἴμαστε ἀποφασισμένοι νά ὑπονομέψουμε ὅλα αὐτά.

Πρέπει νά θυμόμαστε ὅτι ἡ ἄρχουσα τάξη κι οἱ κάθε λογῆς ἄρχηγοί εἶναι ἐκεῖνοι πού φοβοῦνται τήν επανάσταση, τό «χάος», ὅχι οἱ ἄνθρωποι. Κάθε μέρα πηγαίνουμε στή δουλειά καί δημιουργοῦμε τόν πλοῦτο πού μοιράζονται ὅλοι (ἂν καί ἄνισα). Δέν ἀρπάζουμε ὅτι κατασκευάζουμε καί τό πᾶμε σπίτι μας. Δέν καταλαμβάνουμε τήν κοινωνία καί τήν καταστρέφουμε γιά τό κέφι μας. Ὅχι! Οὔτε ἀκόμα ἐξεγειρόμαστε καί παίρνουμε στήν κατοχή μας ὅλα ὅσα ἔχουμε δημιουργήσει γιά νά τά χρησιμοποιήσουμε γιά λογαριασμό μας. Δίχως τοὺς κυριάρχους καί τοὺς ἡγέτες θά συνεχίζαμε ἀκόμα τά καθημερινά μας καθήκοντα, παίροντας ἀποφάσεις μόνον τῇ στιγμῇ πού ἡ λύση θάταν ἀναγκαία.

Χρειάζεται νά διεξάγουμε τήν επανάσταση γιά λογαριασμό μας, δίχως νά περιμένουμε νά γίνουμε ἐλεύθεροι καί δυνατοί «μετά τήν επανάσταση». Ἄν ὁ καθένας ἀπό μᾶς δέν ἀναπτύξει τή δική του δύναμη, δέν μπορούμε νά νικήσουμε. Πρέπει νά δουλέψουμε μέσα σ' ἓνα κλίμα πού μᾶς προκαλεῖ νά μεταβληθοῦμε στοὺς ἀνθρώπους πού χρειάζεται νά γίνουμε. Μέσα στόν καθένα μας βρίσκεται τό κτήνος τῆς ἀνταγωνιστικῆς Ἀμερικῆς πού ποθεῖ μιά ἐξουσία. Διαφθείρει κι ἐκφυλίζει τίς διαφορές μας (ἡλικία, φύλο, φυλὴ καί κουλτούρα) προκαλώντας ἐχθρικές διαιρέσεις ἐκεῖ ὅπου θά ὑπῆρχε ἐμπλουτισμός μέσα στή διαφοροποίηση. Γιά νά μὴ μιμηθοῦμε τήν κυρίαρχη κουλ-

τούρα στίς σχέσεις ανάμεσά μας κι ανάμεσα στήν ομάδα μας καί σ' άλλες, θά πρέπει νά δουλέψουμε γιά ν' αλλάξουμε όλες τίς πλευρές τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Γιά τήν ὥρα, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀρπάζονται ἀπό φόρμες γιά μελέτη, προπαγάνδα, δράση, ὀργάνωση, ἢ προσωπική ἀλλαγῇ, μπορεῖ νά πηδήσουν σέ φόρμες στίς ὁποῖες γίνονται κυρίαρχοι ἢ χειραγωγούμενοι ἢ ἀκόμα κι ἀόρατοι. Ἔχουμε διαλέξει μιά φόρμα στήν ὁποία ἐνσωματώνουμε τήν ἐμπειρία μας, στήν ὁποία ἀπαιτοῦμε ἀπ' τόν ἑαυτό μας κι ἀπ' τόν καθένα μας νά γίνει δυνατός κι ἐπιδέξιος κι ἱκανός ν' αλλάξει. Ἡ θεραπεία δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στούς θεραπευτές. Ἡ οἰκογένεια δέν πρέπει ν' ἀφεθεῖ στόν μπαμπά καί τή μαμά, ἡ κοινότητα στούς ὀργανωτές τῆς κοινότητος, ἡ σεξουαλικότητα στούς ἐραστές, ἡ ἐπανάσταση στά στελέχη τοῦ κόμματος.

Δέν πρέπει νά περιορίζουμε ὅτι μπορούμε νά κάνουμε μαζί. Ἡ ομάδα ἀποτελεῖ μιά πρόκληση στή διαδικασία τῆς κοινῆς ὕφανσης τῶν σκέψεων μας, βιώνοντας τή δύναμη τῆς ἐγκατάλειψης τῆς ἀδυναμίας μας, ἀντλώντας δύναμη ἀπ' τόν καθένα μας κι ἐπιτρέποντάς μας νά αἰσθανθοῦμε εὐχαρίστηση καθώς κινούμαστε. Ἐνσωματώνουμε τή διαδικασία τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀνάμεσά μας. Ἀλλάζουμε πιό γρήγορα ἀπ' ὅτι θά μπορούσαμε μόνοι μας ἢ μ' ἓνα ἐραστή/ἐρωμένη, ἢ σέ μιά ομάδα στήν ὁποία εἴμαστε ἀνώνυμοι.

Ἔχουμε ἐπίγνωση τοῦ φόβου μας νά πετύχουμε κι εἴμαστε προσεκτικοί ὥστε νά μήν ἐνισχύουμε τούς μηχανισμούς τῆς προσωπικότητος πού κρύβουν τό φόβο μας γιά τήν ἀλλαγῇ. Ἀφοῦ οἱ φόβοι μας ὑπάρχουν τούς ἐνθαρρύνουμε νά ξεπροβάλλουν κι ἔτσι συγκεντρώνουμε τήν προσοχή μας καί σ' αὐτούς. Κινούμαστε συνειδητά πρὸς τήν ἔκταση τῆς ἀνάπτυξης νά δοῦμε τούς ἑαυτούς μας σάν ἡθοποιοὺς μέσα στήν ἱστορία, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τή δύναμη ν' αλλάξουν τό σενάριο.

Γιά νά γίνουμε ὁ λαός χρειάζεται νά εἴμαστε, βλέπουμε στόν ἑαυτό μας μερικά προτερήματα πού πρέπει νά ἐνθαρρυνθοῦν. Χρειάζεται νά ἔχουμε φαντασία, δημιουργικότητα, ἐτοιμοί νά μάθουμε, ἐτοιμοί νά διδάξουμε. Ἐτοιμοί νά δουλέψουμε, ἐτοιμοί ν' αλλάξουμε, ἐτοιμοί νά προσαρμοστοῦμε σέ κάτι ἄγνωστο ὅπως ἐπίσης καί σέ κάτι γνωστό. Ἐτοιμοί νά πεθάνουμε στίς περισσότερες στιγμές τῆς ζωῆς μας. Ἐτοιμοί νά ζήσουμε. Ἐτοιμοί νά δράσουμε. Ἄλλοτε ὑγιεῖς ἄλλοτε παράφρονες. Αἴσθηση

χαρᾶς. Αἴσθηση ὀργῆς. Συνείδηση τοῦ καταπιεσθῆ καί τοῦ καταπιεζόμενου μέσα στόν ἑαυτό μας καί στούς ἄλλους. Ἀνικανότητα ν' ἀφήνουμε τά προσωπικά θέματα νά ξεφεύγουν. Αἴσθηση δικαιοσύνης, σεβασμός γιά τή ζωή καί τό θάνατο. Εὐμετάβλητοι στόν καθορισμό ἑνός ἐπαναστάτη.

Στή ζωή μας συμμετέχουμε ὅλοι σ' ἄλλη δουλειά καί χρησιμοποιοῦμε τήν ομάδα γιά ὑποστήριξη, ἀνάλυση καί προσανατολισμό τῶν ἄλλων μας δραστηριοτήτων. Ἐνεργοῦμε μαζί ὅταν τή βρίσκουμε ὅλοι μ' ἓνα σχέδιο κι ὁ καθένας μπορεῖ νά προσφέρει κάτι ἰδιαίτερο.

Ἔχουμε τόσο φυσικούς ὅσο κι αὐτο-ἐπιβεβλημένους περιορισμούς. Δέν εἴμαστε ἀγρότες, δέ ζοῦμε σ' ἓνα γκέττο τοῦ Τρίτου Κόσμου, ὅλοι μας εἴμαστε λευκοί, ὅλοι προέρχονται ἀπό ἐθνικές μειονότητες, δέν εἴμαστε παιδιά ἢ γέροι, μερικοί δέν ἔχουν πάει γυμνάσιο, ὅλοι εἴμαστε ἐργάτες. Εἴμαστε 3 γυναῖκες καί 3 ἄντρες. Ἐπειδὴ ἄλλοτε εἴμαστε οἱ καταπιεστές κι ἄλλοτε οἱ καταπιεζόμενοι πρέπει νάχουμε συνείδηση τῶν περιορισμῶν τῆς ἐμπειρίας μας. Μ' αὐτό τόν τρόπο μπορούμε ν' ἀναγνωρίσουμε πότε προστατεύουμε τά προνόμιά μας ἢ δεχόμαστε τήν κατάστασή μας σά θύματα.

Καθὼς ἀπογυμνώνουμε τίς ψεύτικες ἀνάγκες καί τά βραβεῖα τῆς ἀνταγωνιστικῆς Ἀμερικῆς, βλέπουμε ὅτι πρέπει νά ἐμπλακοῦμε σέ μιά ἐπαναστατική διαδικασία προκειμένου νά καθορίσουμε καί νά ἱκανοποιήσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες. Ἀλλά γνωρίζουμε καλά ὅτι, ἐξαιτίας τῶν περιορισμῶν μας, δέν μπορούμε νά γενικεύσουμε τίς πραγματικές μας ἀνάγκες ταυτίζοντάς τες μέ τίς ἀντίστοιχες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Δέν ψάχνουμε γιά τό χαμηλότερο κοινό πολιτικό παρονομαστή, γιά νά βροῦμε τήν ἐνότητα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους. Εἶναι ἀπαραίτητο νά μελετήσουμε καί νά σεβαστοῦμε τίς ἀνάγκες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως διαρθρώνονται ἀπ' τούς ἴδιους καί νά συνεργαστοῦμε μαζί τους σ' ἓνα κοινό ἀγῶνα, ὅπου εἶναι δυνατό. Γιά μᾶς, αὕτη εἶναι μιά πρακτική κι ὄχι φιλοσοφική βάση ἐνότητος καί χρειαζόμαστε τήν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς πρακτικῆς προκειμένου νά ἐπεκτείνουμε τή δική μας ἐμπειρία καί νά πλατύνουμε τήν ἐπαναστατική δραστηριότητα.

Ἀφοῦ δέ θεωροῦμε τόν ἑαυτό μας οὔτε σάν ἓνα κόμμα πρωτοπορίας οὔτε σά μιά ὀργανωτική ἐπιτροπὴ γιά ἓνα μαζικό κόμμα, δέν εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐπιβάλλουμε τίς συγκεκρι-

μένες μας ιδέες, για τό τί χρειάζεται, πάνω σέ άλλους ανθρώπους. Αὐτός εἶναι ἓνας αὐτο-ἐπιβεβλημένος «περιορισμός». Βασικά, θά προτιμούσαμε ὅλοι νᾶμαστε πασιφιστές. Θά ξεδιαλύναμε μᾶλλον τίς διαφορές καί τίς ἀντιθέσεις μας μέ κατανόηση, ἀγάπη κι ἐξυπνάδα. Θά ἐπιχειρήσουμε αὐτές τίς λύσεις πρῶτα, ὅπου εἶναι δυνατό. Μέσα ὅμως, στήν παραφροσύνη πού βασιλεύει, ἀναγνωρίζουμε τή χρησιμότητα τῆς προετοιμασίας. Ὁ κόσμος εἶναι ὑπερβολικά ἐπικίνδυνος γιά ν' ἀγνοοῦμε τούς τρόπους μέ τούς ὁποίους μπορούμε νά ὑπερασπίσουμε τόν ἑαυτό μας, ἔτσι ὥστε νά μπορούμε νά συνεχίσουμε τό ἐπαναστατικό μας ἔργο. Τό νᾶσαι ἐξοικειωμένος μ' ἓνα ὄπλο καί τίς χρήσεις του δέ σημαίνει ὅτι πρέπει νά χρησιμοποιήσεις ἐκεῖνο τό ὄπλο, ἀλλά ὅτι ἂν χρειαστεῖ νά τό χρησιμοποιήσεις μπορείς νά τό χρησιμοποιήσεις καλά.

Ὅσο περισσότερο πετυχαίνουμε στό ἔργο μας, τόσο πιά ἐπικίνδυνη θά γίνεται ἡ θέση μας. Ἀφοῦ ζοῦμε σέ μιά κοινωνία πού ἐκπαιδεύει τούς ἀνθρώπους νά βασανίζουν ὁ ἓνας τόν ἄλλο κι ἀφοῦ ἄρνιόμαστε νᾶμαστε θύματα, θά ὑπερασπίσουμε πρόθυμα τόν ἑαυτό μας. Δέ μιλάμε γιά τή δημιουργία ἑνός στρατοῦ πού θ' ἀνταγωνιστεῖ τήν κυβέρνηση τῶν Ε.Π.Α. Μιλάμε γιά μιά αὐθόρμητη ἐξέγερση τῆς μεγάλης πλειονότητας τῶν ἀνθρώπων καί γιά τήν ἀναγκαιότητα ὑπεράσπισης τῆς κοινωνικῆς μας ἐπανάστασης.

Ἡ ἀκραία εἰλικρίνεια τῶν ἀγροτῶν τοῦ Λέξινγκτον στόν ἐπαναστατικό πόλεμο τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ 1776, γίνεται μιά πηγὴ ἐμπνευσης κι ἓνα παράδειγμα εἶναι τό σημεῖο ὅπου ἡ παθητικὴ ἀντίσταση (πολιτικὴ ἀνυπακοή) συγχωνεύεται μέ τήν αὐτοάμυνα. Οἱ ἀγρότες στέκονταν καί δέν ἄφηναν τούς Ἀγγλους νά περάσουν· μόλις πυροβολήθηκαν, ἀνταπόδωσαν τά πυρά.

Δέν ἐξαρτιόμαστε ἀπ' τόν πόλεμο γιά νά πετύχουμε τήν ἀπελευθέρωσή μας, γιατί ὁ ἀγώνας μας δέν μπορεί νά κερδηθεῖ μόνο μέ τή δύναμη τῶν ὄπλων. Οἱ στρατιές τῆς καταπίεσης εἶναι πάντοτε καλύτερα ὀπλισμένες κι ἐφοδιασμένες. Ὁχι, ὁ λαός πρέπει νά ἐξοπλιστεῖ μέ ἀγάπη καθώς καί μ' ἐμπιστοσύνη καί τά ὄπλα μας ν' ἀποτελοῦν μόνο μιά ἔκφραση τοῦ ὀργανικοῦ μας πνεύματος καί τῆς ἀλληλεγγύης μας. Ὅταν πέφτει κάποιος, ἓνας ἄλλος πρέπει νά πάρει τή θέση του κι ἡ ὀργή γιά κάθε θάνατο ἀνανεώνει τό λόγο γιά τόν ὁποῖο διεξάγεται ὁ ἀγώνας.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι τά Ἀμερικάνικα ριζοσπαστικά κινήματα ὑπῆρξαν ὑπερβολικά πασιφιστικά. Ὅποιαδήποτε ἐξαίρεση αὐτοῦ ἦταν μιά κατάσταση στήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι ἀναγκάστηκαν ν' ἀμυνθοῦν γιά νά ἐπιζήσουν. Οἱ πράξεις τους παρέμειναν ἀπομονωμένες καί σπάνια στέφθηκαν μέ ἐπιτυχία.

Ἐγκλήματα καταστολῆς ἐνάντια στό λαό ἔχουν ὠφελήσει ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία. Πόσες χιλιάδες πού διαμαρτυρήθηκαν ἐνάντια στήν ἀδικία, δέ φυλακίστηκαν, δολοφονήθηκαν, τραυματίστηκαν μετά τήν ἐξέγερση τοῦ Whiskey; Τά ἀτομικά ἀντίποινα (βομβισμοί, δολοφονίες, σαμποτάζ), ὑπῆρξαν προσπάθειες ἀπόδοσης προσωπικῆς εὐθύνης σ' ἐκείνους πού βρίσκονται στήν ἐξουσία, γιά τίς πράξεις τους.

Ὅμως, μέ τή σημερινή γνώση πού ἔχουμε γιά τίς διαβρώσεις ἀπ' τή C.I.A., ἀναγνωρίζουμε ὅτι γίνεται δύσκολο νά καθορίσουμε ἀπό ποιά κατεύθυνση προέρχονται σήμερα τέτοιες πράξεις. Αὐτὴ εἶναι μιά ἐποχὴ στήν ὁποία ἐκεῖνο πού θεωροῦσαμε κάποτε σάν παρανοϊκό, φαίνεται ὀλοένα καί περισσότερο σά μιά ἀκριβὴς κι ἀπαραίτητη διαίσθηση. Νά γιατί νοιώθουμε πῶς πρέπει νά σταθοῦμε μακριά ἀπ' τίς ὀργανωμένες παράνομες ὁμάδες, γιατί ἡ ἀπομονωμένη τους φύση τίς ἀπομακρύνει ἀπ' τήν κοινότητά μας τῆς ἐμπιστοσύνης. Ἐπομένως, μπορούμε νά παραμείνουμε ἐξασκώντας τους μόνον ἐποικοδομητικὴ κριτικὴ. Ἐπίσης παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἀνοιχτές ὁμάδες πού πρότειναν συνεργατικὴ ἀλλαγὴ κι ἦταν βασικά κατὰ τῆς βίας, ἰδιαίτερα ἡ I.W.W., συνετρίβηκαν βίαια. Θά πρέπει νά βρεθεῖ μιά μεσαία λύση ἀνάμεσα στίς δυό.

Γιά μᾶς, ἡ καλὴ ὑγεία κι ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν αὐτοάμυνα. Ἐχουμε ἐμπειρία ἀπ' τίς ἀκόλουθες τεχνικές αὐτοάμυνας: πειθώ, αἰκίντο, τζοῦντο, μικρά ὄπλα, πρῶτες βοήθειες, πάλι στοὺς δρόμους καί διαφυγὴ. Αὐτές ἔχουν ὅλες ἐφαρμοστεῖ ἀτομικά. Γιά τό μέλλον, ἡ δουλειά μας θά συμπεριλάβει τήν ἀνάπτυξη συλλογικῶν τεχνικῶν αὐτοάμυνας.

Ἐχουμε ὑποστηρίξει καί θά ὑποστηρίξουμε καί θά ἐγκαινιάσουμε σχέδια πού ἀντικατοπτρίζουν τήν ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων ν' ἀφαιρέσουν τόν ἔλεγχο τῆς ζωῆς τους ἀπ' τά χέρια ἄλλων καί νά γεφυρώσουν τό κενό ἀνάμεσα στίς προσωπικὲς καί στίς πολιτικὲς πλευρές τῆς ζωῆς. Σχέδια ὅπως οἱ ἀπεργίες στά ἐνοίκια, οἱ καταλήψεις κτιρίων, οἱ στεγαστικὲς καί θερα-

πευτικές κολλεκτίβες, οί συνεταιρισμοί τροφίμων, οί ἄγριες ἀπεργίες κι οί καταλήψεις τοῦ τόπου δουλειᾶς, ἐξάπτουν τήν φαντασία μας καί προαγγέλουν τίς καταστάσεις πού θ' ἀκολουθήσουν. Σ' αὐτές τίς καταστάσεις οί ἄνθρωποι παίρνουν τόν ἄμεσο ἔλεγχο πάνω στίς διάφορες πλευρές τῆς ζωῆς τους, δίχως μεσάζοντες (κυβερνητικούς ἀξιωματούχους ἢ ὁποιουσδήποτε ἄλλους γραφειοκρατικούς ἡγέτες). Αὐτό τό πνεῦμα εἶναι μεταδοτικό καί προσφέρει ἔμπνευση γιά πλατύτερους ἀγῶνες. Χρησιμοποιώντας τή διαδικασία τῆς ἄμεσης δημοκρατίας περνᾶμε μέσα ἀπ' τά εἶδη τῶν προσωπικῶν μαχῶν, ἀλλαγῶν κι ἐμπειρίας, πού ὅλοι μας εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά περάσουμε, στή διαδικασία τῆς ἐπανάστασης. Σ' αὐτά καί σέ ἄλλα σχέδια ἔχουμε παρατηρήσει ὅτι τά προβλήματα πού πηγάζουν ἀπ' τή φυλή, τό φύλο, τήν ἡλικία καί τήν τάξη, ξεπροβάλλουν καί πρέπει ν' ἀντιμετωπιστοῦν.

Ὑπάρχει πολύ ἀπογοήτευση στήν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς μας ἐπανάστασης. Τό καθῆκον φαίνεται συντριπτικό καί μερικές φορές φαίνεται ὅτι δέν ἀναπτυσσόμαστε καθόλου. Πολύ συχνά μᾶς λένε ὅτι πρέπει νά πλατύνουμε τήν ἔλξη μας διαμέσου τῆς λεγόμενης μαζικῆς ὁργάνωσης ἢ τοῦ ἐκλογικοῦ ρεφορμισμού. Ἀλλά ἡ ἐκλογική διαδικασία δέν εἶναι ἕνας ἀποτελεσματικός ἀγωνιστικός χῶρος, γιατί νομιμοποιεῖ ἕνα σύστημα πού ἔχει σά σκοπό τήν προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καί τήν ὑποταγή μας. Σπαταλᾷ τό χρόνο, τή φαντασία καί τίς ζωτικές δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων καί προσφέρει σάν ἀντάλλαγμα μόνο τήν ἀπογοήτευση, ἢ ἴσως στήν καλύτερη περίπτωση, λίγες μεταρρυθμίσεις γιά τήν ἀνταμοιβή τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ «καλοῦ ὑποψήφιου» πού νικαίει. Δέν κάνει τίποτα γιά νά πολεμήσει τήν ἀδυναμία, τόν σεξισμό ἢ τόν ρατσισμό (ἀκόμα κι ἂν ἐκλέγεται μιά γυναίκα ἢ ἕνας μαῦρος). Δίχως ἀποτυχία, μᾶς ὁδηγεῖ νά παραιτηθοῦμε ἀπ' τόν ἔλεγχο πάνω στίς ζωές μας.

Βέβαια δέν μπορούμε νά ἀγνοήσουμε τ' ἀποτελέσματα τοῦ νομοθετικοῦ συστήματος. Οἱ καθημερινές πραγματικότητες ἀπαιτοῦν ν' ἀντιμετωπίσουμε μέ θάρρος τό κράτος καί τούς νόμους του, γιά νά ὑπερασπίσουμε τόν ἑαυτό μας.

Τό πρόβλημα, πού βλέπουμε ὅτι ἀντιμετωπίζουν οἱ μικρές ὁμάδες, εἶναι πῶς νά ἐπεκταθοῦν ὅταν φθάσουν στό ἀναπόφευγο σημεῖο νά θέλουν νά προσεγγίσουν ἄλλους. Ἡ τάση ἐπέκτασης τῶν μικρῶν ὁμάδων ἄμεσης δράσης σέ μεγαλύτερες

ὁργανώσεις (μαζικές ὁργανώσεις) ἐμπεριέχει τόν κίνδυνο ἀπώλειας τοῦ ἄμεσου ἐλέγχου. Θά προτιμούσαμε νά δοῦμε αὐτές τίς ὁμάδες νά διατηροῦν τήν ἀποτελεσματικότητά τους σέ μικρή κλίμακα καί νά διπλασιάζουν τόν ἀριθμό τους μέ τό παράδειγμά τους. Θά μπορούσαν μᾶλλον νά ὁργανωθοῦν σέ μεγαλύτερες ὁμάδες, προκειμένου νά συντονίσουν τίς δραστηριότητές τους καθώς οἱ ἀνάγκες τους γίνονται κατάφωρες (ὁμοσπονδίες πάνω σέ συμβουλευτικές βάσεις), παρά μέ ντιρεκτίβες τῶν γραφειοκρατῶν.

Ἐπεκτείνουμε τή διαδικασία παραπέρα: ἀλληλογραφία μέ ἄλλες ὁμάδες σέ μιά προσπάθεια νά οἰκοδομηθεῖ ἕνα τοπικό δίκτυο, ἀγκιτάτσια στούς τόπους τῆς προσωπικῆς μας δουλειᾶς/κατοικίας, δράση μαζί μέ ἄλλες ὁμάδες πού ἔχουν τίς ἴδιες ιδέες, ὑποστήριξη μεγαλύτερας ἑκτασης ἀγῶνων καί διαφώτιση σχετικά μέ τά συμβούλια. Θ' ἀποφύγουμε τόν σεχταρισμό καί θά μάθουμε γιά τίς ἄλλες ἀριστερές ὁμάδες. Αὐξάνουμε τίς ἱκανότητες αὐτοάμυνάς μας καί καλλιεργοῦμε τήν ἀμοιβαία ὑποστήριξη. Δέν ἀξιολογοῦμε τίς ἄλλες ὁμάδες μαζί μέ τίς ὁποῖες μπορεῖ νά δουλέψουμε, ἀπ' τό ὄνομα τό ὁποῖο χρησιμοποιοῦν (ἐπαναστάτες, μαρξιστές, ἀναρχικοί, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο) ἀλλά ἀπ' τή δουλειά πού κάνουν. Ἔτσι θά θέλαμε νά μᾶς ἀξιολογήσουν καί μᾶς. Θά ὑποστηρίξουμε τίς ἐκφράσεις τῆς ἐπαναστατικῆς συνείδησης ὅπου κι ἂν ἐμφανιστοῦν.

Στά σχέδιά μας θά προσπαθήσουμε ν' ἀποκαλύψουμε τό ρόλο τῆς μαζικῆς κουλτούρας (τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας) σάν τσιρακι τοῦ τῆς καπιταλιστικῆς τάξης, πού μᾶς διδάσκει τήν ἀπληστία καί τό μίσος γιά τόν ἑαυτό μας καί βαθαίνει τήν ἀλλοτρίωση καί τήν ἀπελπισία μας. Ἐνθαρρύνουμε τήν ἀνθηση καί τήν συμβολή τῶν διάφορων κουλτουρῶν, πού ἐκφράζουν τούς καλύτερους ὁραματισμούς, ἀνάγκες κι ἀλληλεγγύη τῶν ἀνθρώπων. Θ' ἀγωνιστοῦμε γιά ν' αὐξήσουμε τό δικό μας ἐπαναστατικό θάρρος καί νά ἐκφράσουμε τήν αὐξανόμενη ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μας καί στό κίνημά μας, στή δουλειά μας, στά γραπτά μας καί στήν ἀγάπη μας.

Ἡ ὁμάδα More to Come
Σάν Φραντσίσκο, Καλιφόρνια.

Σημειώσεις

1. Ένα ουσιαστικό παράδειγμα αυτού του είδους των άνοησιών μπορεί να βρεθεί στη σελίδα 143, του βιβλίου του Ταρίκ Άλχ, *Η Έπερχόμενη Βρετανική Έπανάσταση* (Jonathan Cape, 1972). Προφανώς «ή πίστη της Solidarity στην αυθόρμητα γεννημένη πολιτική συνείδηση» μάς οδηγεί «στην άρνηση της ανάγκης για οποιαδήποτε οργάνωση». Τόσο ή βάση του συλλογισμού όσο και τό συμπέρασμα είναι λαθεμένα.
2. Ο «Κομμουνισμός» σημαίνει μία δίχως κράτος κοινωνία, ή οποία βασίζεται στον κανόνα «Άπ' τόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ικανότητές του και για τόν καθένα σύμφωνα μέ τίς ανάγκες του». Οι υποθέσεις της κοινωνίας διευθύνονται άμεσα άπ' τή βάση και τά μέσα παραγωγής ανήκουν στην ιδιοκτησία του συνόλου. Τόδο οι μαρξιστές όσο κι οι αναρχικοί (ή τουλάχιστον οι αναρχοκομμουνιστές) θεωρούν αυτή τή μορφή κοινωνίας σάν κοινό σκοπό. Έκεί όπου διαφωνούν είναι πρωταρχικά στον χαρακτήρα και στό ρόλο του οργανωμένου επαναστατικού κινήματος μέσα στην επαναστατική διαδικασία και στα ενδιάμεσα «στάδια» (οι περισσότεροι μαρξιστές βλέπουν τήν ανάγκη για μία «συγκεντρωτική προλεταριακή δικτατορία», ακολουθούμενη από ένα «σοσιαλιστικό» κράτος – μία άποψη πού οι αναρχικοί αρνιούνται έμφατικά) πού απαιτούνται για νά εγκαθιδρυθεί μία κομμουνιστική κοινωνία. Στό φώς αυτόν των διαφορών, θά γίνει φανερό ότι υποστηρίζω μία αναρχική άποψη.
3. Η χρήση της στρατιωτικής ή δήθεν στρατιωτικής γλώσσας – «πρωτοπορία», «στρατηγική», «τακτική» – προδίνει πλήρως αυτή τήν αντίληψη. Ένώ άπορρίπτει τούς φοιτητές σά «μικροαστούς» και «σκατά», ό «έπαγγελματίας επαναστάτης» έτρεφε πάντοτε άφθονο θαυμασμό και σεβασμό για κείνο τόν πιο άπάνθρωπο άπ' όλους τούς ιεραρχικούς θεσμούς, τόν στρατό. Συγκρίνετε αυτή τή στάση μέ τήν έμφυτη αντίπαθεια της αντικουλτούρας για τίς «στρατιωτικές άρετές» και τή στρατιωτική συμπεριφορά.
4. Η λέξη «λαός» (le peuple της Μεγάλης Γαλλικής Έπανάστασης) δέ θά ναι πιά τό Γιακωβίνικο (ή πιο πρόσφατα, τό Σταλινικό και Μασόϊκό) άποκύημα της φαντασίας, πού άποκρύπτει ανταγωνιστικά ταξικά συμφέροντα μέσα στό λαϊκό κίνημα. Η λέξη θ' άντανακλά τά γενικότερα συμφέροντα ενός άληθινά ανθρώπινου κινήματος, ένα γενικότερο συμφέρον πού έκφράζει τίς ύλικές δυνατότητες για τήν εγκαθίδρυση μιάς άταξικής κοινωνίας.

5. Η τέλεια ήλιθιότητα της Άμερικάνικης «άριστεράς» στά τέλη της δεκαετίας του '60, νά εφαρμόζει μία άστόχαστη «πολιτική πόλωσης» και νά ταπεινώνει έτσι άδικαιολόγητα τόσο πολλούς μεσοαστούς – και ναι, άς είπωθεϊ: άστούς – στοιχειά πού ήταν προετοιμασμένα ν' ακούσουν και νά μάθουν, δύσκολα μπορεί νά επικριθεί τόσο ισχυρά. Δίχως συναίσθηση του μοναδικού συνδυασμού δυνατοτήτων πού άντίκρυζε μπροστά στά μάτια της, ή «άριστερά», τροφοδότησε άπλά τήν ένοχή και τήν ανασφάλεια για τόν έαυτό της κι ακολούθησε μία πολιτική συστηματικής άλλοτρίωσης από κάθε άυθεντική ριζοσπαστική δύναμη πού ύπήρχε στην Άμερικάνικη κοινωνία. Αύτή ή σχιζοφρενική πολιτική, συνοδευόμενη από μία άλόγιστη μίμηση του «Τρίτου Κόσμου», μία άποκτηνωτική περιττολογία (οι άστυνομικοί σά «γουρούνια», οι αντίπαλοι σά «φασίστες»), κι ένα ολοκληρωτικό άποκτηνωτικό σύστημα άξιών, χάλκεψαν όλες της τίς διεκδικήσεις σάν «άπελευθερωτικό κίνημα». Η φοιτητική άπεργία, πού ακολούθησε τίς δολοφονίες του Κέντ, άποκάλυψε τόσο στην «άριστερά» όσο και στους φοιτητές ότι είχαν κατορθώσει μόνο νά πολώσουν τήν Άμερικάνικη κοινωνία κι ότι αυτοί, κι όχι οι κυρίαρχοι της χώρας, άποτελούσαν τή μειοψηφία. Σημαντική μαρτυρία για τούς έσωτερους πόρους της αντικουλτούρας είναι τό γεγονός ότι ή διάλυση της S.D.S (Σ.Τ.Μ. Students for a Democratic Society – Φοιτητές για μία Δημοκρατική, Κοινωνία) όδήγησε όχι σ' ένα μεγάλο Μαρξιστικό – Λενινιστικό Κόμμα, αλλά στην άποσύνθεση του «Κινήματος» και σέ μία πανηγυρική άπισθοχώρηση σέ πιο άνθρωπιστικές πολιτιστικές βάσεις σκέψης πού εμφάνιστηκαν στίς άρχές της δεκαετίας του '60 – άνθρωπιστικές προϋποθέσεις πού τόσο σκληρά κατέστρεψε ή «άριστερά» στά τελευταία χρόνια της δεκαετίας εκείνης.

6. Είναι φανερό ότι δέν πιστεύω ότι οι ένήλικοι σήμερα είναι «πιο πληροφορημένοι, πιο γνώστες και πιο έμπειροι» άπ' ότι οι νέοι, άπ' οποιαδήποτε άποψη πού νά δίνει στη μεγαλύτερη έμπειρία τους οποιαδήποτε επαναστατική σημασία. Αντίθετα, οι περισσότεροι ένήλικοι στη σημερινή κοινωνία είναι παραγεμισμένοι μέ παράλογες βλακειές κι αν σκοπεύουν νά άποκτήσουν οποιαδήποτε άληθινή μάθηση, θά πρέπει νά ύποστούν μία διαδικασία άπομάθησης.

7. Αυτό είναι ένα ζωτικά σημαντικό σημείο και πρέπει νά αναλυθεί μ' ένα παράδειγμα. Αν συνέβαινε μία μόνο βδομάδα νωρίτερα ή περίφημη άπεργία της Sud – aviation στη Νάντη, στίς 13 του Μάη 1968, μία άπεργία πού προκάλεσε τή μαζική γενική άπεργία στη Γαλλία τό Μάη – Ιούνη, θά είχε ίσως μόνο τοπική σημασία κι είναι σχεδόν βέβαιο πώς θά άγνοούνταν άπ' τή χώρα σά σύνολο. Ξεσπώντας όμως στό χρόνο πού έγινε, μετά τήν φοιτητική έξέγερση, ή άπεργία της Sud – aviation εγκαινίασε ένα πολύ έκταταμένο κοινωνικό κίνημα. Είναι φανερό ότι τό έναυσμα γι' αυτό τό κίνημα συσσωρεύθηκε άργά κι άνεπαίσθητα. Η άπεργία της Sud – aviation δέ «δημιούργησε» αυτό τό κίνημα, αλλά τό άποκάλυψε, πράγμα τό όποιο άποτελεί άκριβώς τό σημείο πού δέν μπορεί νά τονιστεί ύπερβολικά. Αυτό πού λέω είναι ότι μία μαχητική δράση πού ύποκινήθηκε ένδεχόμενα από μία μειονότητα – μία δράση της οποίας ή ριζοσπαστικότητα ήταν άγνωστη ακόμα και στην ίδια – είχε άποκαλύψει τό γεγονός ότι άποτελούσε τή δράση μιάς πλειονότητας μέ τό μόνο τρόπο πού θά μπορούσε έτσι ν' άποκαλυφθεί. Τό κοινωνικό ύλικό για τή γενική άπεργία ύπάρχει πάντοτε κι οποιαδήποτε άπεργία, όσο κοινότοπη κι αν εμφάνίζεται μέσα στην όμαλή πορεία των γεγονότων (κι ίσως αναπόφευκτη), θά μπορούσε νά γεννήσει τή γενική άπεργία. Χάρη στην άσυνείδητη φύση των διαδικασιών πού έμ-

πλέκονται, δέν υπάρχει κανένας τρόπος γιά νά προβλέψουμε πότε θά ξεπροβάλλει ένα κίνημα αὐτοῦ τοῦ εἶδους – καί θά ξεπροβάλλει μόνον ὅταν θά ἀφεθεῖ νά τό κάνει ἀπό μόνο του. Οὔτε αὐτό θέλει νά πει ὅτι ἡ θέληση δέν παίζει ἕναν ἐνεργητικό ρόλο μέσα στίς κοινωνικές διαδικασίες, ἀλλά ὅτι ἀπλῶς ἡ θέληση κάθε ἐπαναστάτη ξεχωριστά πρέπει νά γίνει μιά κοινωνική θέληση, ἡ θέληση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῆς κοινωνίας, ἄν πρόκειται νάχει σάν ἀποκορύφωμα τήν ἐπανάσταση.

8. Ὁ νεαρός Μάρξ στήν «Κριτική τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δικαίου τοῦ Χέγκελ», ὑποστήριζε μιά ὁλότελα διαφορετική ἀποψη: «Δέν εἶναι ἀρκετό τό ὅτι ἡ σκέψη πρέπει νά ἐπιδιώκει τήν πραγμάτωσή της, ἀλλά κι ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα πρέπει νά ἀγωνίζεται γιά τή σκέψη».

9. Ἕνα γεγονός πού ἀποδείχθηκε ξεκάθαρα στή διάρκεια τῶν γεγονότων τοῦ Μάη – Ἰούνη στή Γαλλία, στή συγκέντρωση τῶν ἐργατῶν καί φοιτητῶν στό Σάμ ντέ Μάρς, στίς 12 τοῦ Μάη. Ἐδῶ οἱ ἐργάτες ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο, στάθηκαν μπροστά στό μικρόφωνο καί μίλησαν γιά τή ζωή τους, τίς ἀξίες τους καί τά ὄνειρά τους σάν ἀνθρώπινα ὄντα, ὅχι ἀπλῶς γιά τά ταξικά τους συμφέροντα. Πραγματικά, ἡ ἔκταση στήν ὁποία ἐμφανίστηκαν γενικότερα προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς στά γεγονότα τοῦ Μάη – Ἰούνη, δέν ἔχει ἀκόμα ἐξερευνηθεῖ ἱκανοποιητικά. Οἱ σταλινικοί ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι πού ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ἔκαναν ἐπίκληση τῶν ἐργατῶν σάν «προλεταρίων» καί τόνιζαν κακόβουλα τίς «κοινωνικές διαφορές» τους μέ τούς «ἀστούς φοιτητές».

10. Ὅπως μαρτυράει ἡ παρακμή τῆς μυθιστοριογραφίας. Ἡ ζωή εἶναι πολύ πιά ἐνδιαφέρουσα ἀπ' τή φαντασία, ὅχι μόνο σάν κοινωνική ζωή, ἀλλά καί σάν προσωπική ἐμπειρία κι αὐτοβιογραφία.

11. Θά συμφωνοῦσα ὅτι δέ βρισκόμαστε σέ μιά «ἐπαναστατική περίοδο» ἢ ἀκόμα καί σέ μιά «προεπαναστατική περίοδο», γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ὀρολογία τῶν Λενινιστῶν, ἀλλά μᾶλλον σέ μιά ἐπαναστατική ἐποχή. Μ' αὐτόν τόν ὅρο ἐννοῶ μιά παρατεταμένη περίοδο κοινωνικής ἀποσύνθεσης, μιά περίοδο πού σημαδεύεται ἀκριβῶς ἀπ' τό Διαφωτισμό, τόν ὁποῖο συζήτησα στίς προηγούμενες παραγράφους.

12. Τό βλέπει αὐτό κανείς στήν ἀντίληψη τοῦ Μάρξ γιά τήν συνεχή πρακτική κι ἰδιαίτερα γιά τήν ὕλική «ἀνάγκη», πού τήν ἐπεκτείνει σχεδόν ἀπειρα. Φαίνεται ἐπίσης καθαρά στίς ἐπεξηγηματικές ἀπόψεις τῶν Μαρξιστῶν θεωρητικῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀντιλήψεις γιά μιά ἀτέλειωτη, θεληματική, διεκδικητική τῆς ἐξουσίας, πρακτική, παίρνουν σχεδόν Διονυσιακές διαστάσεις.

13. Καί ἡ «ἀνάγκη», ἐδῶ, ἔχει τήν ἐννοια τῶν ψυχικῶν καθῶς ἐπίσης καί τῶν ὕλικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Πραγματικά, ἡ κυριαρχία δέν χρειάζεται νάναί ἐκμεταλλευτική μόνον ἀπό ὕλική ἀποψη, ἀπλῶς σάν ἰδιοποίηση τῆς ὑπερεργασίας. Ἡ ψυχική ἐκμετάλλευση, ἰδίως τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν, μπορεῖ ἴσως νάχει προηγηθεῖ τῆς ὕλικῆς ἐκμετάλλευσης κι ἀκόμα καί νάχει παγίώσει τόσο τό πλαίσιο συμπεριφορᾶς ὅσο καί τό πολιτιστικό της πλαίσιο. Κι ἄν δέν ξεριζωθεῖ ὁλότελα ἡ ἐκμετάλλευση αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἡ ἀνθρωπότητα δέν θάχει κάνει καμιά πρόοδο πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

14. Ἡ μουσική ἀποτελεῖ τό πιά χαρακτηριστικό παράδειγμα ὅπου ἡ τέχνη μπορεῖ νά ὑπάρχει γιά τόν ἑαυτό της κι ἀκόμα καί νά συνδυαστεῖ μέ τό παιχνίδι γιά τόν ἑαυτό του. Τ' ἀνταγωνιστικά σπὸρ, ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, εἶναι μορφές παιχνιδιοῦ πού ἐκφυλίζονται οὐσιαστικά σέ σχέσεις τῆς ἀγορᾶς ἰδίως στή φρενίτιδα νά κερδίσουμε τούς ἀντιπάλους καί στούς ἐγωκεντρικούς ἀνταγωνισμούς πού τόσο συχνά γεννοῦν

αὐτά τά παιχνίδια. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά παρατηρήσει ὅτι ὑπάρχει μιά διαλεκτική σχέση ἀνάμεσα στήν τέχνη καί τό παιχνίδι, ἀπ' ὅπου προέρχεται ἡ χρήση μου τῶν λέξεων «ἀλήθινή τέχνη» καί «γνήσιο παιχνίδι», δηλαδή, τό παιχνίδι καί ἡ τέχνη σάν αὐτοσκοπός.

15. «Τέχνη» μέ τήν ἐννοια ὅτι ἡ οἰκολογία ἀπαιτεῖ συνεχή αὐτοσχεδιασμό. Αὐτή ἡ ἀπαίτηση πηγάζει ἀπ' τήν ποικιλία τοῦ ὑποκείμενου – ὕλικου της, τοῦ οἰκοσυστήματος: τῆς ζωντανῆς κοινότητας καί τοῦ περιβάλλοντός της πού σχηματίζει τή βασική μονάδα τῆς οἰκολογικῆς ἔρευνας. Κανένα οἰκοσύστημα δέν εἶναι ἀπόλυτα ὅμοιο μ' ἕνα ἄλλο κι οἱ οἰκολόγοι εἶναι ὑποχρεωμένοι συνεχῶς νά παίρνουν ὑπόψη στήν ἔρευνά τους τή μοναδικότητα κάθε οἰκοσυστήματος. Παρόλο πού ὑπάρχει μιά ὀπισθοδρομική ἀπόπειρα γιά νά ὑποβιβαστεῖ ἡ οἰκολογία σέ κάτι περισσότερο ἀπὸ τήν ἀνάλυση συστημάτων, τό ὑποκείμενο – ὕλικό μπαίνει συνεχῶς στό δρόμο του καί συχνά συμβαίνει τό ὅτι οἱ πιά πεζοὶ συγγραφεῖς εἶναι ὑποχρεωμένοι νά χρησιμοποιήσουν τίς πιά ποιητικές μεταφορές γιά νά ἀσχοληθοῦν μέ τό ὕλικό τους.